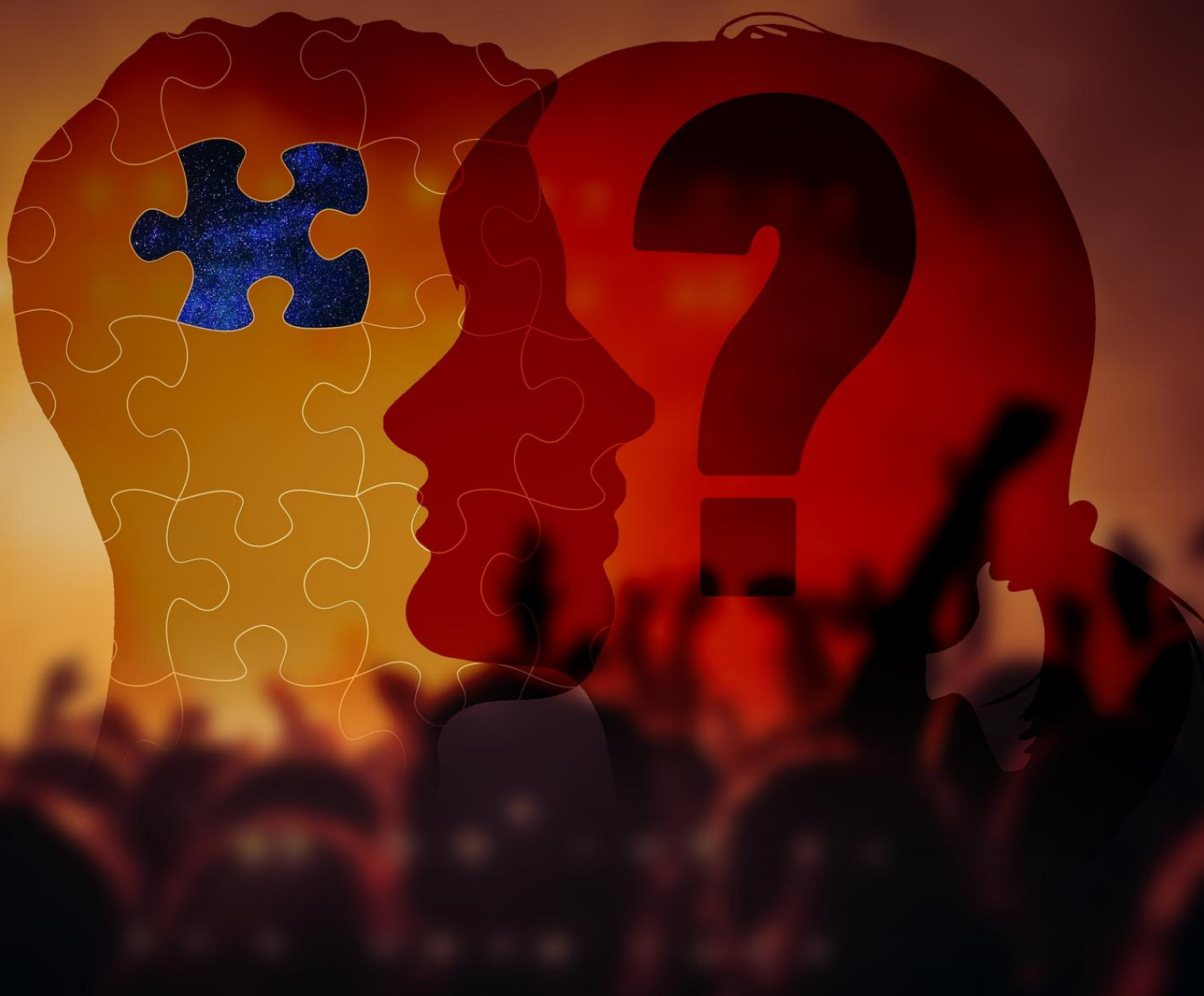

Województwo
Śląskie

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego

Diagnoza i monitoring wybranych problemów społecznych w województwie śląskim – edycja 2024

© Copyright by Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego

Opracowanie

Praca zbiorowa pracowników Działu Planowania i Analiz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego

Zdjęcie na okładce

Gerd Altmann, pixabay.com

Wykaz używanych skrótów

GUS	Główny Urząd Statystyczny
MRiPS-03	<i>Sprawozdanie roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach</i>
MRPiPS	Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
NSP 2021	<i>Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021</i>
PCK	Polski Czerwony Krzyż
UKPS	<i>ubodzy klienci pomocy społecznej</i> – wskaźnik liczby osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, znajdujących się poniżej kryterium dochodowego odniesionej do liczby mieszkańców i wyrażonej w procentach
ZK	zakład karny

Wykaz definicji

Bezrobotni zarejestrowani – to osoby, które ukończyły 18 lat i nie osiągnęły wieku emerytalnego, niezatrudnione i niewykonyjące innej pracy zarobkowej, zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy i zarejestrowane we właściwym dla miejsca zameldowania (stałego lub czasowego) powiatowym urzędzie pracy oraz poszukujące zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej¹.

Długotrwale bezrobotni – to, według *ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*, osoby pozostające w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych².

Osoba bezdomna – osoba nie zamieszkująca w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowana na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności i dowodach osobistych, a także osoba zamieszkująca w lokalu mieszkalnym i zameldowana na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania³.

Osoba niepełnosprawna prawnie – osoba, która posiada odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony⁴.

Osoba niepełnosprawna tylko biologicznie – osoba, która odczuwa ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku, ale nie posiada prawnego orzeczenia niepełnosprawności⁵.

Osoby zarejestrowane jako bezrobotne zaliczane do grona osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy – to m.in.: bezrobotni do 30 roku życia, posiadający co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia, posiadający co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18 roku życia, korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej, niepełnosprawni oraz długotrwale bezrobotni⁶.

Stopa bezrobocia – jest to procentowy udział liczby bezrobotnych w liczbie ludności aktywnej zawodowo⁷.

Struktura mieszkańców – to liczebność jednostek o określonych właściwościach i ich udział w badanej zbiorowości (np. według płci, wieku, stanu cywilnego itp.)⁸.

Ubdzy korzystający z pomocy społecznej (UKPS) – wskaźnik pozwalający na zmierzenie poziomu ubóstwa. Jest to liczba osób w gospodarstwach domowych korzystających ze

¹ Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/metainformacje/sloownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/2958,pojecie.html> [odczyt 02.04.2025 r.].

² Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z dnia 20 kwietnia 2004 r. (tj.: Dz.U. z 2025 r., poz. 214 ze zm.), art. 2, ust. 1, pkt 5.

³ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j.: Dz.U. z 2024 r. poz. 1283 ze zm.), art. 6.

⁴ Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/metainformacje/sloownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/1149,pojecie.html> [odczyt 03.04.2025 r.].

⁵ Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/metainformacje/sloownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/1150,pojecie.html> [odczyt 03.04.2025 r.].

⁶ Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach, *Bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy*, <https://wupkatowice.praca.gov.pl/-/887894-bezrobotni-w-szczegolnej-sytuacji-na-ryнку-pracy> [dostęp 02.04.2025 r.].

⁷ Sejm Rzeczypospolitej Polskiej *Leksykon Budżetowy*, <https://www.sejm.gov.pl/sejm10.nsf/BASLeksykon.xsp?id=51301A1132FC3336C1257A56003D56C3&litera=B> [odczyt 02.04.2025 r.].

⁸ Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/metainformacje/sloownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/3939,pojecie.html> [odczyt 02.04.2025 r.].

środowiskowej pomocy społecznej, znajdujących się poniżej kryterium dochodowego odniesiona do liczby mieszkańców i wyrażona w procentach.

Ubóstwo relatywne – forma nierówności, nadmiernego dystansu między poziomem życia poszczególnych warstw społeczeństwa. Za ubogie uznaje się te osoby lub rodziny, których poziom życia jest znacznie niższy niż pozostałych grup ludności⁹. Główny Urząd Statystyczny stosuje granicę relatywną definiowaną jako 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych¹⁰.

Ubóstwo skrajne (zwane także minimum egzystencji lub minimum biologicznym) – ustalane przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, stanowi model zaspakajania potrzeb bytowo-konsumpcyjnych na bardzo niskim poziomie. Koszyk minimum biologicznego określa praktycznie najniższy standard życia, poniżej którego występuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka. W związku z tym minimum egzystencji uznawane jest za dolną granicę obszaru ubóstwa¹¹.

Usługi opiekuńcze – pomoc przysługująca osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem¹².

Ustawowa granica ubóstwa – kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z systemu pomocy społecznej¹³. Od 1 stycznia 2025 r. obowiązują kryteria dochodowe wynoszące: 1010 zł dla osoby samotnie gospodarującej (poprzednio – 776 zł) oraz 823 zł dla osoby w rodzinie (poprzednio – 600 zł)¹⁴.

Wiek poprodukcyjny – to wiek ludności, w którym osoby zazwyczaj kończą pracę zawodową, tj. dla mężczyzn – 65 lat i więcej, dla kobiet – 60 lat i więcej¹⁵.

Wiek produkcyjny – to wiek zdolności do pracy, tj. dla mężczyzn grupa wieku 18-64 lata, dla kobiet - 18-59 lat¹⁶.

⁹ Główny Urząd Statystyczny, *Ubóstwo w Polsce w latach 2013 i 2014*, Warszawa 2015, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoeczna/ubostwo-w-polsce-w-latach-2013-i-2014,1,6.html> [odczyt 24.03.2025 r.], s. 7.

¹⁰ Główny Urząd Statystyczny, *Pojęcia stosowane w statystyce publicznej*, Wskaźnik zasięgu ubóstwa relatywnego (stopa ubóstwa relatywnego), <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/3215,pojecie.html> [odczyt 24.03.2025r.].

¹¹ Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1) *Badania nad poziomem i strukturą zmodyfikowanego minimum egzystencji w 2008 r.*, Warszawa 2009 r., https://www.ipiss.com.pl/wp-content/uploads/2022/11/www_new_me_2008.pdf [odczyt 24.03.2025 r.], s. 1; 2) *Informacja o poziomie i strukturze minimum egzystencji w 2023 r.*, Warszawa 2024 r., <https://www.ipiss.com.pl/wp-content/uploads/2024/04/ME-srednioroczne-2023.pdf> [odczyt 24.03.2025 r.], s. 1.

¹² Ibidem, art. 50 ust. 1-3.

¹³ Główny Urząd Statystyczny, *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2023 r.*, Informacje sygnałne, 28.06.2024 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoeczna/zasieg-ubostwa-ekonomicznego-w-polsce-w-2023-roku,14,11.html>, [odczyt 24.03.2025 r.], s. 1.

¹⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 lipca 2024 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz. U. 2024, poz. 1044).

¹⁵ Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/3947,pojecie.html> [odczyt 03.04.2025 r.].

¹⁶ Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/861,pojecie.html?pdf=1> [odczyt 03.04.2025 r.].

Wiek przedprodukcyjny – to wiek ludności, w którym nie osiągnęła jeszcze zdolności do pracy, tj. grupa wiekowa 0-17 lat¹⁷.

Wskaźnik obciążenia demograficznego – to liczba mieszkańców w wieku nieprodukcyjnym (przedprodukcyjnym oraz poprodukcyjnym) na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym.

¹⁷ Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/863,pojcie.html> [odczyt 03.04.2025 r.].

Spis treści

1. Wstęp	8
2. Podział województwa śląskiego	9
3. Najważniejsze wnioski dotyczące wybranych problemów społecznych w województwie śląskim	11
4. Wybrane problemy społeczne województwa śląskiego	15
2.1. Ubóstwo	16
2.1.1. Skala ubóstwa w Polsce	17
2.1.2. Skala ubóstwa w województwie śląskim oraz na tle innych województw i Polski.....	23
2.2. Starzenie się mieszkańców	31
2.2.1. Struktura mieszkańców	32
2.2.2. Wskaźnik obciążenia demograficznego	37
2.3. Niepełnosprawność i niesamodzielność	42
2.3.1. Osoby z niepełnosprawnością ogółem	42
2.3.2. Osoby z niepełnosprawnością chorujące psychicznie	48
2.3.3. Seniorzy 80+	58
2.4. Bezdomność.....	71
2.5. Bezrobocie	79
2.5.1. Liczba bezrobotnych ogółem	79
2.5.2. Stopa bezrobocia	84
2.5.3. Osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy	87
2.5.4. Osoby długotrwale bezrobotne	90
2.6. Samobójstwa	92
2.6.1. Zamachy samobójcze	92
2.6.2. Zamachy samobójcze zakończone zgonem	96
2.7. Trudności w przystosowaniu po opuszczeniu jednostki penitencjarnej	100

1. Wstęp

Niniejsze opracowanie stanowi realizację treści zapisu art. 21 pkt 3a ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity: Dz.U. z 2024 r., poz. 1283 ze zm.), według którego „do zadań samorządu województwa należy diagnozowanie i monitorowanie wybranych problemów społecznych w regionie”.

Zgodnie z definicją zawartą w *Słowniku języka polskiego*¹⁸ pojęcie monitoringu oznacza *stałą obserwację i kontrolę jakichś procesów lub zjawisk*. Z kolei diagnozę można zdefiniować jako *ocenę stanu czegoś przedstawioną na podstawie badań i analiz*¹⁹.

Zgodnie z powyższymi definicjami w ramach raportu przedstawiono dane na poziomie całego województwa dotyczące najważniejszych problemów społecznych w latach 2013-2023²⁰. Ogólną ocenę sytuacji w poszczególnych dziedzinach umożliwiły analizy w przekrojach uwzględniających: podregiony, powiaty, rodzaje powiatów oraz rodzaje gmin²¹. W przypadku szczególnie istotnych zmiennych przedstawiono również gminy charakteryzujące się wyjątkowo niekorzystną sytuacją.

Materiał obejmuje swym zakresem tematycznym problemy społeczne występujące w województwie śląskim w największej skali (dotykające bezpośrednio największą liczbę ludzi) oraz takie, których skala jest mniejsza, ale ich skutki mają duże znaczenie dla poszczególnych osób, rodzin lub też całych zbiorowości. Wśród nich znalazły się w szczególności:

- ubóstwo,
- starzenie się mieszkańców,
- niepełnosprawność i niesamodzielność,
- bezdomność,
- bezrobocie,
- samobójstwa,
- trudności w przystosowaniu po opuszczeniu jednostki penitencjarnej.

Niniejszy raport został opracowany przy wykorzystaniu techniki *desk research* polegającej na analizie już istniejących informacji pochodzących z różnych źródeł, takich jak: opracowania naukowe, źródła internetowe, raporty analityczne, zestawienia danych statystycznych oraz wzajemnej ich weryfikacji i scaleniu²². Wykorzystano w nim m.in. następujące źródła danych: sprawozdania *MRPiPS-03*, *Bank Danych Lokalnych* prowadzony przez Główny Urząd Statystyczny, wyniki *Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021* i *Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych* oraz statystyki prowadzone przez Policję.

¹⁸ Źródło: Wydawnictwo Naukowe PWN, *Słownik języka polskiego*, <http://sjp.pwn.pl/> [odczyt 28.03.2025 r.].

¹⁹ Ibidem [odczyt 28.03.2025 r.].

²⁰ W dziedzinach, w których występują częste zmiany metodologii zbierania danych lub też zmiany przepisów prawnych mających wpływ na poziom monitorowanych zjawisk (np. zmiany kryterium dochodowego uprawniającego do otrzymania pomocy pieniężnej z systemu pomocy społecznej) uwzględnianie zbyt odległych w czasie danych jest niecelowe i może prowadzić do błędnych wniosków.

²¹ W zależności od rodzaju i dostępności danych.

²² Źródło: <http://www.research-pmr.com/pl/desk-research> [odczyt 28.03.2025 r.].

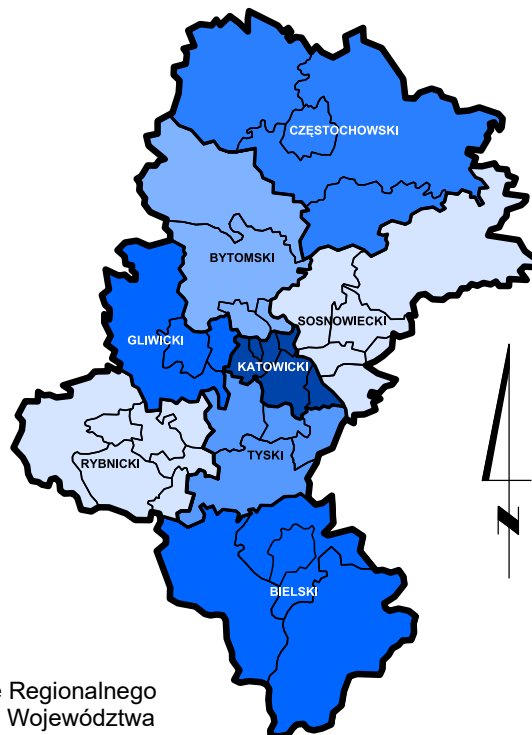
2. Podział województwa śląskiego

Województwo śląskie składa się ze 167 gmin, w tym 49 miejskich, 25 miejsko-wiejskich oraz 93 wiejskich. Gminy te tworzą 36 powiatów, w tym 19 miast na prawach powiatu oraz 17 powiatów ziemskich. Województwo śląskie jest jedynym województwem w Polsce, w którym jest więcej miast na prawach powiatu niż powiatów ziemskich²³.

Dla celów statystyki regionalnej województwo zostało podzielone na 8 podregionów:²⁴

1. **bielski** – obejmujący powiaty: bielski, cieszyński, żywiecki, m. Bielsko-Biała;
2. **bytomski** – obejmujący powiaty: lubliniecki, tarnogórski, m. Bytom, m. Piekary Śląskie;
3. **częstochoowski** – obejmujący powiaty: częstochowski, kłobucki, myszkowski, m. Częstochowa;
4. **gliwicki** – obejmujący powiaty: gliwicki, m. Gliwice, m. Zabrze;
5. **katowicki** – obejmujący powiaty: m. Chorzów, m. Katowice, m. Mysłowice, m. Ruda Śląska, m. Siemianowice Śląskie, m. Świętochłowice;
6. **rybnicki** – obejmujący powiaty: raciborski, rybnicki, wodzisławski, m. Jastrzębie-Zdrój, m. Rybnik, m. Żory;
7. **sosnowiecki** – obejmujący powiaty: będziński, zawierciański, m. Dąbrowa Górnicza, m. Jaworzno, m. Sosnowiec;
8. **tyski** – obejmujący powiaty: mikołowski, pszczyński, bieruńsko-lędziński, m. Tychy.

Podział województwa śląskiego na podregiony

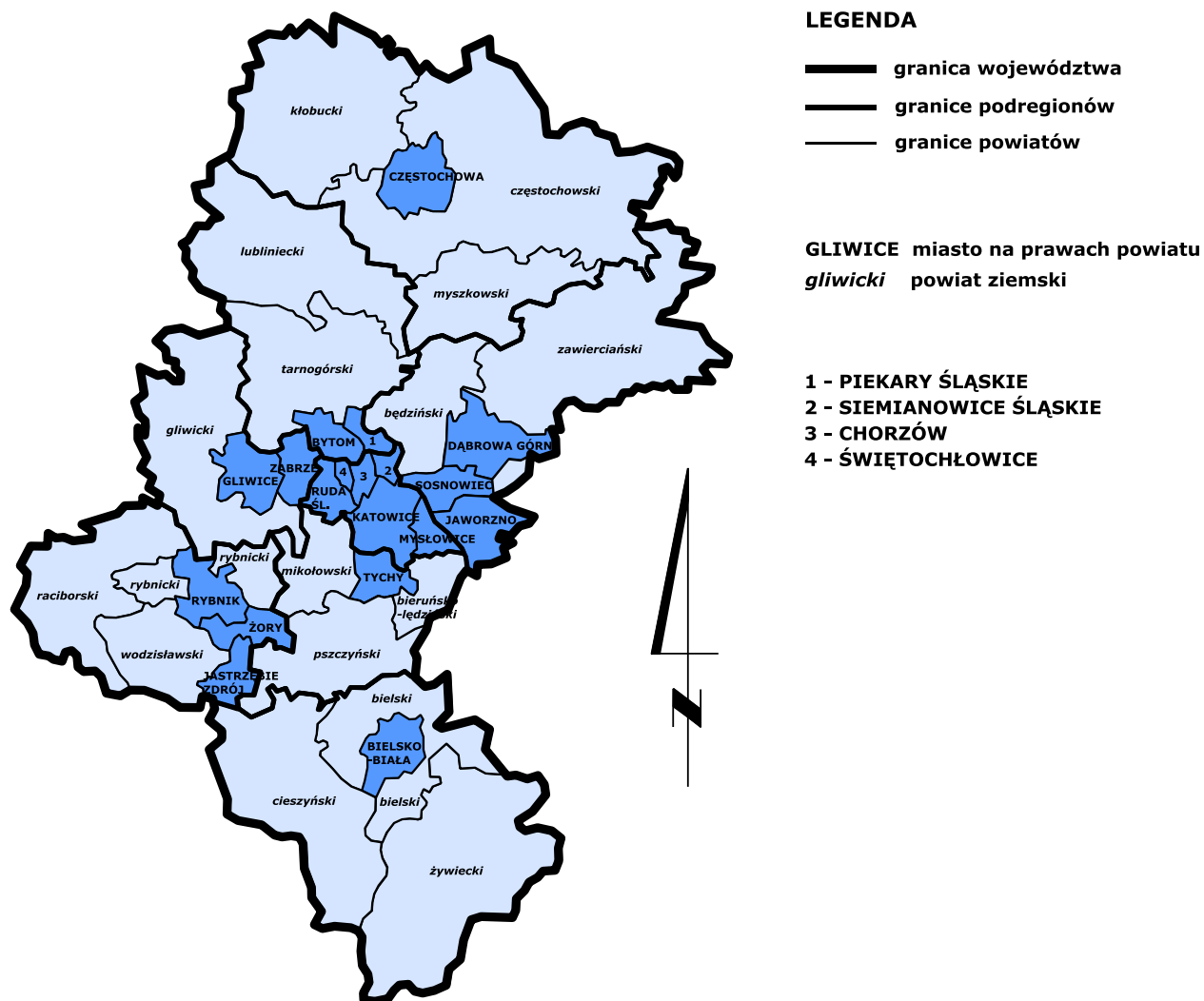

Źródło: opracowanie własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego.

²³ Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 29.04.2025 r.].

²⁴ Ibidem.

Podział województwa śląskiego na powiaty

Źródło: opracowanie własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego.

3. Najważniejsze wnioski dotyczące wybranych problemów społecznych w województwie śląskim

W perspektywie krótkoterminowej, czyli na przestrzeni lat 2021-2023 wartość wskaźnika zasięgu ubóstwa ustawowego w Polsce zmniejszyła się o 2,6 p. proc.

W perspektywie długoterminowej, czyli na przestrzeni lat 2013-2023 wartości wskaźników zasięgu ubóstwa skrajnego, relatywnego oraz ustawowego w Polsce wykazały tendencję spadkową.

W odniesieniu do poziomu wykształcenia, w 2023 r. w Polsce odnotowano spadek ryzyka ubóstwa skrajnego wraz ze wzrostem wykształcenia głowy gospodarstwa domowego.

W odniesieniu do miejsca zamieszkania, najniższy wskaźnik zasięgu ubóstwa skrajnego w Polsce w 2023 r. odnotowano w największych miastach, tj., liczących 500 tys. i więcej mieszkańców.

W perspektywie długoterminowej, czyli w latach 2013-2023 udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej, znajdujących się poniżej kryterium dochodowego w ogóle mieszkańców województwa śląskiego (czyli wskaźnik UKPS) wykazał tendencję spadkową. Niemniej jednak w 2023 r. występowało duże zróżnicowanie przestrzenne ubóstwa – północna i środkowa część regionu była uboższa niż południowa. Ponadto wyższe wartości wskaźnika UKPS odnotowano w miastach na prawach powiatu i w gminach miejskich niż w powiatach ziemskich, gminach miejsko-wiejskich i wiejskich.

W 2023 r. województwo śląskie wraz z małopolskim należały do regionów o najniższym wskaźniku UKPS.

W 2021 r. województwo śląskie zajmowało 12. miejsce w kraju pod względem udziału osób z niepełnosprawnością w ogóle mieszkańców. Udział ten był niższy niż średnia krajowa. Rozmieszczenie osób z niepełnosprawnością było nierównomierne – najwięcej mieszkało w północnej i centralnej części regionu. Wyższe wartości udziału osób z niepełnosprawnością odnotowano w miastach na prawach powiatu i w gminach miejskich niż w powiatach ziemskich, gminach miejsko-wiejskich i wiejskich.

Na przestrzeni ostatnich 7 lat liczba osób bezdomnych zarówno w Polsce, jak i w województwie śląskim znacznie się zmniejszyła.

W 2023 roku województwo śląskie zajmowało 15. miejsce wśród województw pod względem liczby osób bezrobotnych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców oraz wysokości stopy bezrobocia rejestrowanego.

W latach 2013-2023 w województwie śląskim zanotowano silną tendencję spadkową w zakresie liczby osób zarejestrowanych jako bezrobotne, choć tendencja ta była słabsza niż w Polsce.

W okresie 2013-2023 stopa bezrobocia wykazywała w województwie śląskim tendencję silnie spadkową oraz była przez cały ten okres niższa od stopy bezrobocia dla całego kraju.

W 2023 r. w odniesieniu do źródła dochodu, najmniej zagrożone ubóstwem skrajnym w Polsce były osoby pracujące na własny rachunek, emeryci i pracownicy.

Według *NSP 2021* w województwie śląskim wśród osób z niepełnosprawnością dominowały osoby niepełnosprawne prawnie – posiadające orzeczenie o niepełnosprawności.

W 2023 roku województwo śląskie uplasowało się na 13. miejscu w kraju pod względem liczby zamachów samobójczych zakończonych zgonem w przeliczeniu na liczbę mieszkańców.

W latach 2013-2023 liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego w województwie śląskim wykazała tendencję spadkową.

Na koniec 2023 roku wskaźnik liczby osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego w województwie śląskim był niższy niż średnia krajowa.

W 2023 roku województwo śląskie znajdowało się na 11. miejscu pod względem wskaźnika liczby osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego. W latach 2021-2023 wskaźnik ten był wyższy w miastach na prawach powiatu niż w powiatach ziemskich oraz w gminach miejskich niż w miejsko-wiejskich i wiejskich.

W latach 2013-2023 liczba osób długotrwale bezrobotnych wykazała tendencję spadkową, a wskaźnik liczby osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych przez cały ten okres był w województwie śląskim niższy niż w kraju. W 2023 r. zróżnicowanie w ramach województwa wskaźnika liczby osób zarejestrowanych jako bezrobotne na 1000 mieszkańców było duże, a najwyższe wartości wystąpiły w podregionie bytomskim.

W perspektywie krótkoterminowej, czyli na przestrzeni lat 2021-2023, wskaźnik zasięgu ubóstwa relatywnego w Polsce pozostawał na zbliżonym poziomie.

W odniesieniu do źródła dochodu, najbardziej zagrożone ubóstwem skrajnym w Polsce w 2023 r. były osoby utrzymujące się z „innych niezarobkowych źródeł” oraz rolnicy.

W perspektywie krótkoterminowej, czyli w latach 2021-2023, udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej, znajdujących się poniżej kryterium dochodowego w ogóle mieszkańców województwa śląskiego (czyli wskaźnik UKPS) utrzymywał się na tym samym poziomie.

Według *NSP 2021* w województwie śląskim wśród osób z niepełnosprawnością przeważały kobiety (55,0%) oraz osoby w wieku poprodukcyjnym (57,5%).

Spośród zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania najczęściej diagnozowanymi zaburzeniami w 2022 r. w województwie śląskim były zaburzenia nerwicowe, odżywiania i zespoły behawioralne.

W 2022 r. w województwie śląskim wskaźnik liczby osób z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania na 1 000 mieszkańców osiągnął wartość zbliżoną do średniej krajowej.

W województwie śląskim w latach 2021-2023 liczba osób korzystających z usług opiekuńczych wzrosła, choć w niewielkim stopniu. Jednocześnie liczba świadczonych usług opiekuńczych zmniejszyła się. Najwięcej osób korzystających z ww. usług mieszkało w centralnej części województwa, a najmniej w jego południowych rejonach.

W 2023 r. w województwie śląskim wskaźnik liczby osób objętych specjalistycznymi usługami opiekuńczymi w miejscu zamieszkania był wyższy w miastach niż na obszarach wiejskich.

Wskaźnik obciążenia demograficznego w województwie śląskim w 2023 roku był wyższy niż średnia dla Polski – śląskie zajmowało 4. miejsce. Zróżnicowanie poziomu wskaźnika w województwie śląskim było duże. Wyższe wartości osiągnęły miasta na prawach powiatu oraz gminy miejskie.

W 2023 roku województwo śląskie w zakresie usług opiekuńczych realizowanych w ramach zadań własnych gmin cechowało się niższymi od ogólnopolskich wartościami wskaźników liczby świadczeniobiorców na 10 tys. mieszkańców oraz średniej liczby świadczeń na jednego świadczeniobiorcę. Udział świadczeniobiorców usług opiekuńczych w województwie śląskim był wyższy w miastach na prawach powiatu niż w powiatach ziemskich.

W perspektywie krótkoterminowej, czyli na przestrzeni lat 2021-2023 wartość wskaźnika zasięgu ubóstwa skrajnego w Polsce wzrosła o 1,9 p. proc. Ubóstwo skrajne najczęściej dotyczyło:

- rodziny z co najmniej trojgiem dzieci;
- rodziny, w których obecna jest osoba z niepełnosprawnością, w szczególności głowa rodziny;
- osoby zamieszkujące na wsi.

W latach 2012–2022 w województwie śląskim liczba osób z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania wykazywała wyraźny trend wzrostowy.

W 2022 r. województwo śląskie zajmowało 2. miejsce w kraju pod względem liczby osób z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania.

W 2023 r. w województwie śląskim wskaźnik osób objętych specjalistycznymi usługami opiekuńczymi w miejscu zamieszkania był niższy niż w Polsce.

W latach 2013-2023 w województwie śląskim zmalała liczba osób objętych specjalistycznymi usługami opiekuńczymi w miejscu zamieszkania.

W latach 2021-2023 w województwie śląskim zmalał odsetek mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, natomiast wzrósł udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym.

Na koniec 2023 roku województwo śląskie charakteryzowało się jednym z najwyższych odsetków mieszkańców w wieku poprodukcyjnym w skali kraju. Jednocześnie udział osób w wieku produkcyjnym oraz przedprodukcyjnym był niższy od średniej krajowej, co oznacza, że województwo śląskie należało do regionów o najstarszej strukturze demograficznej w Polsce. W 2023 r. najwyższy odsetek mieszkańców w wieku poprodukcyjnym odnotowano w centralnej i wschodniej części województwa śląskiego, a najniższy w południowej. Wskaźnik ten był wyższy w miastach na prawach powiatu niż w powiatach ziemskich.

Tendencje krótkoterminowe (2021-2023) oraz długoterminowe (2013-2023) wskaźnika obciążenia demograficznego w województwie śląskim miały charakter wzrostowy.

Prognozowana w latach 2025-2060 wysokość wskaźnika obciążenia demograficznego dla śląska będzie wyższa niż dla Polski.

Zarówno krótkoterminowa (2021-2023), jak i długoterminowa (2013-2023) tendencja wskazuje na wzrost odsetka osób w wieku 80+, co potwierdza rosnące zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze i wsparcie seniorów.

W 2023 r. województwo śląskie charakteryzowało się wyższym odsetkiem mieszkańców w wieku 80+ niż średnia krajowa. Wewnątrz województwa występowało duże zróżnicowanie przestrzenne w zakresie odsetka osób najstarszych – w 2023 najwyższe wartości odnotowano w centralnej części regionu, a najniższe na północy.

Prognozy GUS wskazują na dalszy wzrost liczby osób 80+ w kolejnych dekadach, co oznacza rosnące wyzwania dla systemów ochrony zdrowia i pomocy społecznej.

W 2023 czternaście gmin województwa śląskiego nie świadczyło usług opiekuńczych w ramach zadań własnych gminy.

W 2024 r. Śląskie należało do grupy województw o najwyższym poziomie wskaźnika liczby osób bezdomnych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców (4. miejsce w kraju).

W latach 2013–2023 w województwie śląskim liczba zamachów samobójczych wykazywała bardzo silną tendencję wzrostową.

W 2023 roku województwo śląskie należało do grupy województw o najwyższych wskaźnikach liczby zamachów samobójczych. Wśród osób podejmujących się zamachów samobójczych dominowali mężczyźni oraz osoby w przedziale wiekowym 13-18 lat. Najwięcej zamachów samobójczych zakończonych zgonem popełniły osoby w przedziałach wiekowych 35-39 lat oraz 30-34 lata.

4. Wybrane problemy społeczne województwa śląskiego

Problemy społeczne stanowią istotny element rzeczywistości społecznej, wpływając zarówno na jakość życia jednostek, jak i na kondycję całych społeczności lokalnych oraz regionów. Ich występowanie jest zazwyczaj wynikiem złożonych procesów społecznych, ekonomicznych i demograficznych, które wzajemnie się przenikają i pogłębiają. W województwie śląskim – regionie o bogatej historii przemysłowej, dynamicznych przemianach gospodarczych i wysokim stopniu urbanizacji – obserwuje się nasilenie wielu zjawisk.

Kluczowym problemem społecznym jest postępujące starzenie się społeczeństwa. Proces ten jest szczególnie widoczny w regionie śląskim, gdzie notuje się spadek liczby ludności w wieku produkcyjnym oraz wzrost odsetka osób starszych. Wiąże się to z rosnącym zapotrzebowaniem na usługi opiekuńcze i zdrowotne, a także zwiększa ryzyko izolacji społecznej i niesamodzielności seniorów. W parze z tym zjawiskiem często idzie problem niepełnosprawności, która ogranicza codzienne funkcjonowanie wielu osób i wymaga stworzenia skutecznego systemu wsparcia – zarówno formalnego, jak i nieformalnego.

Ważnym i stale obecnym problemem pozostaje bezdomność, której przyczyny są złożone i wielowymiarowe – od utraty pracy, przez konflikty rodzinne, po choroby psychiczne i uzależnienia. Bezdomność nie jest wyłącznie brakiem dachu nad głową, ale także dramatem wykluczenia z życia społecznego i trudnością w powrocie do normalnego funkcjonowania. Równoległe występuje problem bezrobocia, który choć w skali makroekonomicznej może wykazywać tendencję spadkową, to nadal dotyka określone grupy – zwłaszcza osoby młode i długotrwale bezrobotne.

Kolejnym poważnym wyzwaniem jest problem ubóstwa i wykluczenia ekonomicznego. Utrzymujący się w niektórych środowiskach brak dostępu do stabilnych źródeł dochodu, ograniczone możliwości edukacyjne i zawodowe, a także niski poziom aktywizacji społecznej powodują marginalizację znacznej grupy osób. Problem ten często dotyka nie tylko jednostek, ale całych rodzin i społeczności lokalnych.

Nie można także pominąć dramatycznych zjawisk, jakimi są samobójstwa. Wysoki poziom stresu, niewystarczające wsparcie psychologiczne, zaburzenia zdrowia psychicznego oraz poczucie osamotnienia mogą prowadzić do dramatycznych decyzji, które stanowią bolesne przypomnienie o tym, jak ważna jest dostępność wsparcia specjalistów i budowanie więzi społecznych. Równie trudnym tematem jest readaptacja społeczna osób opuszczających jednostki penitencjarne. Wielu z nich doświadcza trudności w znalezieniu zatrudnienia, mieszkania, a także w odbudowaniu relacji z otoczeniem. Stygmatyzacja, niska samoocena i brak sieci wsparcia często prowadzą do powrotu na drogę przestępczą lub pogłębiania się marginalizacji.

Złożoność i różnorodność wymienionych problemów społecznych pokazuje, jak wiele wyzwań stoi przed samorządami, instytucjami pomocy społecznej oraz organizacjami pozarządowymi. Wymaga to nie tylko skutecznych narzędzi interwencji, ale także działań profilaktycznych, edukacyjnych i integrujących, które pomogą budować społeczeństwo oparte na solidarności, równości i wzajemnym wsparciu.

4.1. Ubóstwo

Zjawisko ubóstwa, z uwagi na swoje socjologiczne, psychologiczne i polityczne aspekty, stanowi niezwykle złożoną kwestię społeczną. Jest to bowiem nie tylko problem ekonomiczny, mierzony niedostatkiem środków materialnych służących do zaspokojenia podstawowych potrzeb ludzi. Przejawia się on również w występowaniu deficytów w takich sferach życia jak: poziom wykształcenia, warunki mieszkaniowe, dostęp do opieki zdrowotnej czy też do dóbr kultury²⁵.

Do oceny zasięgu ubóstwa wykorzystuje się miernik zwany stopą ubóstwa. Oblicza się go dzieląc liczbę ubogich (osób lub gospodarstw domowych) przez odpowiadającą im liczbę jednostek w całej populacji. Pomnożony przez sto określa odsetek ubogich w danej zbiorowości²⁶.

Ubóstwo może być określane zarówno w sposób subiektywny, jak i obiektywny. W podejściu obiektywnym gospodarstwa domowe lub osoby uznaje się za ubogie, jeżeli poziom ich wydatków jest niższy od przyjętej granicy ubóstwa²⁷.

Przy dokonywaniu pomiaru ubóstwa w sposób obiektywny wykorzystywane są granice absolutne lub względne (relatywne). W przypadku granic absolutnych za ubogie uznawane są te gospodarstwa domowe lub osoby, które nie są w stanie zaspokoić potrzeb uznanych w danych warunkach za podstawowe. Nie ma przy tym znaczenia na jakim poziomie żyją oraz jak liczne są bardziej zamożne warstwy społeczeństwa²⁸. Przykładami granic absolutnych są minimum egzystencji oraz ustawowa granica ubóstwa.

Ubóstwo skrajne (zwane także minimum egzystencji lub minimum biologicznym), ustalane przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, stanowi model zaspakajania potrzeb bytowo-konsumpcyjnych na bardzo niskim poziomie. Koszyk minimum biologicznego określa praktycznie najniższy standard życia, poniżej którego występuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka. W związku z tym minimum egzystencji uznawane jest za dolną granicę obszaru ubóstwa²⁹.

Z kolei ustawowa granica ubóstwa jest definiowana jako kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z systemu pomocy społecznej³⁰. Od 1 stycznia 2025 r. obowiązują kryteria dochodowe wynoszące: 1010 zł dla osoby samotnie gospodarującej (poprzednio – 776 zł) oraz 823 zł dla osoby w rodzinie (poprzednio – 600 zł)³¹.

W podejściu względnym ubóstwo określa się jako formę nierówności, nadmiernego dystansu między poziomem życia poszczególnych warstw społeczeństwa. Za ubogie uznaje się te osoby lub rodziny, których poziom życia jest znacznie niższy niż pozostałych grup ludności³². Główny

²⁵ L. Frąckiewicz: *Warunki i jakość życia ludności*, [w:] *Spółeczny obraz Śląska na przełomie wieków : praca zbiorowa*, Akademia Ekonomiczna im. Karola Adamieckiego, Katowice 2004, s. 173.

²⁶ Główny Urząd Statystyczny, *Ubóstwo w Polsce w latach 2013 i 2014*..., op. cit., s. 25.

²⁷ Główny Urząd Statystyczny, *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2023 r.*..., op. cit., s. 1.

²⁸ Główny Urząd Statystyczny, *Ubóstwo w Polsce w latach 2013 i 2014*..., op. cit., s. 7.

²⁹ Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1) *Badania nad poziomem i strukturą zmodyfikowanego minimum egzystencji w 2008 r.*, Warszawa 2009 r., https://www.ipiss.com.pl/wp-content/uploads/2022/11/www_new_me_2008.pdf [odczyt 24.03.2025 r.], s. 1; 2) *Informacja o poziomie i strukturze minimum egzystencji w 2023 r.*, Warszawa 2024 r., <https://www.ipiss.com.pl/wp-content/uploads/2024/04/ME-srednioroczne-2023.pdf> [odczyt 24.03.2025 r.], s. 1.

³⁰ Główny Urząd Statystyczny, *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2023 r.*, op. cit., s. 1.

³¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 lipca 2024 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów..., op. cit.

³² Główny Urząd Statystyczny, *Ubóstwo w Polsce w latach 2013*..., op. cit., s. 7.

Urząd Statystyczny stosuje granicę relatywną definiowaną jako 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych³³.

4.1.1. Skala ubóstwa w Polsce

Niniejszy podrozdział przedstawia analizę wskaźników zagrożenia ubóstwem w Polsce w latach 2021-2023 oraz występujące tendencje w perspektywie długoterminowej na przestrzeni lat 2013-2023. Następnie prezentuje zróżnicowanie zasięgu ubóstwa skrajnego (stopy ubóstwa) ze względu na źródło dochodu, liczbę osób w gospodarstwie domowym, w tym liczbę dzieci, liczbę osób z niepełnosprawnością obecnych w rodzinie, ze względu na wiek i wykształcenie głowy rodziny oraz miejsce zamieszkania.

Dane dotyczące ww. kwestii zostały przygotowane na podstawie opracowań Głównego Urzędu Statystycznego, w tym pn.: *Aneks do opracowania sygnałnego „Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce 2023 r.”*.

Sytuacja w latach 2021-2023, Polska, stan na koniec danego roku

- Wskaźnik zagrożenia ubóstwem skrajnym:
 - w 2021 roku: 4,7%;
 - w 2022 roku: 4,6%;
 - w 2023 roku: 6,6%.
- Zmiana w latach 2021-2023: +1,9 p. proc.
- Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym:
 - w 2021 roku: 12,1%;
 - w 2022 roku: 11,7%;
 - w 2023 roku: 12,2%.
- Zmiana w latach 2021-2023: +0,1 p. proc.
- Udział osób w gospodarstwach domowych znajdujących się poniżej ustawowej granicy ubóstwa:
 - w 2021 roku: 6,7%;
 - w 2022 roku: 6,2%;
 - w 2023 roku: 4,1%.
- Zmiana w latach 2021-2023: -2,6 p. proc.

Tendencje w latach 2013-2023, Polska, stan na koniec danego roku

- Wskaźnik zagrożenia ubóstwem skrajnym:
 - rodzaj tendencji: spadkowa;
 - siła tendencji: umiarkowana;
 - poziom wahań wartości: umiarkowany;
 - wartość minimalna: 4,2% – 2019 rok;
 - wartość maksymalna: 7,4% – 2013 i 2014 rok.
- Zmiana w latach 2013-2023: -0,8 p. proc.

³³ Główny Urząd Statystyczny, *Pojęcia stosowane w statystyce publicznej, Wskaźnik zasięgu ubóstwa relatywnego (stopa ubóstwa relatywnego)...*, op. cit.

- Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym:
 - rodzaj tendencji: spadkowa;
 - siła tendencji: umiarkowana;
 - poziom wahań wartości: umiarkowany;
 - wartość minimalna: 11,7% – 2022 rok;
 - wartość maksymalna: 16,2% – 2013 i 2014 rok.
- Zmiana w latach 2013-2023: -4,0 p. proc.
- Udział osób w gospodarstwach domowych znajdujących się poniżej ustawowej granicy ubóstwa:
 - rodzaj tendencji: spadkowa;
 - siła tendencji: bardzo silna;
 - poziom wahań wartości: duży;
 - wartość minimalna: 4,1% – 2023 rok;
 - wartość maksymalna: 12,8% – 2013 rok.
- Zmiana w latach 2013-2023: -8,7 p. proc.

Wskaźnik zasięgu ubóstwa skrajnego według grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych, Polska stan na koniec 2023 roku

- Wskaźnik zasięgu ubóstwa skrajnego:
 - ogółem: 6,6%, w tym wśród:
 - utrzymujących się z „innych niezarobkowych źródeł”: 17,9%;
 - rolników: 14,1%;
 - rencistów: 8,4%;
 - pracowników: 6,4%;
 - emerytów: 5,9%;
 - pracujących na własny rachunek: 3,8%.

Wskaźnik zasięgu ubóstwa skrajnego według typów gospodarstw domowych, Polska, stan na koniec 2023 roku

- Wskaźnik zasięgu ubóstwa skrajnego:
 - ogółem: 6,6%, w tym wśród:
 - gospodarstw jednoosobowych: 1,6%;
 - małżeństw³⁴ bez dzieci na utrzymaniu³⁵: 1,7%;
 - małżeństw z 1 dzieckiem na utrzymaniu: 2,1%;
 - małżeństw z 2 dziećmi na utrzymaniu: 3,4%;
 - małżeństw z co najmniej 3 dziećmi na utrzymaniu: 6,9%;
 - matka lub ojciec z dziećmi na utrzymaniu: 2,5%.

³⁴ W grupie małżeństw uwzględniono również związki nieformalne.

³⁵ Dziecko na utrzymaniu jest to osoba w wieku 0–14 lat (włącznie), będąca w składzie gospodarstwa domowego lub osoba w wieku 15–25 lat, o ile nie posiada własnego źródła utrzymania lub nie pozostaje w związku małżeńskim (lub związku nieformalnym).

Wskaźnik zasięgu ubóstwa skrajnego w gospodarstwach domowych według obecności osób z orzeczeniem o niepełnosprawności, Polska, stan na koniec 2023 roku

- Wskaźnik zasięgu ubóstwa skrajnego:
 - ogółem: 6,6%, w tym wśród:
 - gospodarstw domowych z co najmniej 1 osobą z niepełnosprawnością, tj. z głową gospodarstwa domowego z niepełnosprawnością: 8,2%;
 - gospodarstw domowych z co najmniej 1 osobą z niepełnosprawnością, tj. z przynajmniej 1 dzieckiem do lat 16 posiadającym orzeczenie o niepełnosprawności: 7,6%;
 - gospodarstw domowych bez osób z niepełnosprawnością: 6,1%.

Wskaźnik zasięgu ubóstwa skrajnego według wieku, Polska, stan na koniec 2023 roku

- Wskaźnik zasięgu ubóstwa skrajnego:
 - ogółem: 6,6%, w tym wśród przedziałów wiekowych:
 - 0-17: 7,6%;
 - 18-64: 6,6%;
 - 65 i więcej: 5,7%.

Wskaźnik zasięgu ubóstwa skrajnego według poziomu wykształcenia głowy gospodarstwa domowego, Polska, stan na koniec 2023 roku

- Wskaźnik zasięgu ubóstwa skrajnego:
 - ogółem: 6,6%, w tym wśród następujących poziomów wykształcenia głowy gospodarstwa domowego:
 - wyższe: 3,5%;
 - średnie: 6,0%;
 - zasadnicze zawodowe/branżowe: 9,5%;
 - co najwyżej gimnazjalne³⁶: 12,8%.

Wskaźnik zasięgu ubóstwa skrajnego według miejsca zamieszkania, Polska, stan na koniec 2023 roku

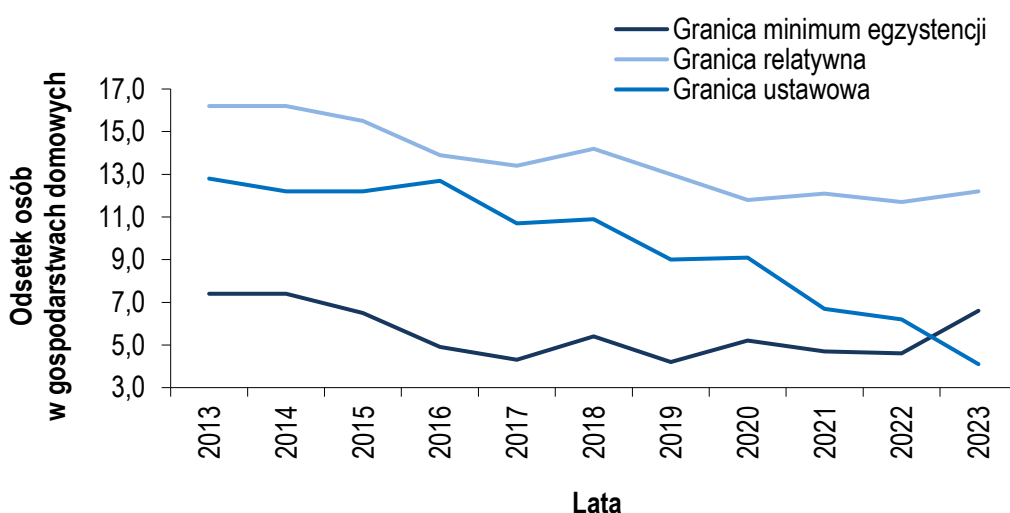
- Wskaźnik zasięgu ubóstwa skrajnego:
 - ogółem: 6,6%, w tym w/na:
 - miastach: 3,3%; w tym o liczbie mieszkańców:
 - poniżej 20 tys.: 5,4%;
 - 20-100 tys.: 4,1%;
 - 100-500 tys.: 2,0%;
 - 500 tys. i więcej: 1,6%.
 - wsi: 11,5%.

³⁶ Obejmuje także osoby bez wykształcenia.

WNIOSKI

- W perspektywie krótkoterminowej, czyli na przestrzeni lat 2021-2023 nastąpił wzrost wskaźnika zasięgu ubóstwa skrajnego o 1,9 p. proc., spadek wskaźnika zasięgu ubóstwa ustawowego o 2,6 p. proc., a wskaźnik zasięgu ubóstwa relatywnego pozostawał na zbliżonym poziomie.
- W perspektywie długoterminowej, czyli na przestrzeni lat 2013-2023 wartości wskaźników zasięgu ubóstwa skrajnego, relatywnego oraz ustawowego wykazały tendencję spadkową.
- W odniesieniu do źródła dochodu, najbardziej zagrożone ubóstwem skrajnym były osoby utrzymujące się z „innych niezarobkowych źródeł” oraz rolnicy, a najmniej osoby pracujące na własny rachunek, emeryci i pracownicy.
- Prawdopodobieństwo życia w biedzie wzrasta wraz z liczbą posiadanych dzieci – wskaźnik ubóstwa skrajnego był najwyższy w gospodarstwach domowych z co najmniej trojgiem dzieci.
- Czynnikiem zwiększającym ryzyko popadnięcia w ubóstwo skrajne była także obecność w rodzinie osób z niepełnosprawnością, w szczególności głowy rodziny.
- Występuje związek pomiędzy zagrożeniem ubóstwem a wiekiem. Najbardziej narażoną na ubóstwo grupą wiekową była grupa osób w wieku 0-17 lat, a najmniej 65 i więcej.
- Ryzyko ubóstwa maleje wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia głowy gospodarstwa domowego.
- Wskaźnik zasięgu ubóstwa skrajnego na wsi był ponad trzykrotnie wyższy niż w miastach.
- W odniesieniu do miejsca zamieszkania, najniższy wskaźnik zasięgu ubóstwa skrajnego odnotowano w największych miastach, tj., liczących 500 tys. i więcej mieszkańców.

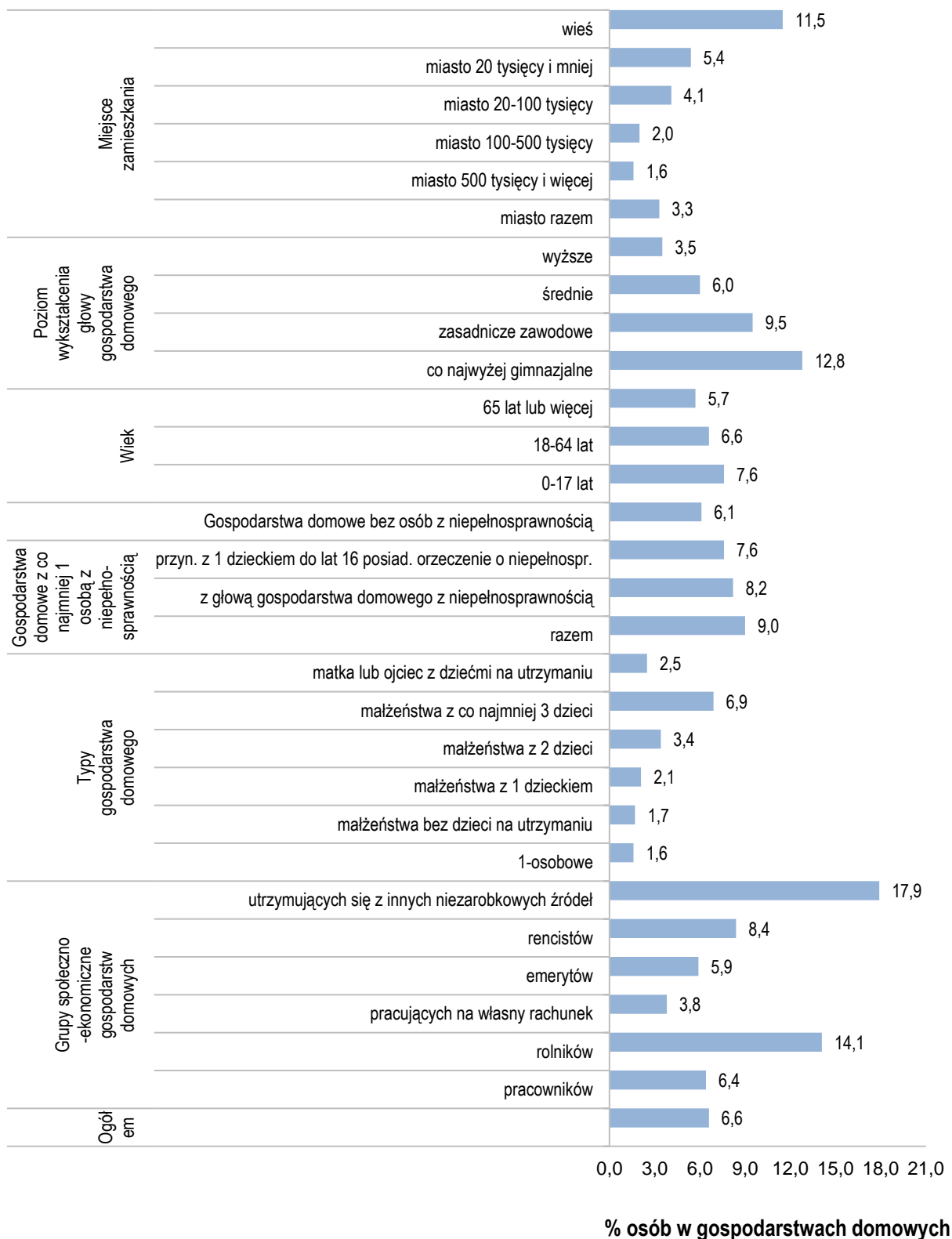
Zagrożenie ubóstwem w Polsce (według przyjętych w danym roku granic ubóstwa*), lata 2013-2023.

* Odsetek osób w gospodarstwach domowych zagrożonych ubóstwem wg rodzajów granic ubóstwa.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Aneks do opracowania sygnałnego „Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2023 r.”*, Informacje sygnałne, 28.06.2024 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoeczna/zasieg-ubostwa-ekonomicznego-w-polsce-w-2023-roku,14,11.html> [odczyt 24.03.2025 r.], s. 3.

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem skrajnym w Polsce wg wybranych cech społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych, 2023 r.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Aneks do opracowania sygnałowego „Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2023 r.”*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoeczna/zasieg-ubostwa-ekonomicznego-w-polsce-w-2023-roku,14,11.html> [odczyt 24.03.2025 r.]

Wskaźniki zagrożenia ubóstwem skrajnym wg wybranych cech społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych w Polsce, lata 2021-2023.

Wyszczególnienie		Zmiana w latach				
		2021	2022	2023	2021-2023 (w p. proc.)	
Ogółem		4,7	4,6	6,6	2,0	
Grupy społeczno-ekonomiczne gospodarstw domowych	pracowników	4,2	4,2	6,4	2,2	
	rolników	10,6	8,7	14,1	5,4	
	pracujących na własny rachunek	2,7	3,2	3,8	0,6	
	emerytów	4,3	4,5	5,9	1,4	
	rencistów	6,5	6,6	8,4	1,8	
	utrzymujących się z innych niezarobkowych źródeł	14,5	12,8	17,9	5,1	
Typy gospodarstwa domowego	1-osobowe	1,0	1,1	1,6	0,5	
	małżeństwa	bez dzieci na utrzymaniu	1,0	1,3	1,7	0,4
		z 1 dzieckiem	1,0	1,3	2,1	0,8
		z 2 dziećmi	2,1	1,8	3,4	1,6
		z co najmniej 3 dziećmi	5,3	6,0	6,9	0,9
	matka lub ojciec z dziećmi na utrzymaniu	2,4	1,6	2,5	0,9	
Gosp. domowe z co najmniej 1 os. z niepełnosprawnością	razem	7,3	6,7	9,0	2,3	
w tym:	z głową gospodarstwa domowego z niepełnosprawnością	7,8	6,4	8,2	1,8	
	przyn. z 1 dzieckiem do lat 16 posiad. orzeczenie o niepełnospr.	6,1	6,9	7,6	0,7	
Gospodarstwa domowe bez osób z niepełnosprawnością		4,1	4,1	6,1	2,0	
Wiek	0-17 lat	5,4	5,7	7,6	1,9	
	18-64 lat	4,6	4,4	6,6	2,2	
	65 lat lub więcej	4,2	4,2	5,7	1,5	
Poziom wykształcenia głowy gospodarstwa domowego	co najwyżej gimnazjalne	11,6	11,8	12,8	1,0	
	zasadnicze zawodowe	7,4	5,9	9,5	3,6	
	średnie	3,7	4,3	6,0	1,7	
	wyższe	1,6	2,2	3,5	1,3	
Miejsce zamieszkania	miasto	razem	2,4	2,2	3,3	1,1
		500 tysięcy i więcej	1,2	1,4	1,6	0,2
		100-500 tysięcy	1,8	1,0	2,0	1,0
		20-100 tysięcy	2,8	2,5	4,1	1,6
		20 tysięcy i mniej	3,9	4,1	5,4	1,3
	wieś	8,0	8,1	11,5	3,4	

Uwaga: kolorem wyróżniono cechy, dla których w danym roku wskaźnik zagrożenia ubóstwem był wyższy od przeciętnego i/lub, dla których zanotowano wzrost wartości w stosunku do roku poprzedniego.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Aneks do opracowania sygnalnego „Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2023 r.”*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoeczna/zasieg-ubostwa-ekonomicznego-w-polsce-w-2023-roku,14,11.html> [odczyt 24.03.2025 r.]

4.1.2. Skala ubóstwa w województwie śląskim oraz na tle innych województw i Polski

W zakresie informacji na temat ubóstwa w poszczególnych województwach, w tym w województwie śląskim istnieje niewiele danych pozwalających na zmierzenie jego poziomu. Do uchwycenia sytuacji w zakresie ubóstwa w poszczególnych podregionach, powiatach, a nawet gminach województwa śląskiego, a także ukazania go na tle innych województw można posłużyć się danymi zaczerpniętymi z *Banku Danych Lokalnych* Głównego Urzędu Statystycznego na temat *liczby osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, znajdujących się poniżej kryterium dochodowego*. Liczba ta, odniesiona do liczby mieszkańców i wyrażona w procentach, została w niniejszym opracowaniu nazwana wskaźnikiem UKPS³⁷. Przy interpretacji tego wskaźnika należy jednak być świadomym jego ograniczeń wynikających z faktu, że nie wszystkie osoby ubogie korzystają z pomocy społecznej.

Niniejszy podrozdział przedstawia analizę wskaźnika UKPS w perspektywie krótkoterminowej, w latach 2021-2023 oraz występujące tendencje w perspektywie długoterminowej na przestrzeni lat 2013-2023. Analiza jego poziomu wskazuje, że w województwie śląskim, podobnie jak w skali całego kraju, mamy do czynienia z dużym zróżnicowaniem przestrzennym występowania problemu ubóstwa.

Sytuacja w latach 2021-2023, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Wskaźnik UKPS:
 - w 2021 roku: 1,5%;
 - w 2022 roku: 1,6%;
 - w 2023 roku: 1,5%.
- Zmiana w latach 2021-2023: -2,4 p. proc.

Tendencje w latach 2013-2023, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Wskaźnik UKPS:
 - rodzaj tendencji: spadkowa;
 - siła tendencji: umiarkowana;
 - poziom wahań wartości: mały;
 - wartość minimalna: 1,5% – 2021 i 2023 rok;
 - wartość maksymalna: 3,9% – 2013 rok.
- Zmiana w latach 2013-2023: -2,4 p. proc.

Śląskie na tle kraju wg stanu na koniec 2023 roku

- Wskaźnik UKPS:
 - w województwie śląskim: 1,5%;
 - w Polsce: 2,0%;
 - najwyższa wartość wśród województw: warmińsko-mazurskie – 3,7%;

³⁷ UKPS (skrót od sformułowania „ubodzy korzystający z pomocy społecznej”) – we wcześniejszych latach określany jako wskaźnik PKD. Poprzednią nazwę zmieniono z uwagi na podobieństwo skrótu Polskiej Klasyfikacji Działalności.

- najniższa wartość wśród województw: małopolskie i śląskie – 1,5%;
- pozycja województwa śląskiego: 15 (wraz z małopolskim).

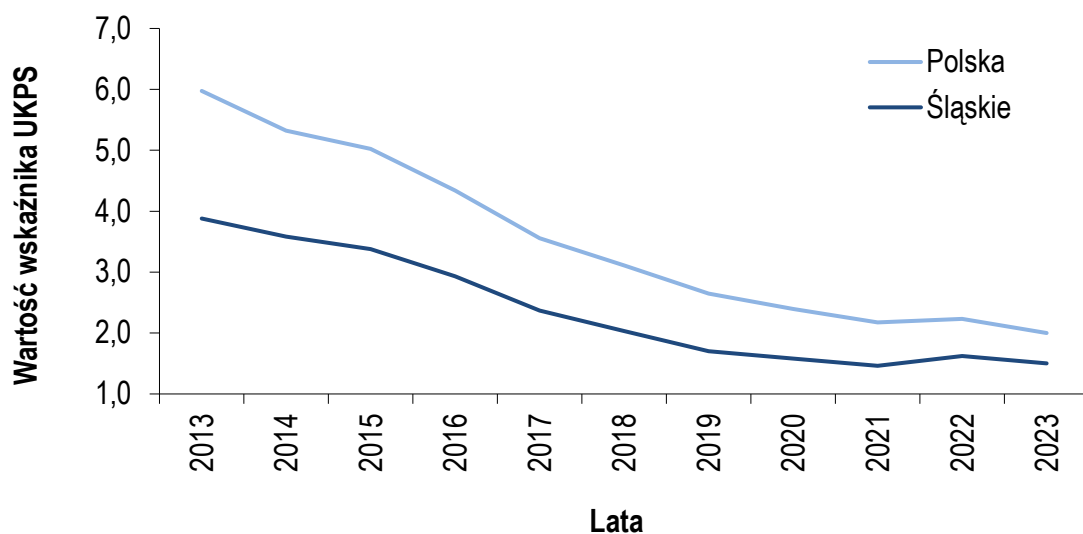
Sytuacja wewnętrzna województwa śląskiego na koniec 2023 roku

- Wskaźnik UKPS:
 - zróżnicowanie w ramach województwa: duże;
 - części województwa o najwyższych wartościach: północna i środkowa;
 - części województwa o najniższych wartościach: południowa;
 - zróżnicowanie w podregionach: duże;
 - najwyższa wartość wśród podregionów: częstochowski – 1,9%;
 - najniższa wartość wśród podregionów: rybnicki – 1,1%;
 - wartość w miastach na prawach powiatu: 1,7%;
 - wartość w powiatach ziemskich: 1,3%;
 - powiaty o najwyższych wartościach: m. Ruda Śląska – 3,3%, m. Zabrze – 3,0% oraz m. Bytom – 2,5%;
 - powiaty o najniższych wartościach: pszczyński i bielski – po 0,6% oraz mikołowski i m. Mysłowice – po 0,8%;
 - wartość w gminach miejskich: 1,6%;
 - wartość w gminach miejsko-wiejskich: 1,3%;
 - wartość w gminach wiejskich: 1,3%;
 - gminy o najwyższych wartościach: Rajcza – 6,1%, Niegowa – 4,8% oraz Koniecpol – 4,6%;
 - gminy o najniższych wartościach: Gierałtowice, Jasienica, Suszec oraz Sośnicowice – po 0,3%.

WNIOSKI

- W województwie śląskim, w perspektywie krótkoterminowej, wskaźnik UKPS utrzymywał się na tym samym poziomie, natomiast w perspektywie długoterminowej, wykazywał tendencję spadkową.
- Województwo śląskie wraz z małopolskim należały do regionów o najniższym wskaźniku UKPS.
- W województwie śląskim występowało duże zróżnicowanie przestrzenne ubóstwa – północna i środkowa część regionu była uboższa niż południowa.
- W województwie śląskim wyższe wartości wskaźnika UKPS odnotowano w miastach na prawach powiatu i w gminach miejskich niż w powiatach ziemskich, gminach miejsko-wiejskich i wiejskich.
- Podregion częstochowski charakteryzował się najwyższym wskaźnikiem UKPS, a najniższym – podregion rybnicki.
- Powiatami o najwyższym poziomie wskaźnika UKPS były: m. Ruda Śląska, m. Zabrze oraz m. Bytom, natomiast o najniższym poziomie – pszczyński, bielski, mikołowski oraz m. Mysłowice.
- Gminami o najwyższym poziomie wskaźnika UKPS były: Rajcza, Niegowa oraz Koniecpol, natomiast o najniższym poziomie – Gierałtowice, Jasienica, Suszec oraz Sośnicowice.

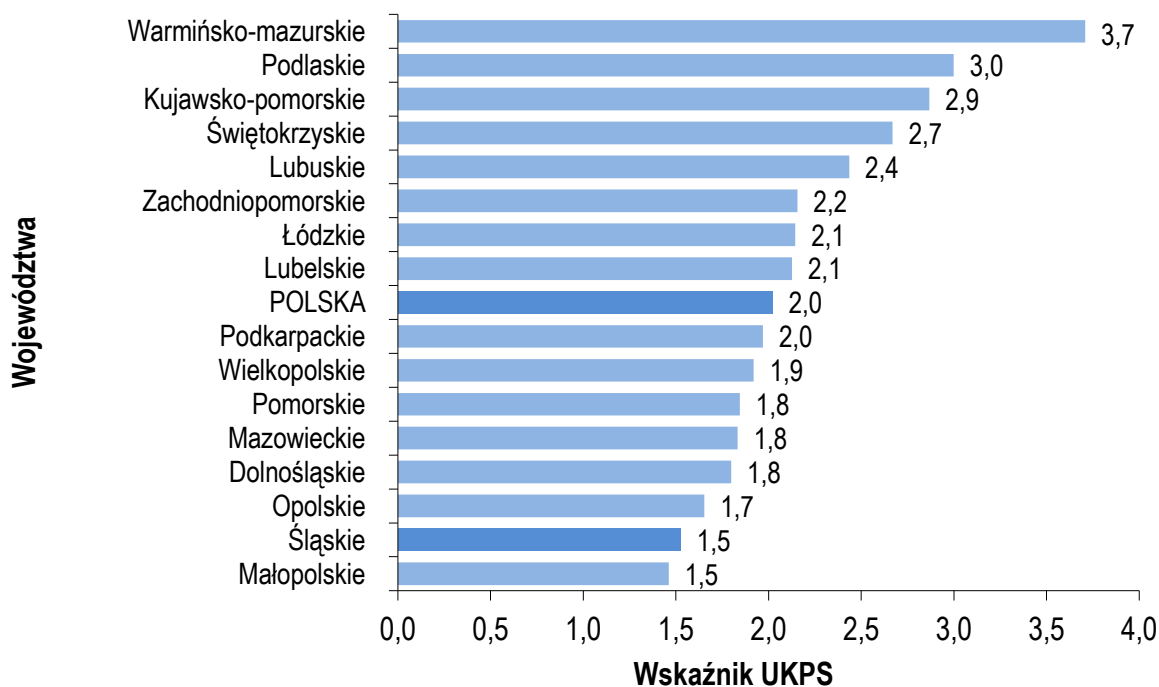
Osoby w gospodarstwach domowych korzystające z pomocy społecznej, znajdujące się poniżej kryterium dochodowego jako odsetek ogółu mieszkańców*, województwo śląskie i Polska, lata 2013-2023.

* Wskaźnik UKPS.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL> [odczyt 24.03.2025 r.].

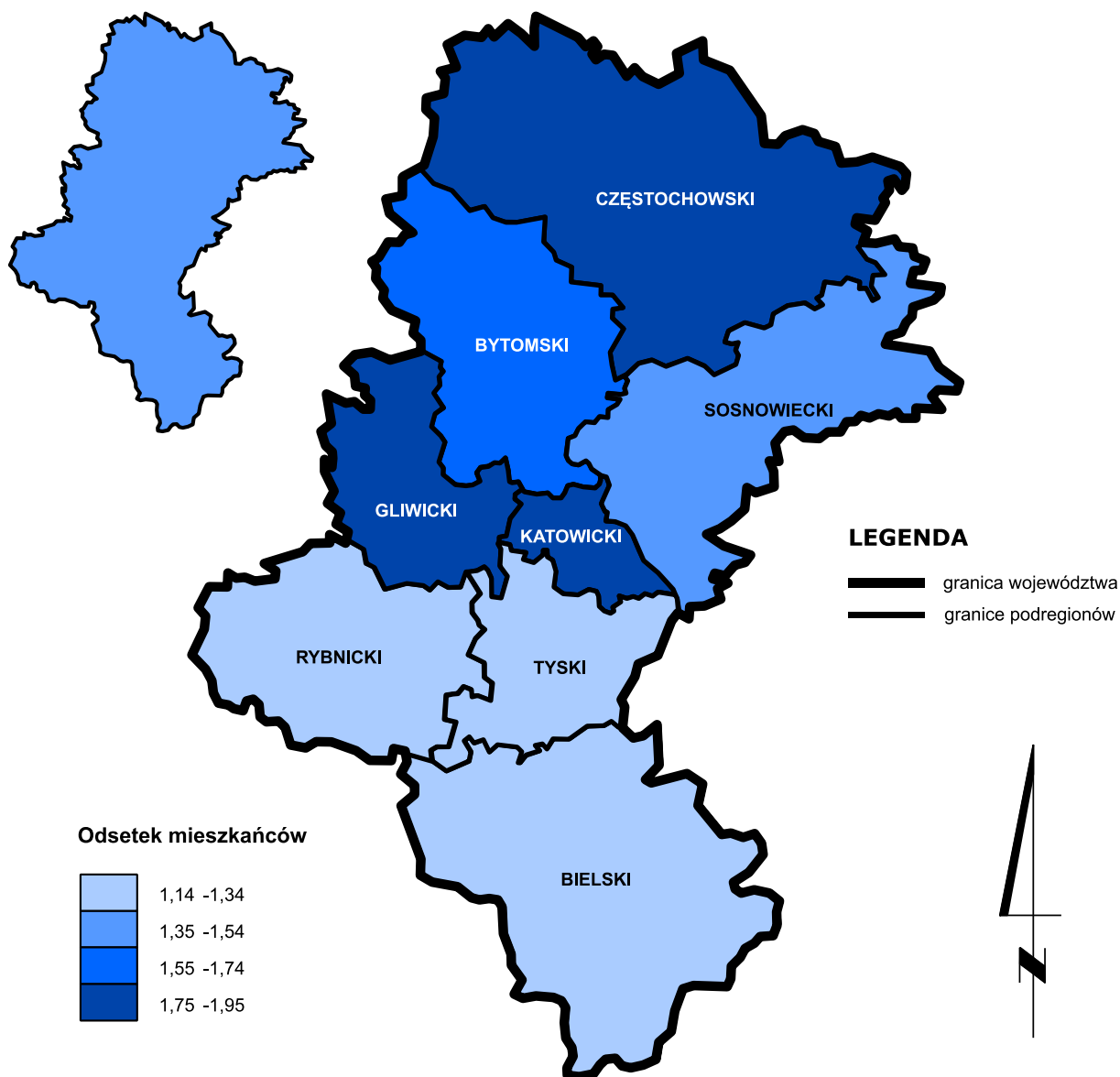
Osoby w gospodarstwach domowych korzystające z pomocy społecznej, znajdujące się poniżej kryterium dochodowego* jako odsetek ogółu mieszkańców województw, 2023 r.

* Wskaźnik UKPS.

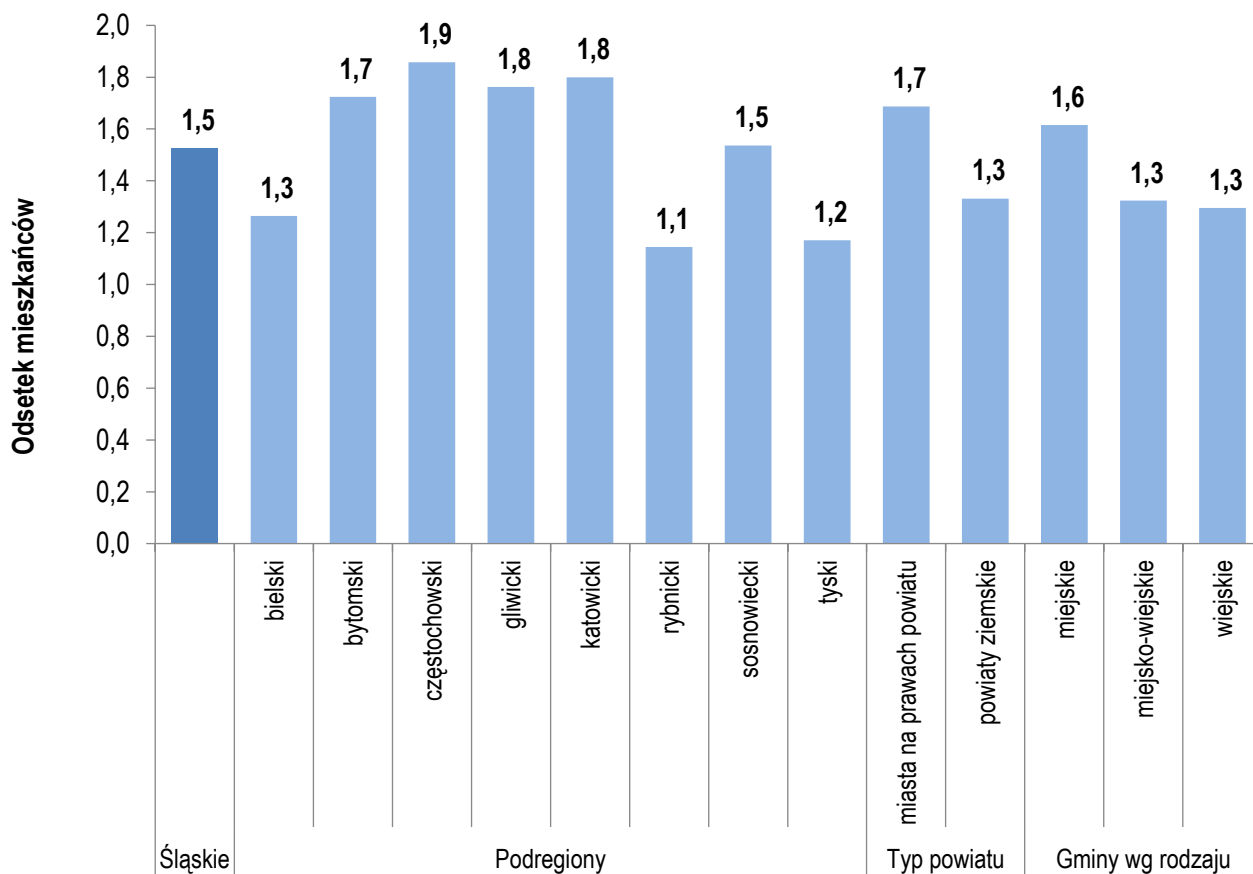
Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL> [odczyt 24.03.2025 r.].

Osoby w gospodarstwach domowych korzystające z pomocy społecznej, znajdujące się poniżej kryterium dochodowego jako odsetek ogółu mieszkańców podregionów, województwo śląskie, 2023 r.

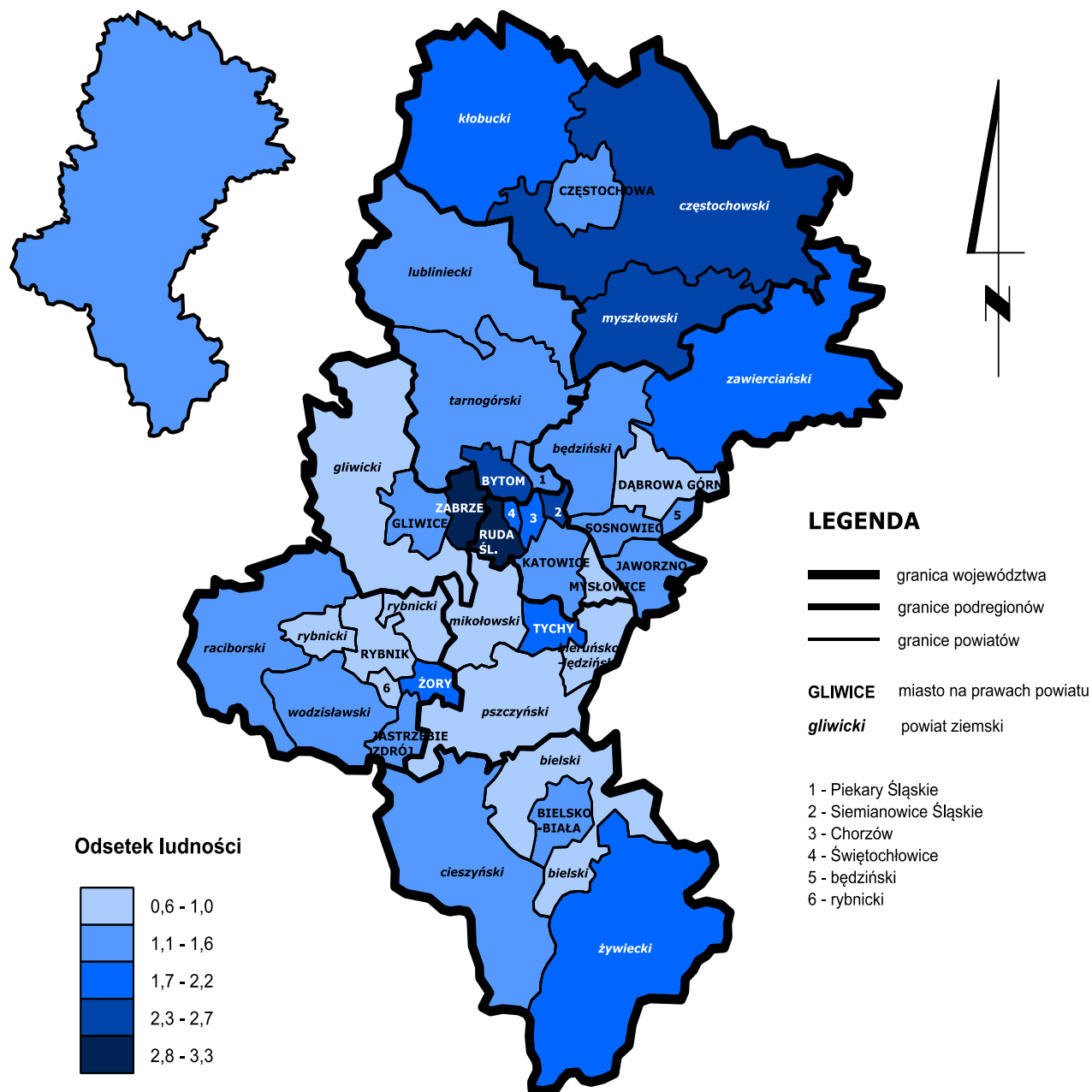
Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL> [odczyt 24.03.2025 r.].

Osoby w gospodarstwach domowych korzystające z pomocy społecznej, znajdujące się poniżej kryterium dochodowego jako odsetek ogółu mieszkańców wg terytoriów, województwo śląskie, 2023 r.

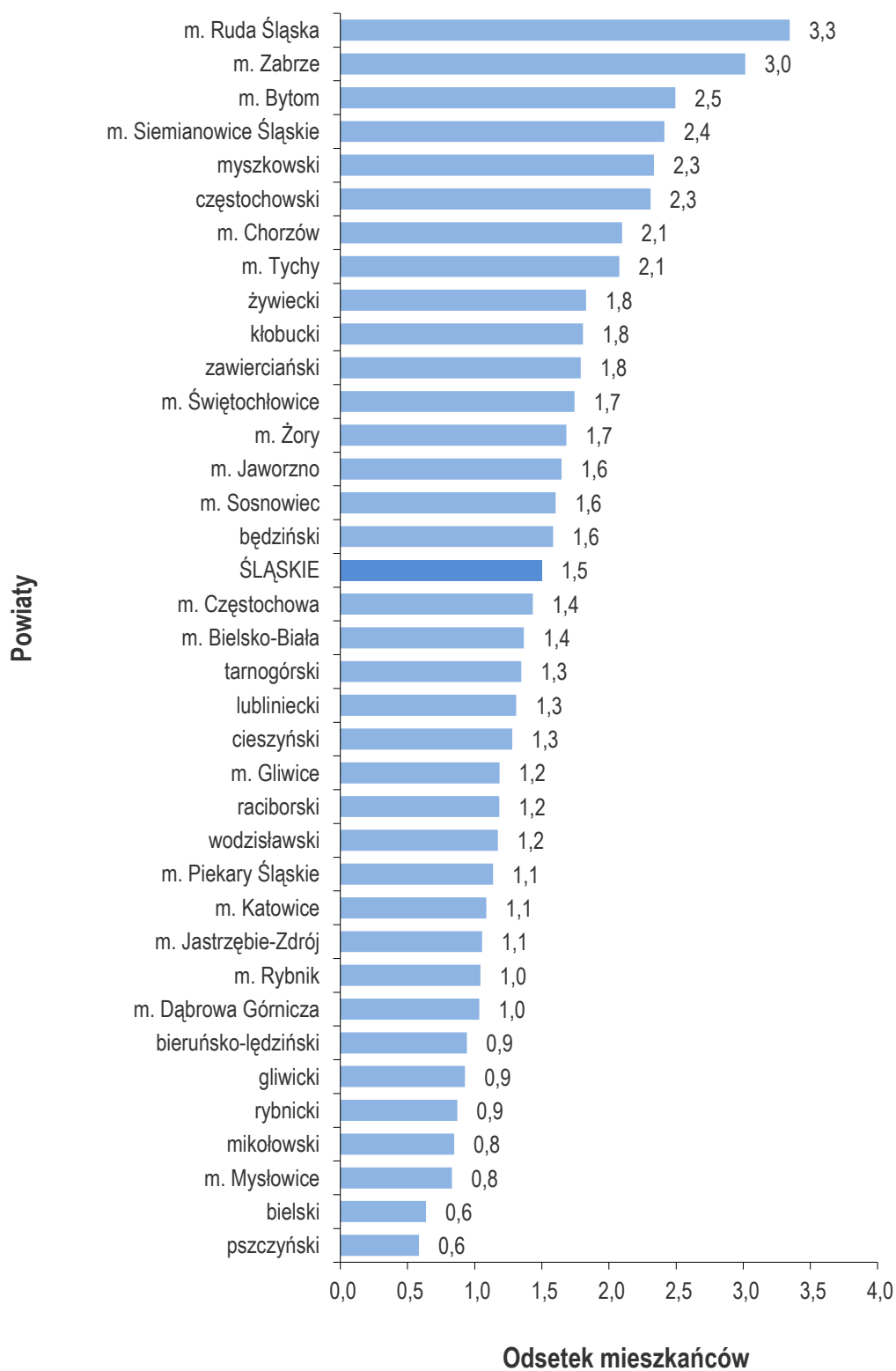
Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL> [odczyt 24.03.2025 r.].

Osoby w gospodarstwach domowych korzystające z pomocy społecznej, znajdujące się poniżej kryterium dochodowego jako odsetek ogółu mieszkańców powiatów, województwo śląskie, 2023 r.

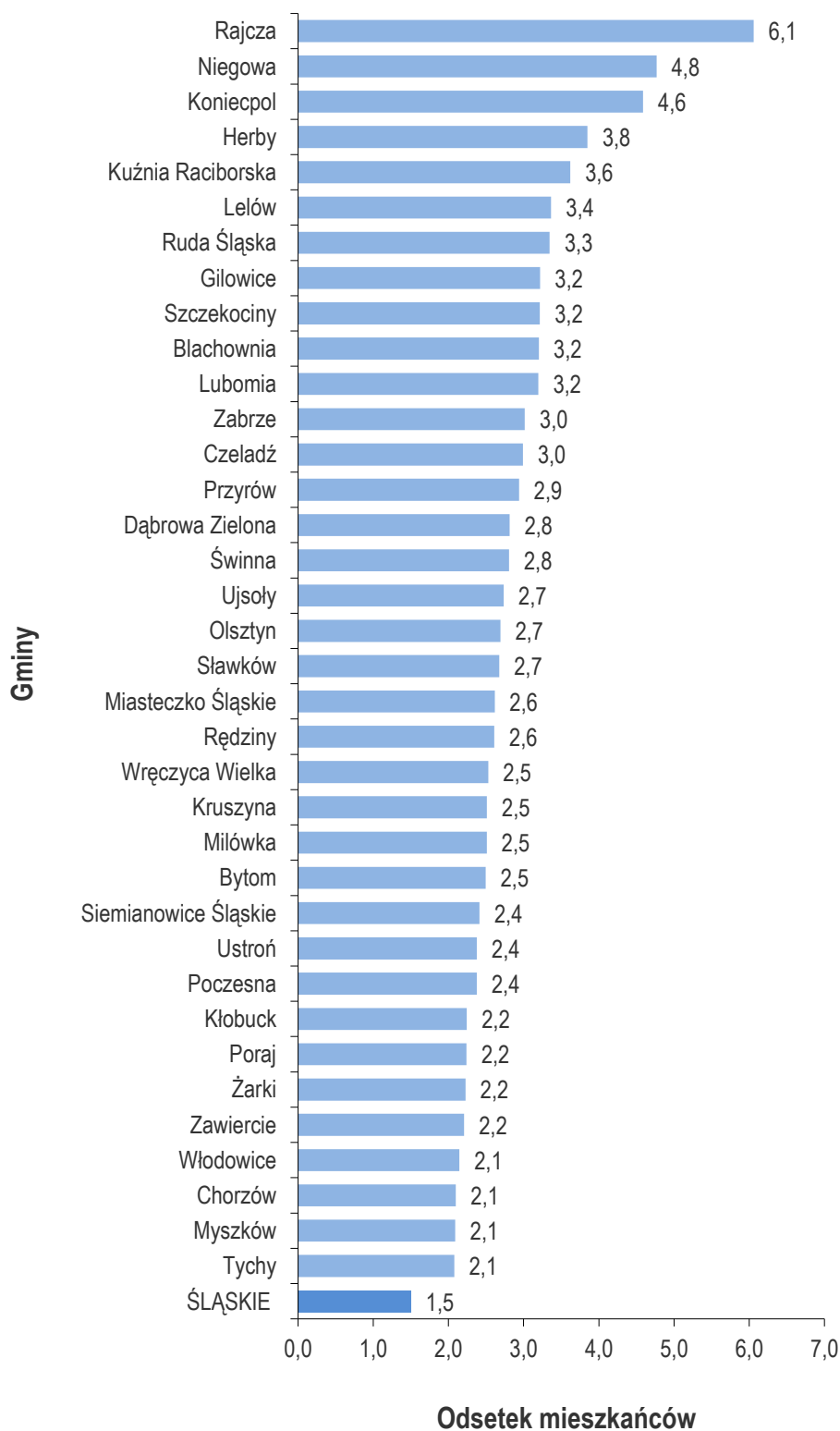
Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL> [odczyt 24.03.2025 r.].

Osoby w gospodarstwach domowych korzystające z pomocy społecznej, znajdujące się poniżej kryterium dochodowego jako odsetek ogółu mieszkańców powiatów, województwo śląskie, 2023 r.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL> [odczyt 24.03.2025 r.].

Gminy o najwyższym odsetku mieszkańców w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej, znajdujących się poniżej kryterium dochodowego, województwo śląskie, 2023 r.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL> [odczyt 24.03.2025 r.].

4.2. Starzenie się mieszkańców

Osoby starsze, odgrywają istotną rolę w społeczeństwie, wnosząc swoje bogate doświadczenie i mądrość życiową. Często to właśnie oni pełnią rolę stabilizatorów społeczeństwa, przyczyniając się do utrzymania spójności społecznej i tożsamości poprzez kontynuację i przekazywanie młodszym pokoleniom tradycji, wartości kulturowych i społecznych.

W miarę starzenia się ludności, zjawisko to staje się coraz bardziej istotne dla społeczeństw na całym świecie. Przeciętna długość trwania życia znacząco wzrasta, co niesie ze sobą zarówno wyzwania, jak i możliwości. Osoby starsze są nie tylko świadkami dynamicznych zmian, ale także aktywnymi uczestnikami procesów kulturowych i społecznych. Wielu seniorów prowadzi aktywny tryb życia, angażując się w różnorodne działania społeczne, kulturalne czy edukacyjne i/lub pozostaje aktywnych zawodowo. Ich doświadczenie zawodowe może przynieść korzyści gospodarce poprzez mentorowanie młodszych pracowników oraz udział w różnych projektach i inicjatywach społeczno-ekonomicznych. Ponadto osoby starsze niejednokrotnie pełnią rolę opiekunów w rodzinie, oferując emocjonalne wsparcie i doświadczenie, dlatego ich obecność jest kluczowa dla rozwoju i stabilności rodzin.

Niestety jednak seniorzy równie często zmagają się z różnorodnymi problemami. Najczęściej dotyczą one kwestii zdrowotnych, które znacząco utrudniają ich codzienne funkcjonowanie. To właśnie wraz z wiekiem wzrasta ryzyko występowania różnych chorób i schorzeń (np. choroby serca, cukrzyca, osteoporoza czy demencja). Ponadto często pojawiają się problemy związane z mobilnością, utrudniające korzystanie z transportu publicznego czy samodzielne poruszanie się – dużym problemem staje się wówczas np. dotarcie do lekarzy. Starzenie wiąże się również niejednokrotnie z utratą bliskich osób, przyjaciół czy partnerów życiowych. Często powoduje to izolację społeczną osób starszych, wywołującą u nich ogromne poczucie osamotnienia, a to negatywnie wpływa na ich zdrowie psychiczne. Pojawiają się także problemy finansowe ze względu na ich ograniczoną zdolność do pracy, niewystarczającą emeryturę czy też wzrost kosztów życia, co może prowadzić np. do zaniechania zakupu leków niezbędnych do zachowania optymalnego stanu zdrowia. Osoby starsze, zwłaszcza jeśli nie miały wcześniej doświadczenia z nowymi technologiami, mogą mieć również trudności w dostosowaniu się do szybko zmieniającego się świata cyfrowego. To może z kolei prowadzić do izolacji społecznej i trudności w dostępie do informacji czy usług online.

W związku z powyższym bardzo ważne jest zrozumienie potrzeb seniorów, poszanowanie ich godności oraz stworzenie warunków sprzyjających aktywnemu i zdrowemu starzeniu się. Warto podkreślić, że społeczne zaangażowanie i odpowiednie wsparcie dla osób starszych stanowią kluczowe elementy budowania społeczeństwa, w którym osoby takie mogą cieszyć się pełnią życia i przyczyniać się do rozwoju społecznego.

4.2.1. Struktura mieszkańców

W Polsce, podobnie jak w innych krajach Europy, obserwuje się wyraźny trend starzenia się ludności. Wydłużenie oczekiwanej długości życia, spadek dzietności oraz zmiany w strukturze demograficznej są czynnikami, które wpływają na przekształcenie profilu wiekowego społeczeństwa. Już od wielu lat w Polsce charakterystyczne jest zmniejszanie się liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, przy jednoczesnym wzroście populacji osób w wieku poprodukcyjnym.

Niniejszy podrozdział przedstawia analizę struktury demograficznej województwa śląskiego w perspektywie krótkoterminowej, obejmującej lata 2021-2023, oraz długoterminowej, odnoszącej się do zmian zachodzących w latach 2013-2023. Do uchwycenia sytuacji w powyższym zakresie posłużono się danymi z *Banku Danych Lokalnych* Głównego Urzędu Statystycznego.

Sytuacja w latach 2021-2023, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Odsetek liczby mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym:
 - w 2021 roku: 17,5;
 - w 2022 roku: 17,4;
 - w 2023 roku: 17,3;
- Zmiana odsetka liczby mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym: -0,2 p. proc.

- Odsetek liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym:
 - w 2021 roku: 58,6;
 - w 2022 roku: 58,2;
 - w 2023 roku: 57,9;
- Zmiana odsetka liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym: -0,7 p. proc.

- Odsetek liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym:
 - w 2021 roku: 23,9;
 - w 2022 roku: 24,4;
 - w 2023 roku: 24,9;
- Zmiana odsetka liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym: 1,0.

Tendencje w latach 2013-2023, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Odsetek liczby mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym:
 - rodzaj tendencji: wzrostowa;
 - siła tendencji: silna;
 - poziom wahań wartości: duży;
 - wartość minimalna: 16,8 – lata 2014-2016;
 - wartość maksymalna: 17,5 – 2021 rok.

- Odsetek liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym:
 - rodzaj tendencji: spadkowa;
 - siła tendencji: bardzo silna;
 - poziom wahań wartości: bardzo mały;
 - wartość minimalna: 57,9 – 2023 rok;

- wartość maksymalna: 63,8 – 2013 rok.
- Odsetek liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym:
 - rodzaj tendencji: wzrostowa;
 - siła tendencji: silna;
 - poziom wahań wartości: bardzo mały;
 - wartość minimalna: 19,3 – 2013 rok;
 - wartość maksymalna: 24,9 – 2023 rok.

Śląskie na tle kraju wg stanu na koniec 2023 roku

- Odsetek liczby mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym:
 - w województwie śląskim: 17,3;
 - w Polsce: 18,2;
 - najniższa wartość wśród województw – opolskie – 16,5;
 - najwyższa wartość wśród województw – pomorskie – 19,6;
 - pozycja województwa śląskiego: 11.
- Odsetek liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym:
 - w województwie śląskim: 57,9;
 - w Polsce: 58,4;
 - najniższa wartość wśród województw – łódzkie – 57;
 - najwyższa wartość wśród województw – małopolskie – 59,4;
 - pozycja województwa śląskiego: 13.
- Odsetek liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym:
 - w województwie śląskim: 24,9;
 - w Polsce: 23,3;
 - najniższa wartość wśród województw – małopolskie – 21,4;
 - najwyższa wartość wśród województw – świętokrzyskie – 26,1;
 - pozycja województwa śląskiego: 3.

Sytuacja wewnątrz województwa śląskiego na koniec 2023 roku

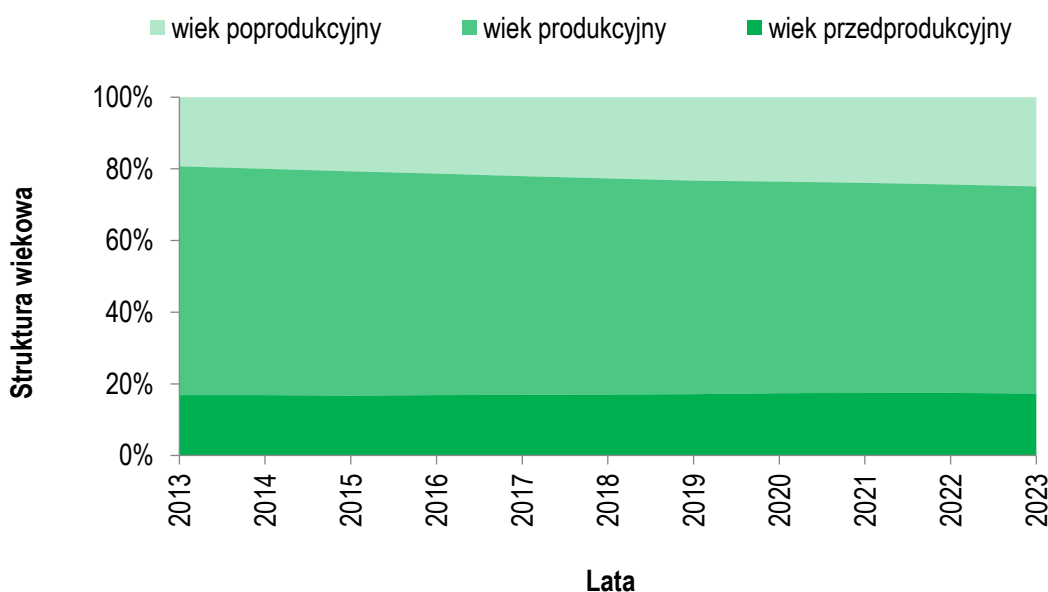
- Odsetek liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym:
 - zróżnicowanie w ramach województwa: duże;
 - części województwa o najwyższych wartościach: środkowa oraz wschodnia;
 - części województwa o najniższych wartościach: południowa;
 - zróżnicowanie w podregionach: umiarkowane;
 - najwyższa wartość wśród podregionów: sosnowiecki – 27,9;
 - najniższa wartość wśród podregionów: tyski – 22,3;
 - wartość w miastach na prawach powiatu: 26,2;
 - wartość w powiatach ziemskich: 23,2;
 - powiaty o najwyższych wartościach: m. Sosnowiec (29,7), m. Częstochowa (29,4) oraz m. Dąbrowa Górnicza (28,6);
 - powiaty o najniższych wartościach: pszczyński (19,7), bieruńsko-lędziński (20,4) oraz rybnicki (20,9);
 - wartość w gminach miejskich: 26,0;
 - wartość w gminach miejsko-wiejskich: 23,3;
 - wartość w gminach wiejskich: 21,5;

- gminy o najwyższych wartościach: Sosnowiec (29,7), Częstochowa (29,4), Czeladź (29,1);
- gminy o najniższych wartościach: Suszec (16,7), Miedźna (17,2) oraz Istebna (17,3).

WNIOSKI

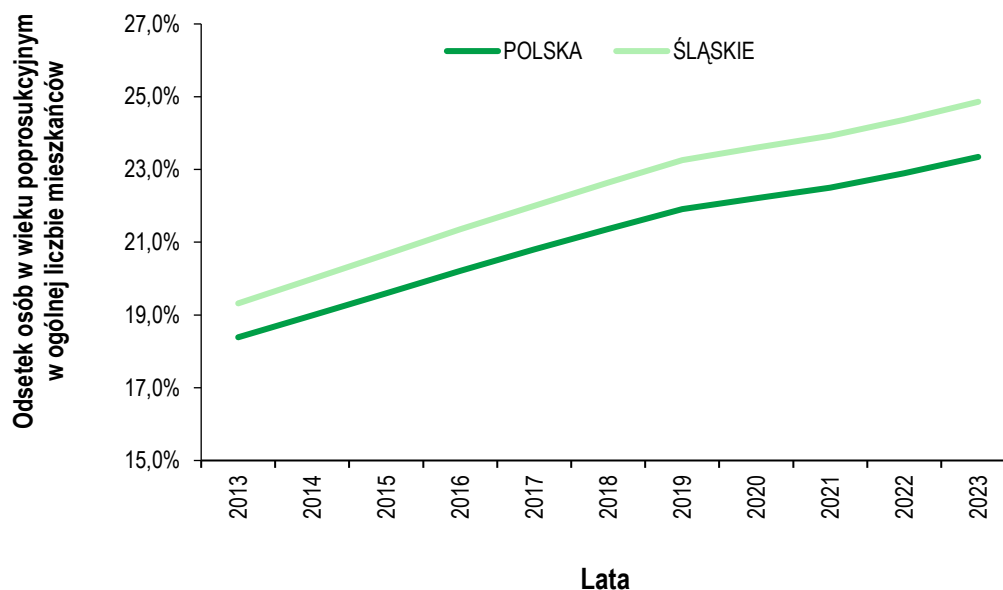
- W latach 2021-2023 w województwie śląskim zmalał odsetek mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, natomiast wzrósł udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym.
- Na koniec 2023 roku województwo śląskie charakteryzowało się jednym z najwyższych odsetków mieszkańców w wieku poprodukcyjnym w skali kraju. Jednocześnie udział osób w wieku produkcyjnym oraz przedprodukcyjnym był niższy niż średniej krajowej, co oznacza, że województwo śląskie należało do regionów o najstarszej strukturze demograficznej w Polsce.
- W 2023 r. w obrębie województwa śląskiego występowało duże zróżnicowanie pod względem liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym.
- W 2023 r. najwyższy odsetek mieszkańców w wieku poprodukcyjnym odnotowano w centralnej i wschodniej części województwa śląskiego, a najniższy w południowej.
- Podregion sosnowiecki charakteryzował się najwyższym odsetkiem liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym, a najniższym – tyski.
- Wartość odsetka liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym była wyższa w miastach na prawach powiatu niż w powiatach ziemskich.
- Powiatami o najwyższym odsetku liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym były m. Sosnowiec, m. Częstochowa oraz m. Dąbrowa Górnicza, natomiast o najniższym – pszczyński, bieruńsko-lędziński oraz rybnicki.
- Gminami o najstarszej strukturze demograficznej w województwie śląskim były Sosnowiec, Częstochowa oraz Czeladź, a najmłodszej – Suszec, Miedźna oraz Istebna.

Struktura wiekowa mieszkańców województwa śląskiego, lata 2013-2023

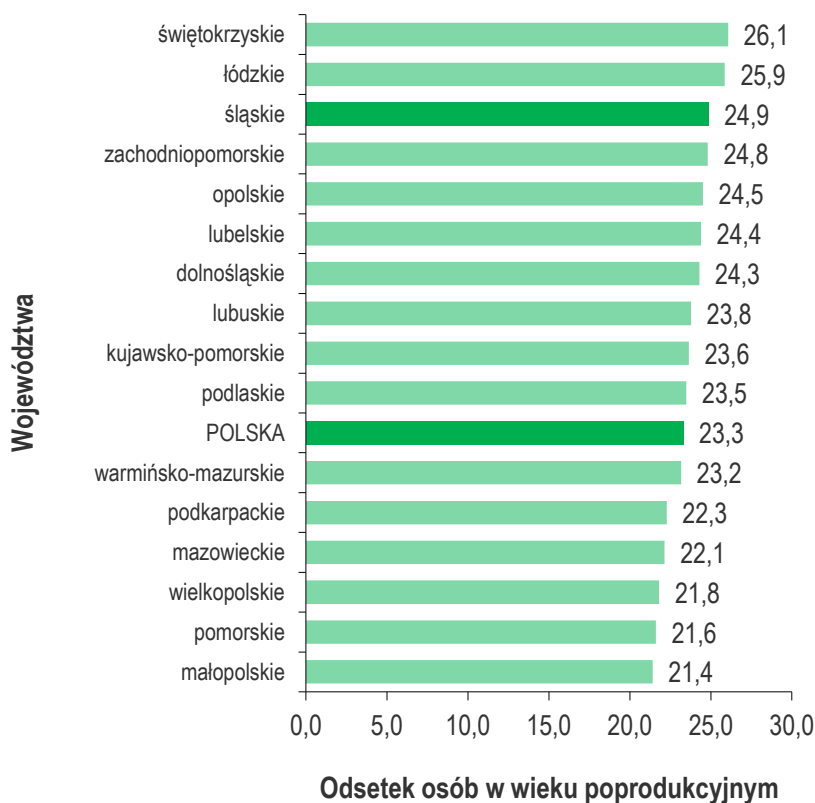
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, <http://www.stat.gov.pl> [odczyt 25.03.2025 r.].

Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców, województwo śląskie i Polska, lata 2013-2023.

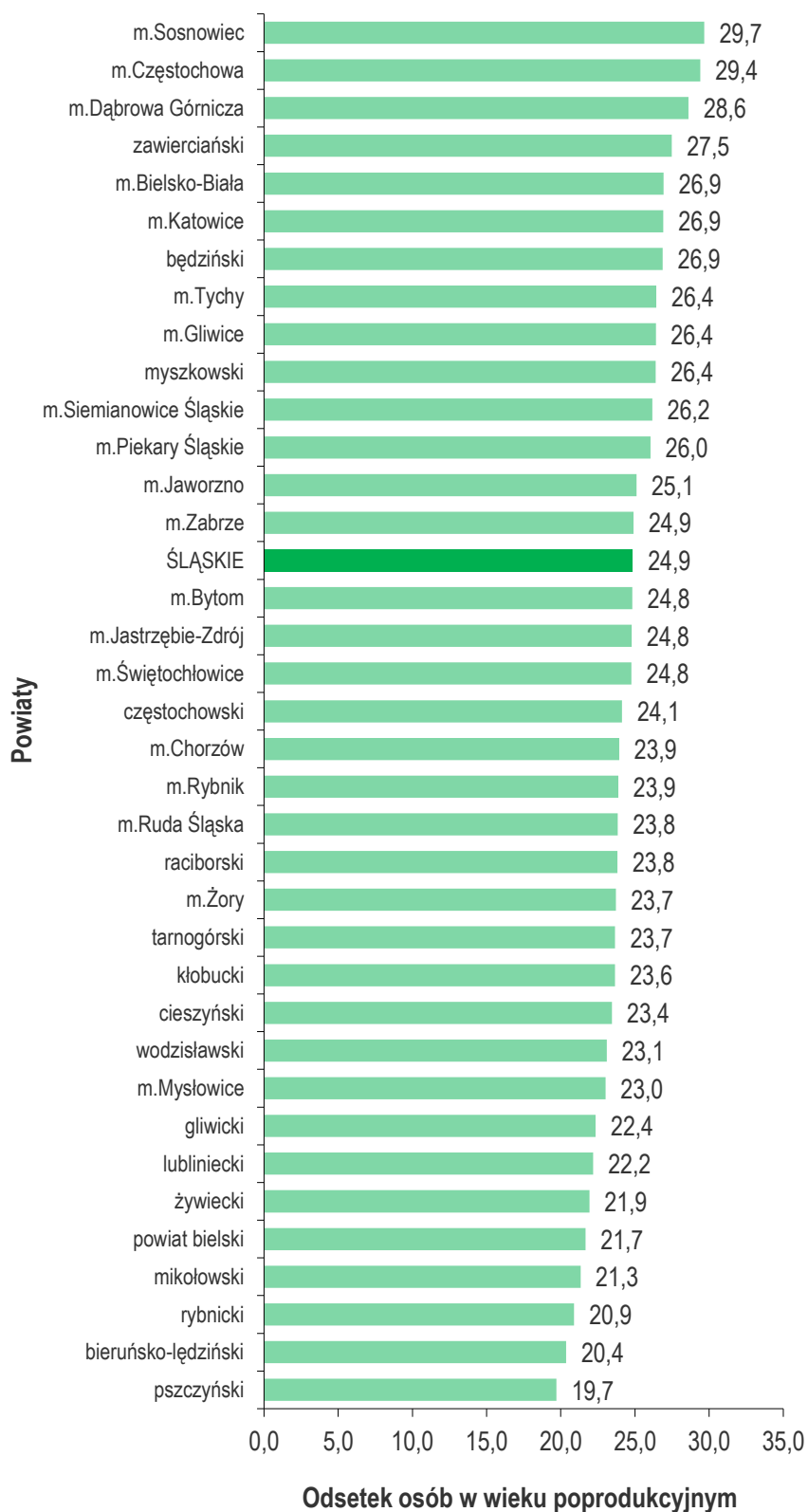
Źródło: GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <http://www.stat.gov.pl> [odczyt 25.03.2025 r.].

Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców województw, 2023 r.

Źródło: GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <http://www.stat.gov.pl> [odczyt 25.03.2025 r.].

Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców powiatów województwa śląskiego, 2023 r.

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, <http://www.stat.gov.pl> [odczyt 25.03.2025 r.].

4.2.2. Wskaźnik obciążenia demograficznego

Wykorzystany w poniższej analizie wskaźnik obciążenia demograficznego to liczba mieszkańców w wieku nieprodukcyjnym (przedprodukcyjnym oraz poprodukcyjnym) na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym.

Niniejszy podrozdział przedstawia analizę wskaźnika obciążenia demograficznego w województwie śląskim w perspektywie krótkoterminowej, obejmującej lata 2021-2023 oraz długoterminowej, odnoszącej się do zmian zachodzących w latach 2013-2023. Analiza ta pozwala na ocenę dynamiki zmian w strukturze ludności województwa, a także określenie poziomu obciążenia osób w wieku produkcyjnym przez populację osób w wieku przed- i poprodukcyjnym. W badaniu uwzględniono również zróżnicowanie przestrzenne tego wskaźnika oraz prognozy na kolejne dekady. Do analizy wykorzystano dane pochodzące z *Banku Danych Lokalnych* Głównego Urzędu Statystycznego.

Sytuacja w latach 2021-2023, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Wskaźnik obciążenia demograficznego:
 - w 2021 roku: 70,7;
 - w 2022 roku: 71,8;
 - w 2023 roku: 72,9;
- Zmiana wskaźnika obciążenia demograficznego: 2,2;
- Wskaźnik zmiany wskaźnika obciążenia demograficznego: 3,1%.

Tendencje w latach 2013-2023, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Wskaźnik obciążenia demograficznego:
 - rodzaj tendencji: wzrostowa;
 - siła tendencji: umiarkowana;
 - poziom wahań wartości: bardzo mały;
 - wartość minimalna: 56,7 – 2013 rok;
 - wartość maksymalna: 72,9 – 2023 rok.

Śląskie na tle kraju wg stanu na koniec 2023 roku

- Wskaźnik obciążenia demograficznego:
 - w województwie śląskim: 72,9;
 - w Polsce: 71,2;
 - najwyższa wartość wśród województw – łódzkie – 75,5;
 - najniższa wartość wśród województw – małopolskie – 68,3;
 - pozycja województwa śląskiego: 4.

Sytuacja wewnątrz województwa śląskiego na koniec 2023 roku

- Wskaźnik obciążenia demograficznego:
 - zróżnicowanie w ramach województwa: duże;
 - części województwa o najwyższych wartościach: północno wschodnia;

- części województwa o najniższych wartościach: zachodnia;
- zróżnicowanie w podregionach: duże;
- najwyższa wartość wśród podregionów: sosnowiecki – 76,9;
- najniższa wartość wśród podregionów: bytomski – 70,3;
- wartość w miastach na prawach powiatu: 73,8;
- wartość w powiatach ziemskich: 71,7;
- powiaty o najwyższych wartościach: m. Częstochowa – 79,9, m. Dąbrowa Górnicza – 79,1 oraz m. Sosnowiec – 78,9;
- powiaty o najniższych wartościach: lubliniecki – 67,7, raciborski – 68,1 oraz m. Bytom – 68,7;
- wartość w gminach miejskich: 73,9;
- wartość w gminach miejsko-wiejskich: 72,4;
- wartość w gminach wiejskich: 69,5;
- gminy o najwyższych wartościach: Ustroń – 83,8, Cieszyn – 80,5 oraz Częstochowa – 79,9;
- gminy o najniższych wartościach: Pawonków – 60,9, Rudnik – 61,3 oraz Ciasna – 61,6.

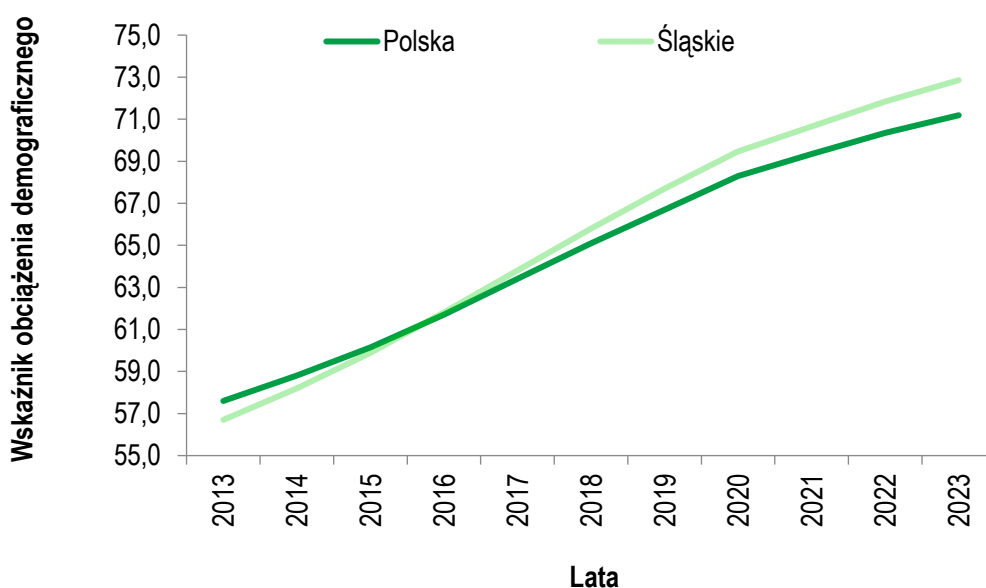
Prognoza i wskaźniki

- Prognozowany wskaźnik obciążenia demograficznego:
 - w 2025 r.:
 - Śląskie – 74,6;
 - Polska – 72,4;
 - w 2030 r.:
 - Śląskie – 74,8;
 - Polska – 72,2;
 - w 2040 r.:
 - Śląskie – 80,6;
 - Polska – 77,4;
 - w 2050 r.:
 - Śląskie – 102,3;
 - Polska – 96,8;
 - w 2060 r.:
 - Śląskie – 108,3;
 - Polska – 104,8.
- Wskaźnik liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym w 2023 roku:
 - Śląskie – 143,8;
 - Polska – 128,0;
- Wskaźnik liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2023 roku:
 - Śląskie – 43,0;
 - Polska – 40,0.

WNIOSKI

- Wskaźnik obciążenia demograficznego w województwie śląskim w 2023 roku był wyższy niż średnia dla Polski, a wśród województw zajmował 4 miejsce.
- Tendencje krótkoterminowe (2021-2023) oraz długoterminowe (2013-2023) wskaźnika obciążenia demograficznego w województwie śląskim były wzrostowe.
- W 2023 r. różnicowanie poziomu wskaźnika obciążenia demograficznego w województwie śląskim było duże. Wyższe wartości osiągnęły miasta na prawach powiatu oraz gminy miejskie.
- Prognozowana w latach 2025-2060 wysokość wskaźnika obciążenia demograficznego dla śląska będzie wyższa niż dla Polski.
- Województwo śląskie w 2023 roku charakteryzowało się również wyższym w stosunku do Polski wskaźnikiem liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym oraz liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.

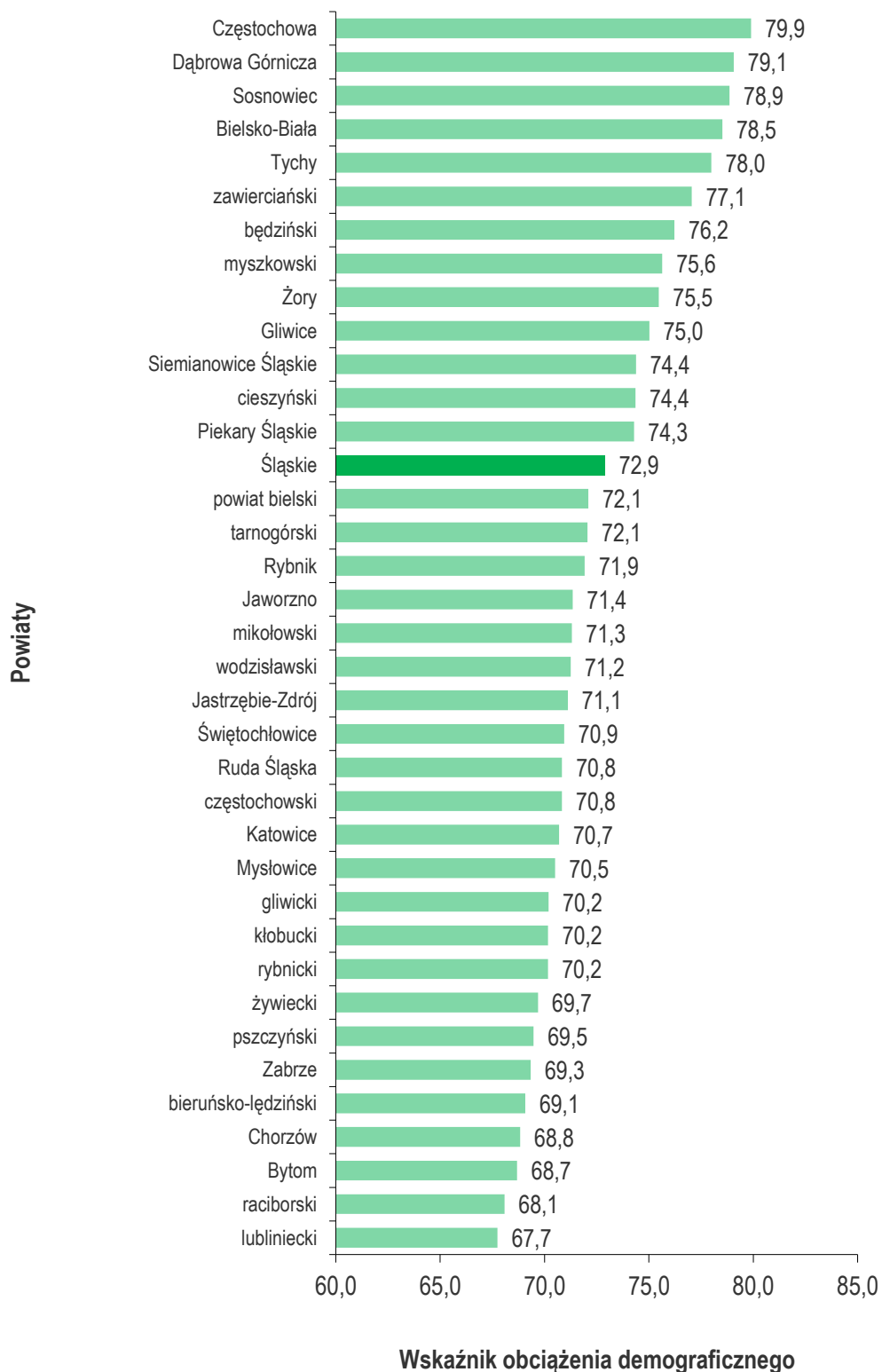
Wskaźnik obciążenia demograficznego³⁸, województwo śląskie i Polska, lata 2013-2023.

Źródło: GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <http://www.stat.gov.pl> [odczyt 26.03.2025 r.].

³⁸ Do obliczania wskaźników wykorzystano podział: mieszkańcy w wieku przedprodukcyjnym: 0-17 lat, produkcyjnym: 18-59/60 i poprodukcyjnym: 60+/65+.

Wskaźnik obciążenia demograficznego³⁹ w powiatach województwa śląskiego, 2023 r.

Źródło: GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <http://www.stat.gov.pl> [odczyt 26.03.2025 r.].

³⁹ Mieszkańcy w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Wskaźniki obciążenia demograficznego⁴⁰, województwo śląskie i Polska, lata 2013-2023.

Lata	Wskaźnik obciążenia demograficznego					
	mieszkańcy w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym		mieszkańcy w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym		mieszkańcy w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	
	Polska	Śląskie	Polska	Śląskie	Polska	Śląskie
2013	57,6	56,7	101,2	114,4	29,0	30,3
2014	58,8	58,2	105,2	118,9	30,2	31,6
2015	60,1	59,9	109,1	123,1	31,4	33,0
2016	61,7	61,8	112,7	126,9	32,7	34,5
2017	63,4	63,8	115,5	129,8	34,0	36,0
2018	65,1	65,8	118,3	132,9	35,3	37,5
2019	66,7	67,7	121,0	136,0	36,5	39,0
2020	68,3	69,5	120,9	135,7	37,4	40,0
2021	69,3	70,7	122,0	136,9	38,1	40,8
2022	70,4	71,8	124,4	139,7	39,0	41,9
2023	71,2	72,9	128,0	143,8	40,0	43,0

Źródło: GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <http://www.stat.gov.pl> [odczyt 26.03.2025 r.].

⁴⁰ Do obliczania wskaźników wykorzystano podział: mieszkańcy w wieku przedprodukcyjnym: 0-17 lat, produkcyjnym: 18-59/60 i poprodukcyjnym: 60+/65+.

4.3. Niepełnosprawność i niesamodzielność

Niepełnosprawność staje się współcześnie jedną z kluczowych kwestii społecznych. Wynika to z faktu, że jako społeczeństwo żyjemy coraz dłużej, a dłuższe życie nieuchronnie wiąże się z pogorszeniem sprawności. Problem niepełnosprawności nie dotyczy jednak wyłącznie osób starszych. Wskutek wad wrodzonych, przewlekłych chorób, wypadków oraz urazów może on wystąpić również wśród osób młodych, a nawet małych dzieci⁴¹. Osoby niepełnosprawne są narażone na wykluczenie społeczne ze względu na większe, długotrwałe koszty leczenia oraz mniejszą mobilność w codziennym funkcjonowaniu.

W niniejszym podrozdziale zaprezentowano analizę sytuacji osób z niepełnosprawnością ogółem oraz dane dotyczące osób z niepełnosprawnością wynikającą z zaburzeń psychicznych. Zwrócono również uwagę na wzrost ryzyka niesamodzielności wśród osób najstarszych (80+), który wynika zarówno z postępujących ograniczeń w codziennym funkcjonowaniu, jak i ze zmian demograficznych i kulturowych osłabiających tradycyjne mechanizmy wsparcia rodzinnego. Zwiększone zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze i społeczne wymaga rozwijania kompleksowych form wsparcia, zarówno środowiskowego, jak i instytucjonalnego, aby zapewnić osobom starszym i z niepełnosprawnością jak najwyższą jakość życia.

4.3.1. Osoby z niepełnosprawnością ogółem

Trudno określić precyzyjną liczbę osób z niepełnosprawnościami. Wynika to z faktu, że istnieją różne kategorie niepełnosprawności (m.in. prawna i biologiczna). Dodatkowo kwestię tę utrudnia funkcjonujący w Polsce skomplikowany system orzekania o niepełnosprawności prawnej. Najpełniejsze dane w tym względzie zbierane są podczas narodowych spisów powszechnych.

Niniejszy podrozdział prezentuje analizę dotyczącą kwestii niepełnosprawności. Ujęto w nim informacje na temat ogólnej liczby osób z niepełnosprawnością, ich udziału w ogóle mieszkańców oraz zróżnicowania terytorialnego w regionie. Przedstawiono także strukturę osób z niepełnosprawnością ze względu na status prawny niepełnosprawności, płeć, wiek oraz miejsce zamieszkania.

Niniejszą analizę przygotowano na podstawie *Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021*. Zawarte w niej dane są aktualne na dzień 31 marca 2021 roku.

Śląskie na tle kraju wg stanu na dzień 31 marca 2021 roku

- Liczba osób z niepełnosprawnością w województwie śląskim: 612 081 osób.
- Udział osób z niepełnosprawnością w ogóle mieszkańców:
 - w województwie śląskim: 13,9%;
 - w Polsce: 14,3%;
 - najwyższa wartość wśród województw: lubuskie – 18,2%;
 - najniższa wartość wśród województw: mazowieckie – 12,2%;
 - pozycja województwa śląskiego: 12.

⁴¹ GUS, *Stan zdrowia ludności Polski w 2009 r.*, Warszawa 2011, s. 69.

Sytuacja wewnętrzna województwa śląskiego na dzień 31 marca 2021 roku

- Udział osób z niepełnosprawnością w ogóle mieszkańców:
 - zróżnicowanie w ramach województwa: duże;
 - części województwa o najwyższych wartościach: północna i centralna;
 - części województwa o najniższych wartościach: nieco poniżej centrum regionu;
 - zróżnicowanie w podregionach: duże;
 - najwyższa wartość wśród podregionów: częstochowski – 16,2% oraz sosnowiecki – 15,3%;
 - najniższa wartość wśród podregionów: tyski – 11,1% i rybnicki – 12,3%;
 - wartość w miastach na prawach powiatu: 14,5%;
 - wartość w powiatach ziemskich: 13,1%;
 - powiaty o najwyższych wartościach: m. Częstochowa – 18,2%, myszkowski – 17,6% oraz m. Siemianowice Śląskie – 17,1%;
 - powiaty o najniższych wartościach: bieruńsko-lędziński – 9,9%, pszczyński – 10,0% oraz rybnicki – 10,2%;
 - wartość w gminach miejskich: 14,4%;
 - wartość w gminach miejsko-wiejskich: 13,1%;
 - wartość w gminach wiejskich: 12,3%;
 - gminy o najwyższych wartościach: Irządze – 19,1%, Myszków – 19,0% oraz Lelów – 18,9%;
 - gminy o najniższych wartościach: Miedźna – 7,0%, Bojszowy – 7,8% oraz Marklowice – 8,4%.

Zróżnicowanie osób z niepełnosprawnością, województwo śląskie, stan na dzień 31 marca 2021 r.

- Liczba osób z niepełnosprawnością – ogółem: 612 081 osób, w tym:
 - ze względu na prawny status niepełnosprawności:
 - 376 497 osób niepełnosprawnych prawnie, tj. 61,5% niepełnosprawnych ogółem;
 - 235 584 osoby niepełnosprawne tylko biologicznie, tj. 38,5% niepełnosprawnych ogółem;
 - ze względu na płeć:
 - 336 857 kobiet, tj. 55,0% niepełnosprawnych ogółem;
 - 275 224 mężczyzn, tj. 45,0% niepełnosprawnych ogółem;
 - ze względu na wiek:
 - 35 441 osób w wieku przedprodukcyjnym, tj. 5,8% niepełnosprawnych ogółem;
 - 224 601 osób w wieku produkcyjnym, tj. 36,7% niepełnosprawnych ogółem;
 - 352 039 osób w wieku poprodukcyjnym, tj. 57,5% niepełnosprawnych ogółem;
 - ze względu na miejsce zamieszkania:
 - 482 250 osób zamieszkałych w miastach, tj. 78,8% niepełnosprawnych ogółem;
 - 129 831 osób zamieszkałych na wsi, tj. 21,2% niepełnosprawnych ogółem;

Zróżnicowanie osób z niepełnosprawnością ze względu na prawny status ich niepełnosprawności, województwo śląskie, stan na dzień 31 marca 2021 r.

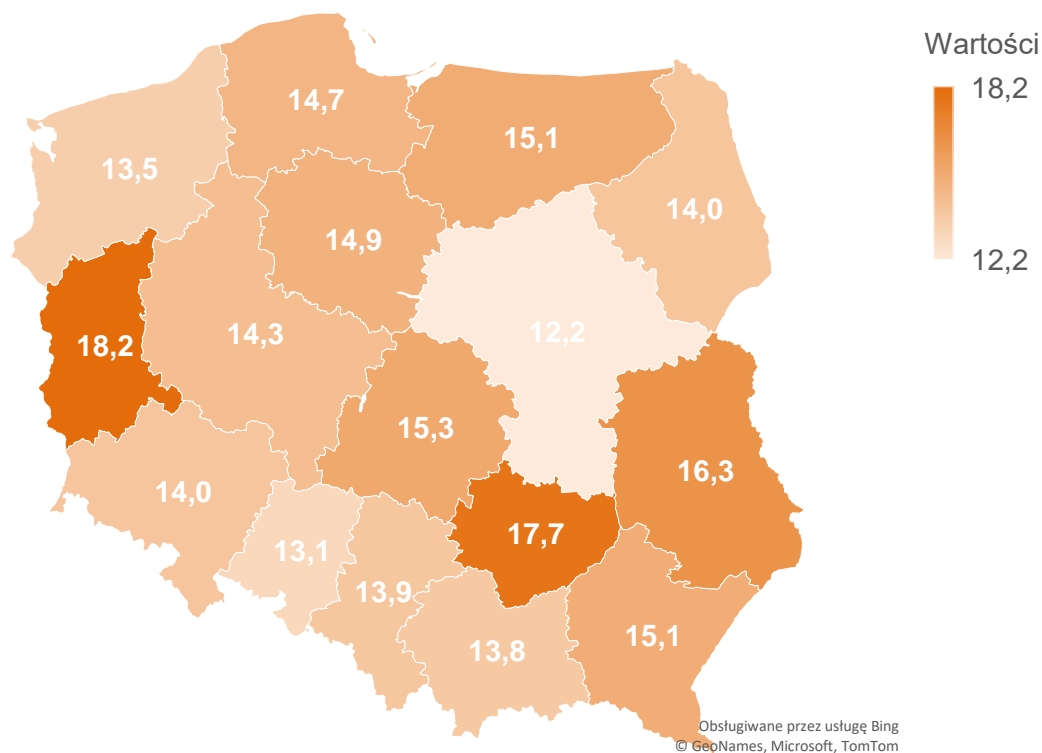
- Liczba osób niepełnosprawnych prawnie – ogółem: 376 497 osób, w tym:
 - ze względu na płeć:
 - 193 036 kobiet, tj. 51,3% niepełnosprawnych prawnie;
 - 183 461 mężczyzn, tj. 48,7% niepełnosprawnych prawnie;
 - ze względu na wiek:
 - 31 370 osób w wieku przedprodukcyjnym, tj. 8,3% niepełnosprawnych prawnie;
 - 164 347 osób w wieku produkcyjnym, tj. 43,7% niepełnosprawnych prawnie;
 - 180 780 osób w wieku poprodukcyjnym, tj. 48,0% niepełnosprawnych prawnie;
 - ze względu na miejsce zamieszkania:
 - 299 903 osoby zamieszkałe w miastach, tj. 79,7% niepełnosprawnych prawnie;
 - 76 594 osoby zamieszkałe na wsi, tj. 20,3% niepełnosprawnych prawnie;
 - ze względu na stopień niepełnosprawności:
 - 105 980 osób o stopniu niepełnosprawności znacznym, tj. 28,1% niepełnosprawnych prawnie;
 - 151 055 osób o stopniu niepełnosprawności umiarkowanym, tj. 40,1% niepełnosprawnych prawnie;
 - 90 610 osób o stopniu niepełnosprawności lekkim, tj. 24,1% niepełnosprawnych prawnie;
 - 28 852 osoby w wieku 0-15 lat z orzeczeniem o niepełnosprawności, tj. 7,7% niepełnosprawnych prawnie;
- Liczba osób niepełnosprawnych tylko biologicznie – ogółem: 235 584 osoby, w tym:
 - ze względu na płeć:
 - 143 821 kobiet, tj. 61,0% niepełnosprawnych tylko biologicznie;
 - 91 763 mężczyzn, tj. 39,0% niepełnosprawnych tylko biologicznie;
 - ze względu na wiek:
 - 4 071 osób w wieku przedprodukcyjnym, tj. 1,7% niepełnosprawnych tylko biologicznie;
 - 60 254 osoby w wieku produkcyjnym, tj. 25,6% niepełnosprawnych tylko biologicznie;
 - 171 259 osób w wieku poprodukcyjnym, tj. 72,7% niepełnosprawnych tylko biologicznie;
 - ze względu na miejsce zamieszkania:
 - 182 347 osób zamieszkałych w miastach, tj. 77,4% niepełnosprawnych tylko biologicznie;
 - 53 237 osób zamieszkałych na wsi, tj. 22,6% niepełnosprawnych tylko biologicznie;

- ze względu na stopień odczuwających ograniczeń:
 - 7 082 osoby odczuwające ograniczenie sprawności całkowite, tj. 3,0% niepełnosprawnych tylko biologicznie;
 - 38 495 osób odczuwających ograniczenie sprawności poważne, tj. 16,3% niepełnosprawnych tylko biologicznie;
 - 190 007 osób odczuwających ograniczenie sprawności umiarkowane, tj. 80,7% niepełnosprawnych tylko biologicznie.

WNIOSKI

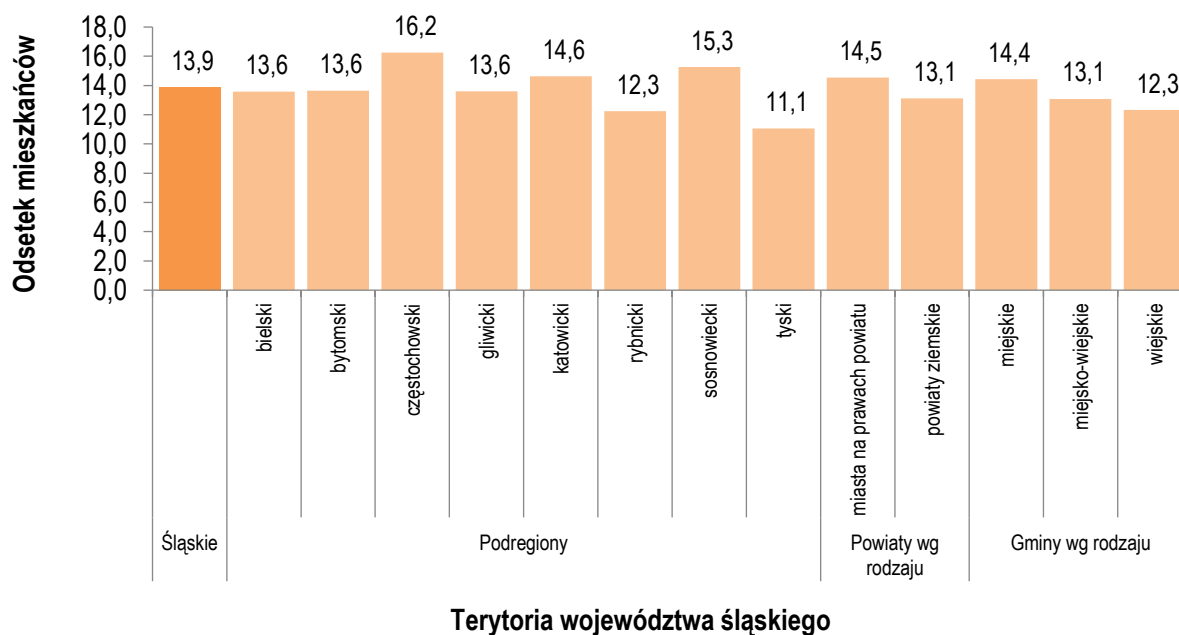
- Na tle innych województw, województwo śląskie zajmowało 12. miejsce pod względem udziału osób z niepełnosprawnością w ogóle mieszkańców, a wskaźnik ten był niższy od średniej krajowej.
- W województwie śląskim, wyższe wartości udziału osób z niepełnosprawnością odnotowano w miastach na prawach powiatu i w gminach miejskich niż w powiatach ziemskich, gminach miejsko-wiejskich i wiejskich.
- Podregion częstochowski charakteryzował się największym udziałem osób z niepełnosprawnością, a najmniejszym – podregion tyski.
- Powiatami o największym udziale osób z niepełnosprawnością były m. Częstochowa, myszkowski oraz m. Siemianowice Śląskie, natomiast o najmniejszym – bieruńsko-lędziński, pszczyński oraz rybnicki.
- Gminami o największym udziale osób z niepełnosprawnością były Irządze, Myszków oraz Lelów, natomiast o najmniejszym – Miedźna, Bojszowy oraz Marklowice.
- Wśród osób z niepełnosprawnością przeważały kobiety oraz osoby w wieku poprodukcyjnym.
- Osoby z niepełnosprawnością zdecydowanie częściej zamieszkiwały w miastach niż na obszarach wiejskich.
- W województwie śląskim wśród osób z niepełnosprawnością dominowały osoby niepełnosprawne prawnie – posiadające orzeczenie o niepełnosprawności.
- Zarówno wśród osób niepełnosprawnych prawnie jak i niepełnosprawnych tylko biologicznie, ze względu na płeć dominowały kobiety, ze względu na wiek – osoby w wieku poprodukcyjnym, a ze względu na miejsce zamieszkania – osoby zamieszkujące miasta.
- Wśród osób niepełnosprawnych prawnie, najwięcej osób posiadało umiarkowany stopień niepełnosprawności, a wśród osób niepełnosprawnych tylko biologicznie, dominowało umiarkowane ograniczenie sprawności.

Osoby niepełnosprawne jako odsetek mieszkańców województw wg stanu na 31 marca 2021 r.

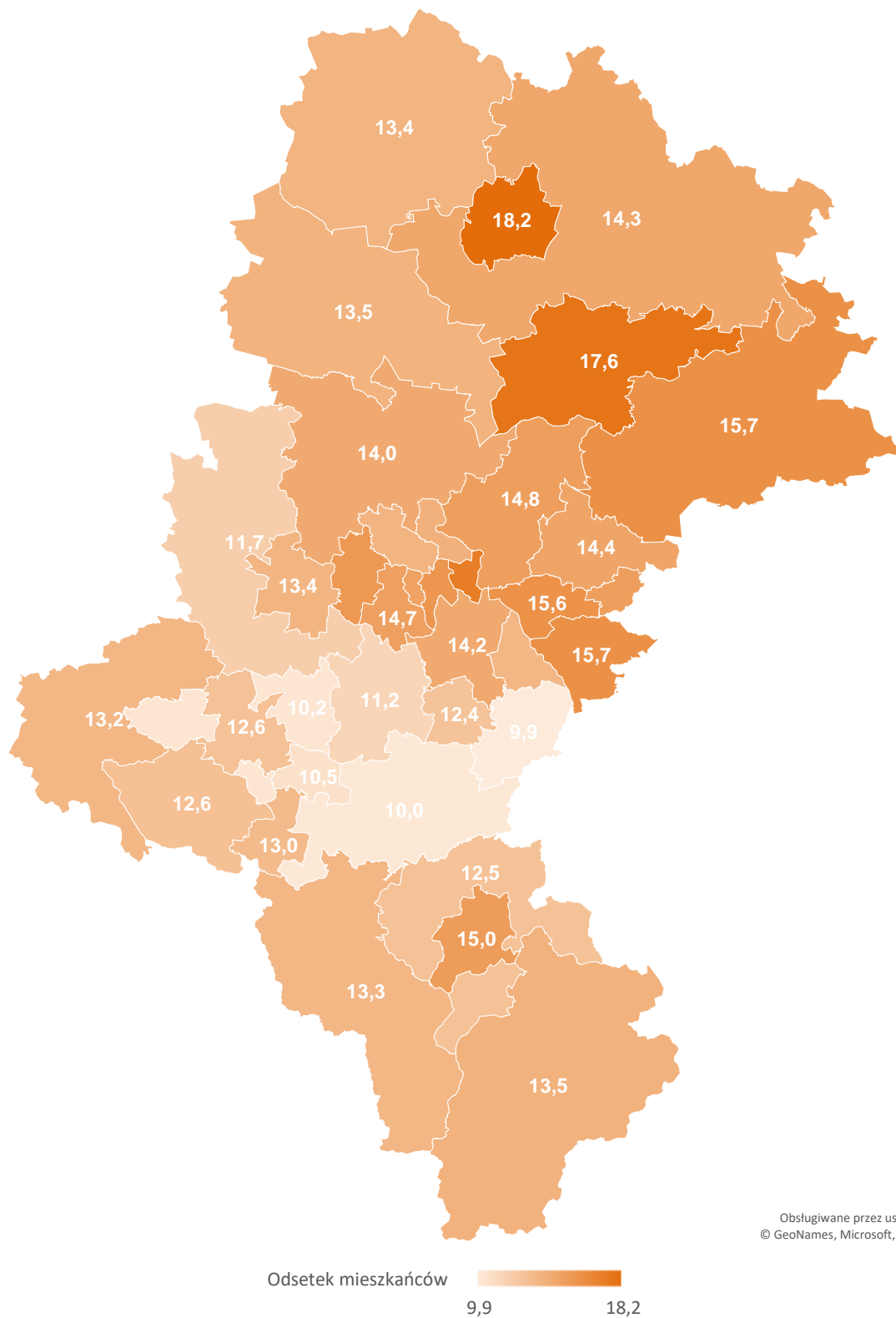
Źródło: GUS, *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021*, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/start> [odczyt 26.03.2025 r.].

Osoby niepełnosprawne jako odsetek mieszkańców terytoriów województwa śląskiego wg stanu na 31 marca 2021 r.

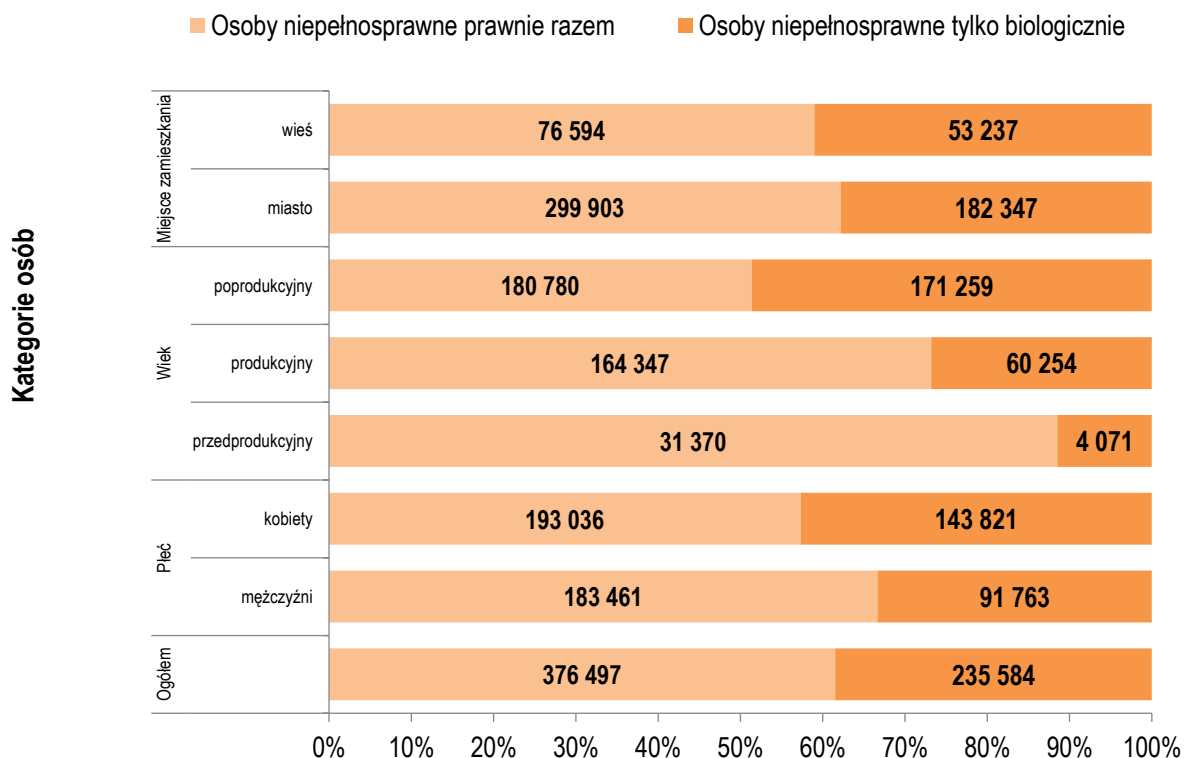
Źródło: GUS, *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021*, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/start> [odczyt 26.03.2025 r.].

Osoby niepełnosprawne jako odsetek mieszkańców powiatów województwa śląskiego wg stanu na 31 marca 2021 r.

Źródło: GUS, *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021*, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/start> [odczyt 26.03.2025 r.]

Struktura osób niepełnosprawnych wg rodzaju niepełnosprawności, płci, wieku oraz miejsca zamieszkania – województwo śląskie wg stanu na 31 marca 2021 r.

Źródło: GUS, *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021*, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/start> [odczyt 26.03.2025 r.]

4.3.2. Osoby z niepełnosprawnością chorujące psychicznie

Szczególnie narażoną na wykluczenie społeczne grupą osób niepełnosprawnych są osoby chorujące psychicznie. Zaburzenia psychiczne mogą być wywołane przez czynniki biologiczne, psychologiczne i środowiskowe. Niezależnie od tego, co jest przyczyną wystąpienia zaburzenia, osoby chore są w mniejszym lub większym stopniu narażone na wykluczenie społeczne. Choroba psychiczna stygmatyzuje bardziej niż jakakolwiek inna i może znacznie utrudniać codzienne funkcjonowanie.

Jakość życia osób chorujących psychicznie zależy m.in. od stanu zaawansowania choroby. W okresie jej remisji osoby chorujące psychicznie potrafią funkcjonować prawidłowo: zakładają rodziny, pracują, spotykają się z przyjaciółmi, nie unikają kontaktów społecznych.

W przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu osób chorujących psychicznie szczególną rolę odgrywa praca zawodowa. Wiele młodych i wykształconych osób chętnie podejmuje pracę, upatrując w niej jedyną szansę na życiowe usamodzielnienie i zdobycie niezależności ekonomicznej. Przykładem udanych rozwiązań, pozwalających aktywizować zawodowo osoby chorujące psychicznie są przedsiębiorstwa społeczne, świadczące usługi na rzecz danej społeczności lokalnej. Ich misją jest m.in. realizacja zadań na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej swoich pracowników, a kultura organizacyjna pozwala stworzyć wspierające

środowisko pracy, wykorzystując wzajemne oddziaływanie pracowników o podobnym doświadczeniu choroby psychicznej.

Niestety zaawansowana choroba psychiczna oznacza niepełnosprawność i brak możliwości podjęcia pracy zarobkowej. Wiele osób chorujących psychicznie pobiera renty. Wyłączenie z aktywności zawodowej nierzadko staje się przyczyną kolejnych poważnych problemów: ubóstwa i trudnej sytuacji mieszkaniowej.

Aby proces zdrowienia osób chorujących psychicznie przebiegał pomyślnie ważne jest skoordynowanie opieki zdrowotnej z pomocą społeczną świadczoną w środowisku zamieszkania. Obecnie zwraca się uwagę na potrzebę deinstytucjonalizacji oraz stworzenia środowiskowego modelu psychiatrycznej opieki zdrowotnej. Wdrażanie tego modelu polega m.in. na tworzeniu centrów zdrowia psychicznego jako ośrodków leczenia i wielopłaszczyznowej rehabilitacji, a także na przekształcaniu dużych szpitali psychiatrycznych i rozwijaniu oddziałów psychiatrycznych w szpitalach ogólnych. W ramach systemu pomocy społecznej osoby chorujące psychicznie mogą korzystać z opieki całodobowej świadczonej w domu pomocy społecznej, opieki dziennej, oferowanej w środowiskowych domach samopomocy oraz ze specjalistycznych usług opiekuńczych.

Duże znaczenie dla osób chorujących psychicznie ma utrzymywanie dobrych i bliskich relacji społecznych, w tym z osobami zdrowymi. Procesowi zdrowienia sprzyja posiadanie wspierającej rodziny i sąsiadów, otaczanie się życzliwymi przyjaciółmi i znajomymi, którzy będą wsparciem w momentach kryzysowych. Dlatego też ważną rolę w przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu odgrywają organizacje pozarządowe, w tym stowarzyszenia i grupy samopomocowe osób chorujących psychicznie i ich rodzin. Celem działania tego rodzaju organizacji jest wzajemna pomoc oraz poprawa warunków i jakości życia osób chorych oraz ich bliskich. Ważnym aspektem włączenia społecznego osób chorujących psychicznie jest respektowanie ich prawa do decydowania o sobie, autonomii oraz przeciwdziałanie szeroko rozumianej dyskryminacji, w tym w środowisku rodzinnym i lokalnym. Z drugiej jednak strony poważnym problemem jest fakt, że nie jest znana liczba osób chorujących psychicznie, które nie są świadome swojej choroby i nie podejmują leczenia, gdyż one same, ani nikt z ich najbliższego otoczenia, nie zgłaszają problemu i nie szukają pomocy.

Niniejszy podrozdział prezentuje analizę dotyczącą liczby osób z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania w województwie śląskim. Ujęto w nim informacje na temat ogólnej liczby osób dotkniętych tymi schorzeniami, ich udziału w ogóle mieszkańców oraz zmian zachodzących na przestrzeni lat 2012-2022. Przedstawiono również strukturę najczęściej diagnozowanych zaburzeń oraz sytuację województwa śląskiego na tle kraju. Dodatkowo w podrozdziale omówiono kwestię osób korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych świadczonych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Analizie poddano zarówno zmiany liczby osób objętych tym wsparciem w latach 2013-2023, jak i ich zróżnicowanie terytorialne w regionie.

Niniejszą analizę przygotowano na podstawie danych zaczerpniętych z *Banku Danych Lokalnych* Głównego Urzędu Statystycznego oraz ze sprawozdań *MPiPS-03 / MRPiPS-03 / MRiPS-03* za lata 2013-2023 dostępnych w Centralnej Aplikacji Statystycznej.

Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania

Sytuacja w latach 2020-2022, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania:
 - 2020: 161 371;
 - 2021: 183 758;
 - 2022: 196 891;
- Zmiana liczby osób z zaburzeniami w latach 2020-2022: 35 520 osób;
- Wskaźnik zmiany liczby osób z zaburzeniami w latach 2020-2022: 22,2%.

- Wskaźnik liczby osób z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania na 1 000 mieszkańców:
 - 2020: 35,9%;
 - 2021: 42,0%;
 - 2022: 45,3%.
- Zmiana wartości wskaźnika w latach 2020-2022: +9,4 p. proc.

Tendencje w latach 2012-2022, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania:
 - rodzaj tendencji: wzrostowa;
 - siła tendencji: duża;
 - poziom wahań wartości: duża;
 - wartość minimalna: 141 644 – 2014 rok;
 - wartość maksymalna: 196 891 – 2022 rok.
- Zmiana liczby osób z zaburzeniami w latach 2012-2022: 53 703 osoby;
- Wskaźnik zmiany liczby osób z zaburzeniami w latach 2012-2022: 37,5%.

Śląskie na tle kraju wg stanu na koniec 2022 roku

- Wskaźnik liczby osób z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania na 1 000 mieszkańców:
 - w województwie śląskim: 45,3;
 - w Polsce: 45,4;
 - najniższa wartość wśród województw: wielkopolskie – 27,2;
 - najwyższa wartość wśród województw: mazowieckie – 73,0;
 - pozycja województwa śląskiego: 6.

Struktura rodzajów zaburzeń, województwo śląskie, stan na koniec 2022 r.

- Najliczniejsze rodzaje zaburzeń: zaburzenia nerwicowe, odżywiania i zespoły behawioralne – 82 340, tj. 36,4%;
- Najmniej liczne rodzaje zaburzeń: inne zaburzenia – 1 796, tj. 0,8%, inne zaburzenia psychotyczne (nieschizofreniczne) – 2 528, tj. 1,1%.

Liczba osób, którym decyzją przyznano świadczenia w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Sytuacja w latach 2021-2023, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Liczba osób, którym decyzją przyznano świadczenia w formie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi:
 - 2021: 749;
 - 2022: 749;
 - 2023: 731;
- Zmiana liczby osób, którym decyzją przyznano świadczenia w formie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania w latach 2021-2023: -18 osób;
- Wskaźnik zmiany osób, którym decyzją przyznano świadczenia w formie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania w latach 2021-2023: - 2,4%.
- Wskaźnik liczby osób, którym decyzją przyznano świadczenia w formie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania na 10 tys. mieszkańców:
 - 2021: 1,71;
 - 2022: 1,72;
 - 2023: 1,68;
- Zmiana wskaźnika liczby osób, którym decyzją przyznano świadczenia w formie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania w latach 2021-2023: - 0,03;
- Wskaźnik zmiany liczby osób, którym decyzją przyznano świadczenia w formie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania w latach 2021-2023: - 1,8%.

Tendencje w latach 2013-2023, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Liczba osób, którym decyzją przyznano świadczenia w formie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi:
 - rodzaj tendencji: spadkowa;
 - siła tendencji: bardzo słaba;
 - poziom wahań wartości: bardzo mały;
 - wartość minimalna: 731 – 2023 rok;
 - wartość maksymalna: 971 – 2014 rok.
- Zmiana wskaźnika liczby osób, którym decyzją przyznano świadczenia w formie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2013-2023: -225;
- Wskaźnik zmiany liczby osób, którym decyzją przyznano świadczenia w formie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2013-2023: -23,5%.

Śląskie na tle kraju wg stanu na koniec 2023 roku

- Wskaźnik liczby osób, którym decyzją przyznano świadczenia w formie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania na 10 tys. mieszkańców:
 - w województwie śląskim: 1,68;
 - w Polsce: 3,86.

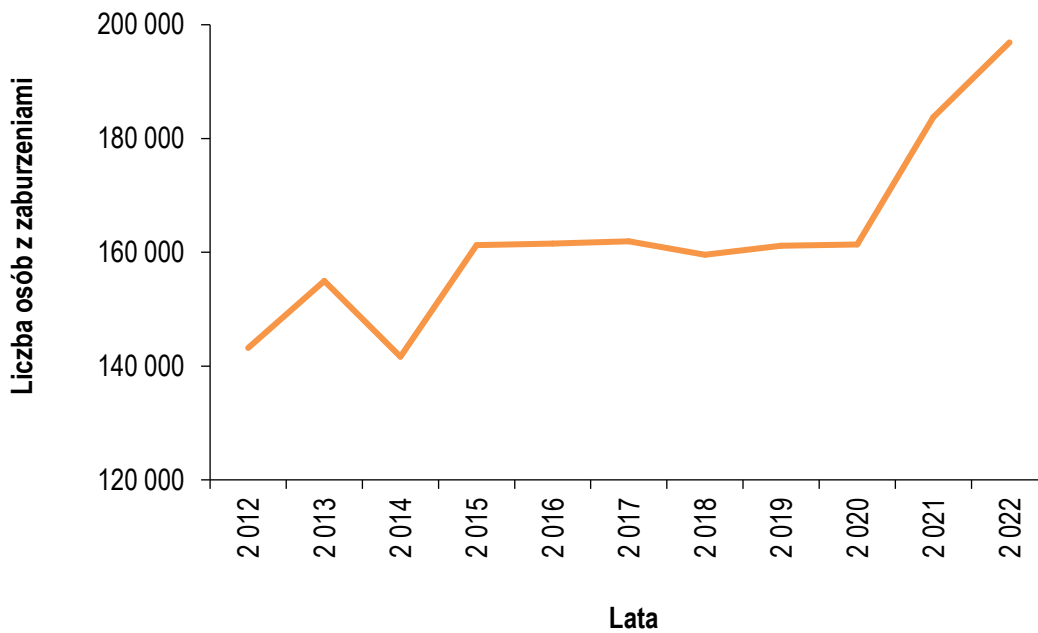
Sytuacja wewnętrzna województwa śląskiego na koniec 2023 roku

- Wskaźnik liczby osób, którym decyzją przyznano świadczenia w formie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania na 10 tys. mieszkańców:
 - zróżnicowanie w ramach województwa: bardzo duże;
 - części województwa o najwyższych wartościach: północna;
 - części województwa o najniższych wartościach: zachodnia;
 - zróżnicowanie w podregionach: bardzo duże;
 - najwyższe wartości wśród podregionów: katowicki – 3,0;
 - najniższa wartość wśród podregionów: bytomski – 0,6 i rybnicki – 0,7;
 - wartość w miastach na prawach powiatu: 1,9;
 - wartość w powiatach ziemskich: 1,4;
 - powiaty o najwyższych wartościach: : myszkowski – 8,6, m. Ruda Śląska – 4,4 oraz m. Katowice – 4,1;
 - powiaty o najniższych wartościach: bieruńsko-lędziński, kłobucki, rybnicki, m. Jastrzębie-Zdrój oraz m. Jaworzno – odnotowano wartości zerowe;
 - wartość w gminach miejskich: 1,9;
 - wartość w gminach miejsko-wiejskich: 1,6;
 - wartość w gminach wiejskich: 1,0;
 - gminy o najwyższych wartościach: Żarki – 18,5, Lelów – 13,3 oraz Myszków – 11,9;
 - gminy o najniższych wartościach: 95 gmin z wartością równą 0,00.

WNIOSKI

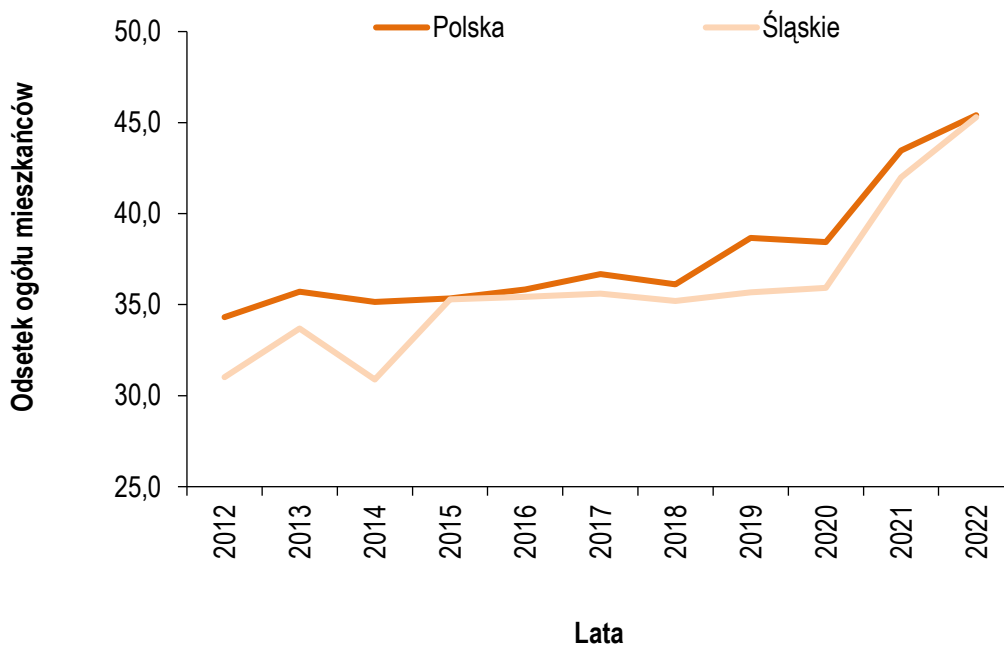
- W latach 2012–2022 w województwie śląskim liczba osób z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania wykazywała wyraźny trend wzrostowy.
- W 2022 r. w województwie śląskim wskaźnik liczby osób z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania na 1 000 mieszkańców osiągnął wartość zbliżoną do średniej krajowej.
- Najczęściej diagnozowanymi zaburzeniami w 2022 r. w województwie śląskim były zaburzenia nerwicowe, odżywiania i zespoły behawioralne.
- W 2023 r. w województwie śląskim wskaźnik osób objętych specjalistycznymi usługami opiekuńczymi w miejscu zamieszkania był niższy niż w Polsce.
- W latach 2013-2023 w województwie śląskim zmalała liczba osób objętych specjalistycznymi usługami opiekuńczymi w miejscu zamieszkania.
- Podregion katowicki charakteryzował się najwyższym wskaźnikiem osób objętych specjalistycznymi usługami opiekuńczymi w miejscu zamieszkania, a najniższym – podregion bytomski i rybnicki.
- Powiatami o najwyższym wskaźniku osób objętych specjalistycznymi usługami opiekuńczymi w miejscu zamieszkania były myszkowski, m. Ruda Śląska oraz m. Katowice, natomiast o najniższym – bieruńsko-lędziński, pszczyński oraz rybnicki, w których odnotowano wartości zerowe.
- W 2023 r. w województwie śląskim wskaźnik liczby osób objętych specjalistycznymi usługami opiekuńczymi w miejscu zamieszkania był wyższy w miastach niż na obszarach wiejskich.

Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania (bez uzależnień), województwo śląskie, lata 2012-2022.

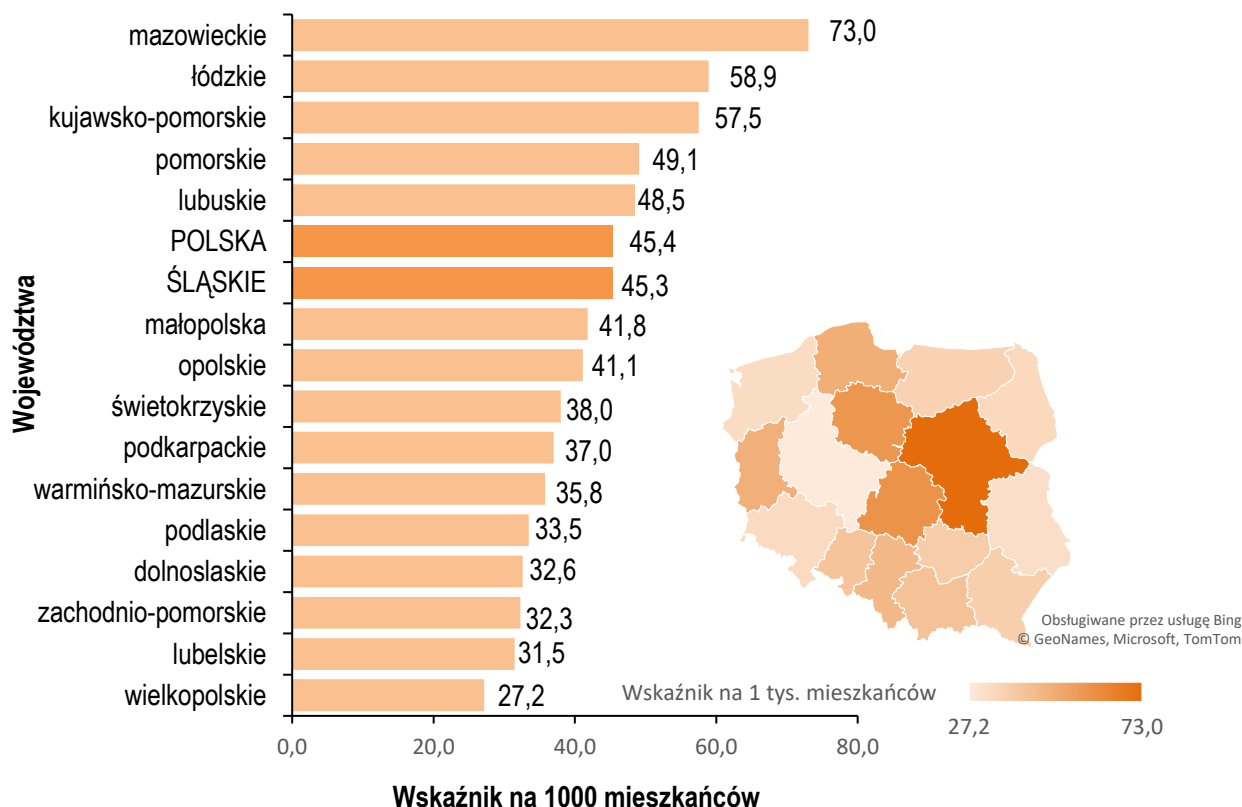
Źródło: GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <http://www.stat.gov.pl> [odczyt 27.03.2025 r.].

Wskaźnik liczby osób z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania (bez uzależnień) na 1 000 mieszkańców, województwo śląskie i Polska, lata 2012-2022.

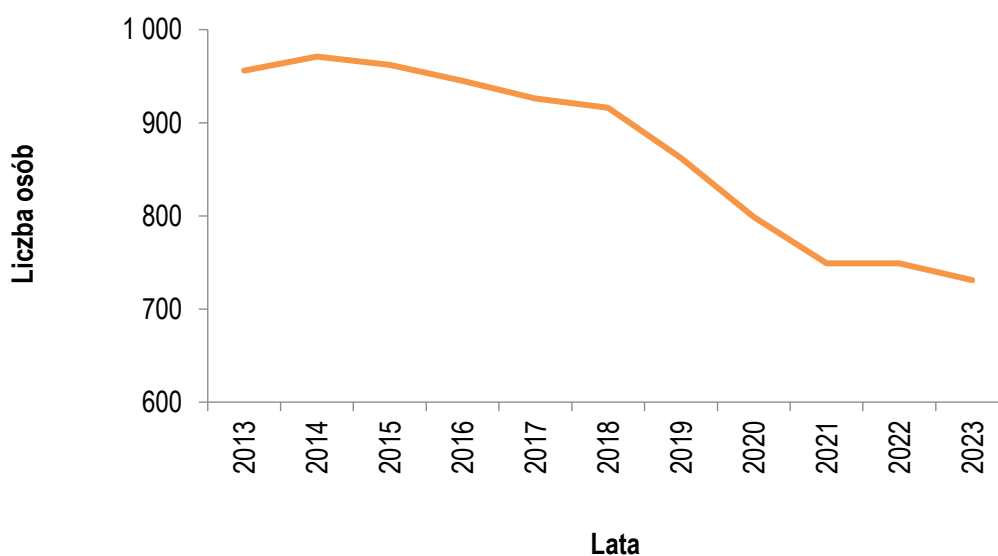
Źródło: GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <http://www.stat.gov.pl> [odczyt 27.03.2025 r.].

Wskaźnik liczby osób z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania (bez uzależnień) na 1 000 mieszkańców poszczególnych województw, 2022 r.

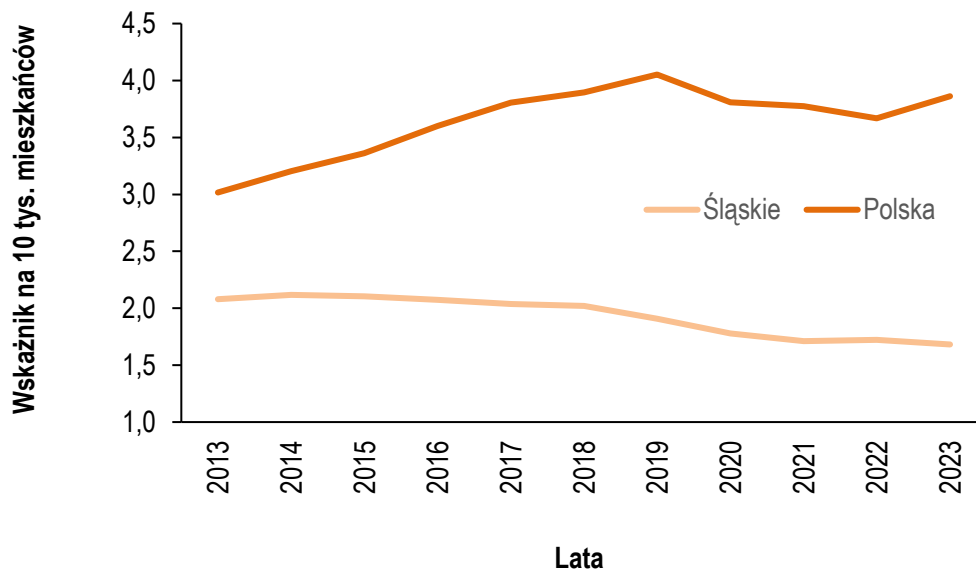
Źródło: GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <http://www.stat.gov.pl> [odczyt 27.03.2025 r.].

Liczba osób, którym decyzją przyznano świadczenia w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, województwo śląskie, lata 2013-2023.

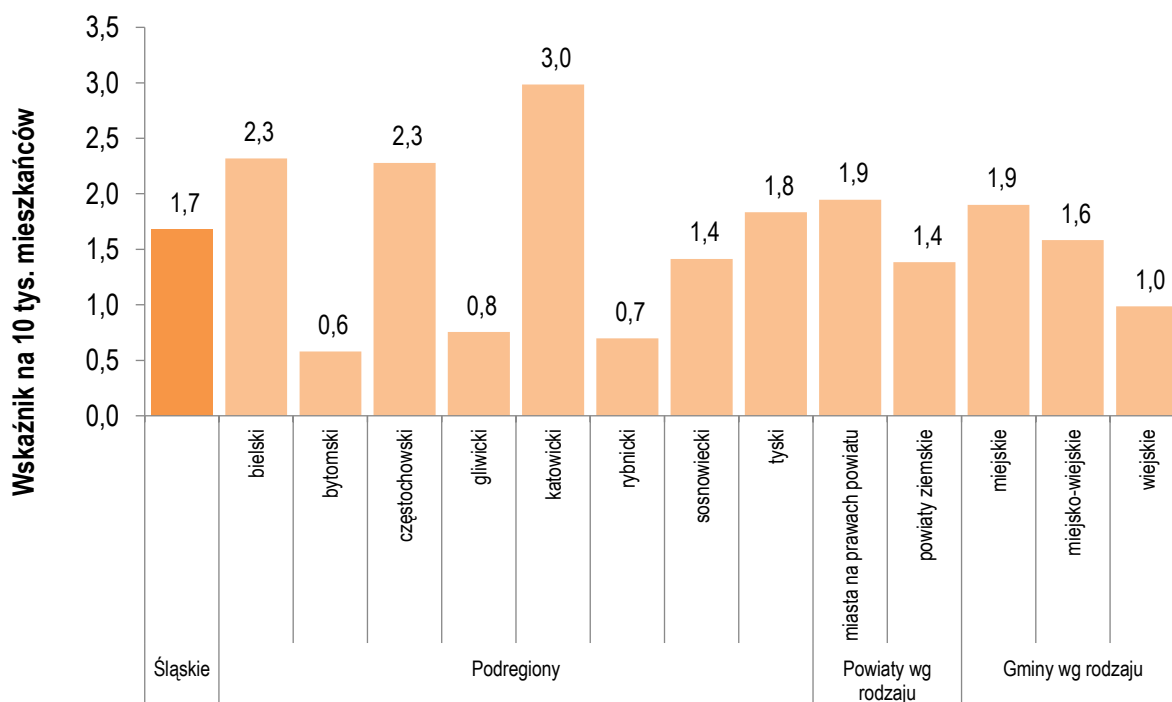
Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MPiPS-03 / MRPiPS-03 / MRiPS-03*, meldunki za lata 2013-2023.

Wskaźnik liczby osób, którym decyzją przyznano świadczenia w formie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania na 10 tys. mieszkańców, województwo śląskie i Polska, lata 2013-2023.

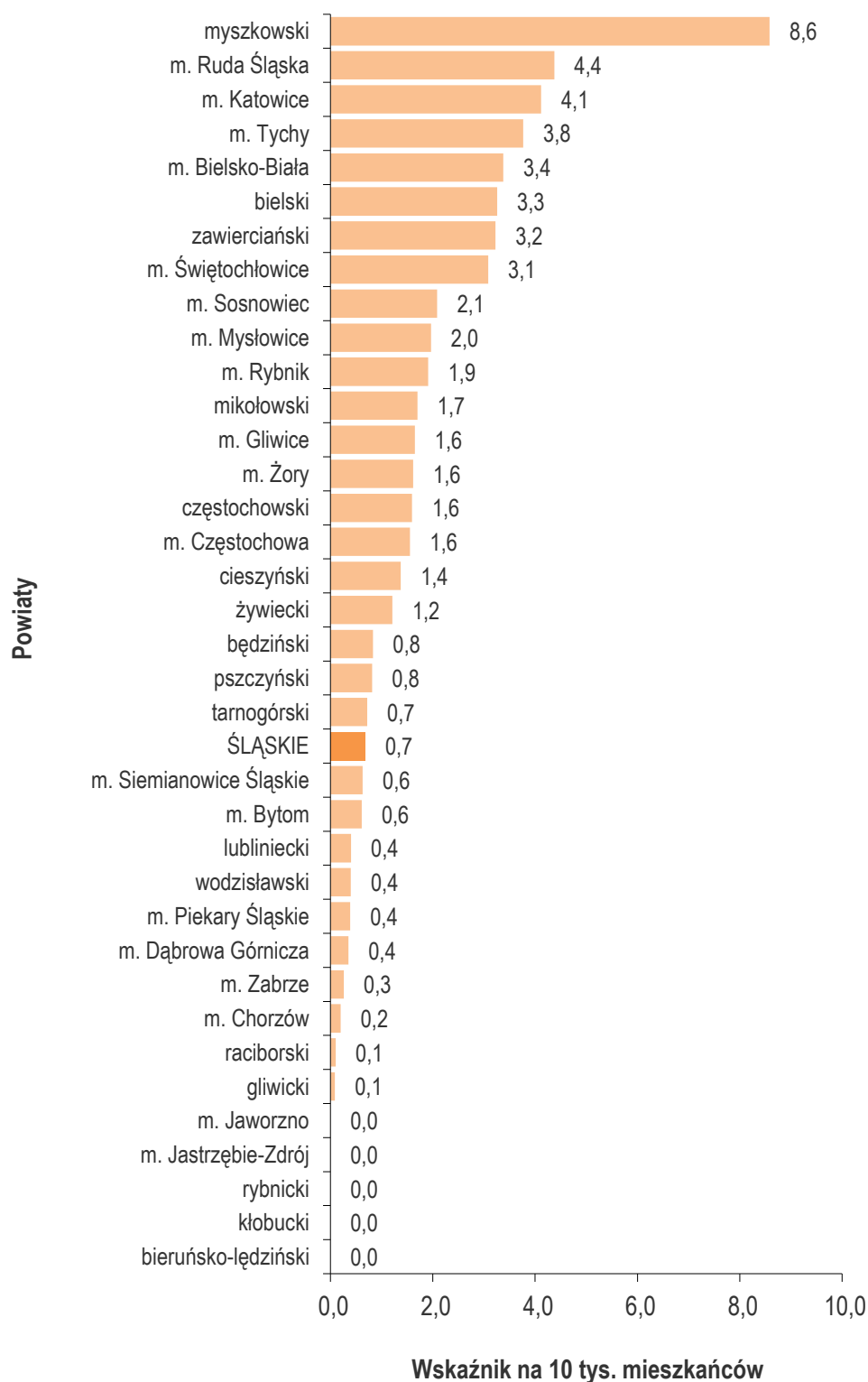
Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MPiPS-03 / MRPiPS-03 / MRiPS-03*, meldunki za lata 2013-2023, 2) GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <http://www.stat.gov.pl> [odczyt 27.03.2025 r.].

Wskaźnik liczby osób, którym decyzją przyznano świadczenia w formie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania na 10 tys. mieszkańców wg terytoriów województwa śląskiego, 2023 r.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MPiPS-03 / MRPiPS-03 / MRiPS-03*, meldunki za lata 2013-2023, 2) GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <http://www.stat.gov.pl> [odczyt 27.03.2025 r.].

Wskaźnik liczby osób, którym decyzją przyznano świadczenia w formie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania na 10 tys. mieszkańców powiatów województwa śląskiego, 2023 r.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania MPiPS-03 / MRPiPS-03 / MRiPS-03, meldunki za lata 2013-2023, 2) GUS, Bank Danych Lokalnych, <http://www.stat.gov.pl> [odczyt 27.03.2025 r.].

Rodzaje zaburzeń psychicznych w poszczególnych województwach, 2022 r.

Rodzaj zaburzeń psychicznych i zaburzenia zachowania		organiczne zaburzenia psychiczne włącznie z zespołami objawowymi	schizofrenia	inne zaburzenia psychotyczne (nieschizofreniczne)	zaburzenia nastroju (afektywne)	zaburzenia nerwicowe, odżywiania i zespoły behawioralne	zaburzenia osobowości i zachowania dorosłych	upośledzenie umysłowe	zaburzenia rozwojowe	inne zaburzenia
POLSKA		191 369	131 240	25 208	399 479	691 500	59 782	55 880	141 803	18 547
Województwa	dolnośląskie	11 301	6 957	1 236	16 370	39 970	3 501	3 884	10 636	350
	kujawsko-pomorskie	15 656	8 820	788	31 954	36 755	2 724	5 462	12 681	612
	lubelskie	6 979	5 574	1 440	20 306	21 255	1 073	3 012	3 989	81
	lubuskie	4 860	3 342	608	7 715	23 943	1 710	1 867	2 828	646
	łódzkie	19 217	11 250	1 609	27 840	62 460	6 464	4 190	6 830	292
	małopolskie	15 682	13 726	2 402	32 826	53 099	6 857	4 841	10 853	2 965
	mazowieckie	31 333	21 180	6 787	102 920	173 224	14 446	6 535	38 763	7 192
	opolskie	3 966	4 188	390	7 353	16 757	1 696	2 048	2 238	94
	podkarpackie	10 083	7 448	1 065	18 088	24 182	1 464	3 195	11 271	154
	podlaskie	5 366	4 044	710	9 434	13 123	1 192	1 037	2 492	879
	pomorskie	13 486	7 760	938	32 724	44 649	3 724	3 452	8 090	901
	ŚLĄSKIE	19 966	15 850	2 528	44 233	82 340	7 691	6 871	15 616	1 796
	świętokrzyskie	8 121	4 988	576	8 978	15 206	860	1 896	3 595	525
	warmińsko-mazurskie	7 846	5 894	1 102	8 493	19 913	1 152	2 418	1 892	165
	wielkopolskie	10 322	5 795	2 312	20 844	41 228	3 121	3 704	6 529	1 133
	zachodnio-pomorskie	7 185	4 424	717	9 401	23 396	2 107	1 468	3 500	762

Źródło: GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <http://www.stat.gov.pl> [odczyt 27.03.2025 r.].

Rodzaje zaburzeń oraz liczba osób leczonych w poradniach dla osób z zaburzeniami psychicznymi, województwo śląskie, 2022 r.

Rodzaje zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania	Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi	Odsetek osób leczonych w poradniach dla osób z zaburzeniami psychicznymi (w %)
zaburzenia nerwicowe, odżywiania i zespoły behawioralne	82 340	36,4
zaburzenia nastroju (afektywne)	44 233	19,5
organiczne zaburzenia psychiczne włącznie z zespołami objawowymi	19 966	8,8
schizofrenia	15 850	7,0
zaburzenia rozwojowe	15 616	6,9
zaburzenia osobowości i zachowania dorosłych	7 691	3,4
upośledzenie umysłowe	6 871	3,0
inne zaburzenia psychotyczne (nieschizofreniczne)	2 528	1,1
inne zaburzenia	1 796	0,8

Źródło: GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <http://www.stat.gov.pl> [odczyt 27.03.2025 r.].

4.3.3. Seniorzy 80+

Wraz z wiekiem wzrasta ryzyko występowania niepełnosprawności oraz ograniczeń w codziennym funkcjonowaniu, co sprawia, że osoby w wieku 80+ są grupą szczególnie narażoną na problem niesamodzielności. Jednocześnie współczesne zmiany demograficzne i społeczne prowadzą do osłabienia tradycyjnych mechanizmów wsparcia rodzinnego, co skutkuje zwiększonym zapotrzebowaniem na usługi opiekuńcze i społeczne świadczone poza rodziną. Wzrost liczby osób w podeszłym wieku stawia nowe wyzwania przed systemem wsparcia społecznego, wymagając rozwoju kompleksowych działań mających na celu poprawę jakości życia seniorów oraz ich integrację społeczną.

Niniejszy podrozdział przedstawia analizę odsetka mieszkańców w wieku 80+ w województwie śląskim w perspektywie krótkoterminowej, obejmującej lata 2021-2023, oraz długoterminowej, odnoszącej się do zmian zachodzących w latach 2013-2023. Analiza ta pozwala na ocenę dynamiki zmian w strukturze wiekowej ludności województwa oraz określenie skali wzrostu liczby osób najstarszych, najbardziej zagrożonych problemem niesamodzielności. W podrozdziale uwzględniono również zróżnicowanie przestrzenne tego wskaźnika oraz prognozy na kolejne dekady. Do analizy wykorzystano dane z *Banku Danych Lokalnych* Głównego Urzędu Statystycznego.

Sytuacja w latach 2021-2023, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Odsetek liczby mieszkańców w wieku 80+:
 - w 2021 roku: 4,5;
 - w 2022 roku: 4,6;
 - w 2023 roku: 4,7;
- Zmiana odsetka liczby mieszkańców w wieku 80+: 0,2 p. proc.

Tendencje w latach 2013-2023, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Odsetek liczby mieszkańców w wieku 80+:
 - rodzaj tendencji: wzrostowa;
 - siła tendencji: silna;
 - poziom wahań wartości: bardzo mały;
 - wartość minimalna: 3,6 – 2013 rok;
 - wartość maksymalna: 4,7 – 2023 rok.
- Odsetek liczby mieszkańców w wieku 80+ (kobiety):
 - rodzaj tendencji: wzrostowa;
 - siła tendencji: umiarkowana;
 - poziom wahań wartości: bardzo mały;
 - wartość minimalna: 4,8 – 2013 rok;
 - wartość maksymalna: 6,1 – 2023 rok.
- Odsetek liczby mieszkańców w wieku 80+ (mężczyźni):
 - rodzaj tendencji: wzrostowa;
 - siła tendencji: umiarkowana;
 - poziom wahań wartości: bardzo mały;
 - wartość minimalna: 2,3 – 2013 rok;
 - wartość maksymalna: 3,2 – 2023 rok.

Śląskie na tle kraju wg stanu na koniec 2023 roku

- Odsetek liczby mieszkańców w wieku 80+:
 - w województwie śląskim: 4,7;
 - w Polsce: 4,3;
 - najwyższa wartość wśród województw – podlaskie – 4,9;
 - najniższa wartość wśród województw – wielkopolskie – 3,6;
 - pozycja województwa śląskiego: 4.
- Odsetek liczby mieszkańców w wieku 80+ (kobiety):
 - w województwie śląskim: 6,1;
 - w Polsce: 5,7;
 - najwyższa wartość wśród województw – podlaskie – 6,6;
 - najniższa wartość wśród województw – wielkopolskie – 4,8;
 - pozycja województwa śląskiego: 6.
- Odsetek liczby mieszkańców w wieku 80+ (mężczyźni):
 - w województwie śląskim: 3,2;
 - w Polsce: 2,7;

- najwyższa wartość wśród województw – śląskie – 3,2;
- najniższa wartość wśród województw – lubuskie – 2,2;
- pozycja województwa śląskiego: 1.

Sytuacja wewnątrz województwa śląskiego na koniec 2023 roku

- Odsetek liczby mieszkańców w wieku 80+ r.:
 - zróżnicowanie w ramach województwa: duże;
 - części województwa o najwyższych wartościach: środkowa;
 - części województwa o najniższych wartościach: północna;
 - zróżnicowanie w podregionach: bardzo duże;
 - najwyższa wartość wśród podregionów: sosnowiecki – 6,1;
 - najniższa wartość wśród podregionów: tyski – 2,8;
 - wartość w miastach na prawach powiatu: 5,8;
 - wartość w powiatach ziemskich: 3,7;
 - powiaty o najwyższych wartościach: m. Bytom – 14,1, cieszyński – 12,7 oraz m. Bielsko-Biała – 12,3;
 - powiaty o najniższych wartościach: m. Żory – 1,2, bieruńsko-lędziński – 1,3 oraz rybnicki – 1,5;
 - wartość w gminach miejskich: 4,9;
 - wartość w gminach miejsko-wiejskich: 4,2;
 - wartość w gminach wiejskich: 4,0;
 - gminy o najwyższych wartościach: Irządze – 6,0, Pietrowice Wielkie – 6,0 oraz Ustroń – 5,9;
 - gminy o najniższych wartościach: Bytom – 14,1, Bielsko-Biała – 12,3 oraz Sosnowiec – 12,2.

Prognoza

- Odsetek liczby mieszkańców w wieku 80+:
 - w 2025 r.:
 - Śląskie – 4,8;
 - Polska – 4,3;
 - w 2030 r.:
 - Śląskie – 6,2;
 - Polska – 5,7;
 - w 2040 r.:
 - Śląskie – 9,5;
 - Polska – 8,7;
 - w 2050 r.:
 - Śląskie – 9,9;
 - Polska – 8,9;
 - w 2060 r.:
 - Śląskie – 12,7;
 - Polska – 11,6.

Usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne usługi opiekuńcze

Wedle dzisiejszych kanonów polityki społecznej podstawowym celem w przypadku osób niesamodzielnych jest jak najdłuższe podtrzymywanie ich autonomii i zapewnienie wysokiej jakości życia, poprzez umożliwienie samodzielnego funkcjonowania w środowisku, w którym przeżyli wcześniejsze etapy życia. Dlatego też w przypadku tej kategorii osób szczególnego znaczenia nabierają usługi opiekuńcze oraz infrastruktura środowiskowa w postaci ośrodków wsparcia. Jednocześnie osoby wymagające całodobowej opieki, którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w ich środowisku zamieszkania, i które nie mogą liczyć na pomoc wewnątrzrodzinną, powinny mieć możliwość korzystania z wysokiej jakości usług placówek opieki całodobowej, najlepiej o charakterze rodzinnym, np. rodzinnych domów pomocy⁴².

Zgodnie z zapisami ustawy o pomocy społecznej osobom samotnym, które z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymagają pomocy innych osób, a są jej pozbawione, przysługuje pomoc w formie usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych⁴³.

Usługi opiekuńcze realizowane w ramach zadań własnych gmin stanowią większość usług tego typu. W województwie śląskim w 2023 roku usługi opiekuńcze realizowane w ramach zadań własnych gmin zapewniało 153 z nich – 91,6%.

Poniżej przedstawione dane pochodzą z Centralnej Aplikacji Statystycznej, sprawozdań *MPiPS / MRPiPS / MRiPS-03* za lata 2013-2023.

Sytuacja w latach 2021-2023, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Liczba świadczeniobiorców usług opiekuńczych ogółem:
 - 2021: 11 584;
 - 2022: 11 738;
 - 2023: 11 956;
- Zmiana liczby świadczeniobiorców w latach 2021-2023: 372 osoby;
- Wskaźnik zmiany liczby świadczeniobiorców w latach 2021-2023: 3,21%.

- Liczba świadczeń:
 - 2021: 2 539 483;
 - 2022: 2 396 418;
 - 2023: 2 230 704;
- Zmiana liczby świadczeń w latach 2021-2023: -308 779;
- Wskaźnik zmiany liczby świadczeń w latach 2021-2023: -12,2%.

- Wskaźnik średniej liczby świadczeń na świadczeniobiorcę:
 - 2021: 219,2;
 - 2022: 204,2;
 - 2023: 186,6;
- Zmiana wskaźnika średniej liczby świadczeń na świadczeniobiorcę w latach 2021-2023: -32,6;
- Wskaźnik zmiany wskaźnika średniej liczby świadczeń na świadczeniobiorcę w latach 2021-2023: -14,9%.

⁴² *Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030*, podrozdział 2.3.3. *Wzrost zapotrzebowania na opiekę*, s. 71-72.

⁴³ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1283 ze zm.), art. 50, ust. 1.

Tendencje w latach 2013-2023, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Liczba świadczeniobiorców usług opiekuńczych ogółem:
 - rodzaj tendencji: wzrostowa;
 - siła tendencji: słaba;
 - poziom wahań wartości: mały;
 - wartość minimalna: 9 212 – lata 2013-2014;
 - wartość maksymalna: 13 245 – 2019 rok;
- Zmiana liczby świadczeniobiorców w latach 2013-2023: 2 744;
- Wskaźnik zmiany liczby świadczeniobiorców w latach 2013-2023: 29,8%.

- Liczba świadczeń:
 - rodzaj tendencji: wzrostowa;
 - siła tendencji: bardzo słaba;
 - poziom wahań wartości: umiarkowany;
 - wartość minimalna: 2 230 704 – 2023 rok;
 - wartość maksymalna: 2 904 252 – 2019 rok;
- Zmiana liczby świadczeń w latach 2013-2023: -57 559;
- Wskaźnik zmiany liczby świadczeń w latach 2013-2023: -2,52%.

- Wskaźnik średniej liczby świadczeń na świadczeniobiorcę:
 - rodzaj tendencji: spadkowa;
 - siła tendencji: umiarkowana;
 - poziom wahań wartości: mały;
 - wartość minimalna: 186,6 – 2023 rok;
 - wartość maksymalna: 248,4 – 2013 rok;
- Zmiana wskaźnika średniej liczby świadczeń na świadczeniobiorcę w latach 2013-2023: -61,8;
- Wskaźnik zmiany wskaźnika średniej liczby świadczeń na świadczeniobiorcę w latach 2013-2023: -24,9%.

Śląskie na tle kraju wg stanu na koniec 2023 roku

- Wskaźnik liczby świadczeniobiorców usług opiekuńczych na 10 tys. mieszkańców:
 - w województwie śląskim: 27,7;
 - w Polsce: 29,0.

- Wskaźnik średniej liczby świadczeń na świadczeniobiorcę:
 - w województwie śląskim: 186,6;
 - w Polsce: 266,6.

Sytuacja wewnątrz województwa śląskiego na koniec 2023 roku

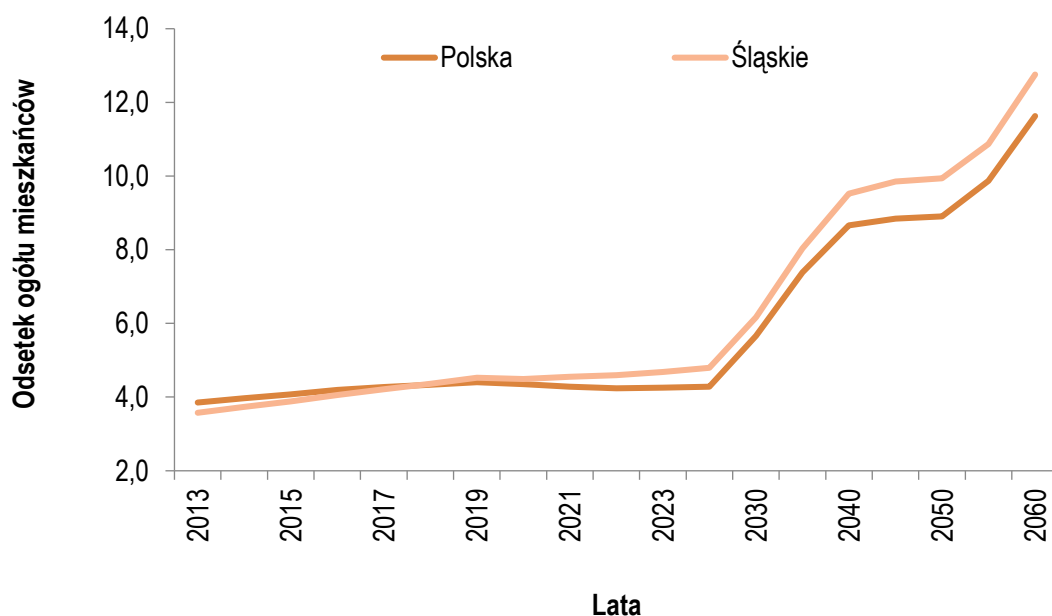
- Liczba świadczeniobiorców usług opiekuńczych na 10 tys. mieszkańców:
 - zróżnicowanie w ramach województwa: duże;
 - części województwa o najwyższych wartościach: środkowa;
 - części województwa o najniższych wartościach: południowa;
 - zróżnicowanie w podregionach: duże;
 - najwyższa wartość wśród podregionów: katowicki – 46,3;
 - najniższa wartość wśród podregionów: gliwicki – 18,3;

- wartość w miastach na prawach powiatu: 32,8;
 - wartość w powiatach ziemskich: 21,4;
 - powiaty o najwyższych wartościach: m. Katowice – 66,7, m. Świętochłowice – 49,3 oraz m. Tychy – 45,6;
 - powiaty o najniższych wartościach: żywiecki – 5,1, rybnicki – 9,3 oraz m. Zabrze – 10,7;
 - wartość w gminach miejskich: 33,1;
 - wartość w gminach miejsko-wiejskich: 21,1;
 - wartość w gminach wiejskich: 11,2;
 - gminy o najwyższych wartościach: Ustroń – 119,85, Krupski Młyn – 86,6 oraz m. Katowice – 66,7;
 - gminy o najniższych wartościach: 14 gmin z wartością równą 0,00.
- Średnia liczba świadczeń na świadczeniobiorcę:
 - zróżnicowanie w ramach województwa: bardzo duże;
 - części województwa o najwyższych wartościach: północna;
 - części województwa o najniższych wartościach: południowa;
 - zróżnicowanie w podregionach: umiarkowane;
 - najwyższa wartość wśród podregionów: katowicki – 204,2;
 - najniższa wartość wśród podregionów: bielski – 164,5;
 - wartość w miastach na prawach powiatu: 199,3;
 - wartość w powiatach ziemskich: 162,9;
 - powiaty o najwyższych wartościach: m. Żory – 345,7, m. Siemianowice Śląskie – 298,7 oraz m. Piekary Śląskie – 290,3;
 - powiaty o najniższych wartościach: cieszyński – 97,8, rybnicki – 100,3 oraz m. Zabrze – 101,2;
 - wartość w gminach miejskich: 192,9;
 - wartość w gminach miejsko-wiejskich: 138,7;
 - wartość w gminach wiejskich: 158,7;
 - gminy o najwyższych wartościach: Włodowice – 777,7, Godów – 638,0 oraz Rajcza – 588,0;
 - gminy o najniższych wartościach: 14 gmin z wartością równą 0,00.

WNIOSKI

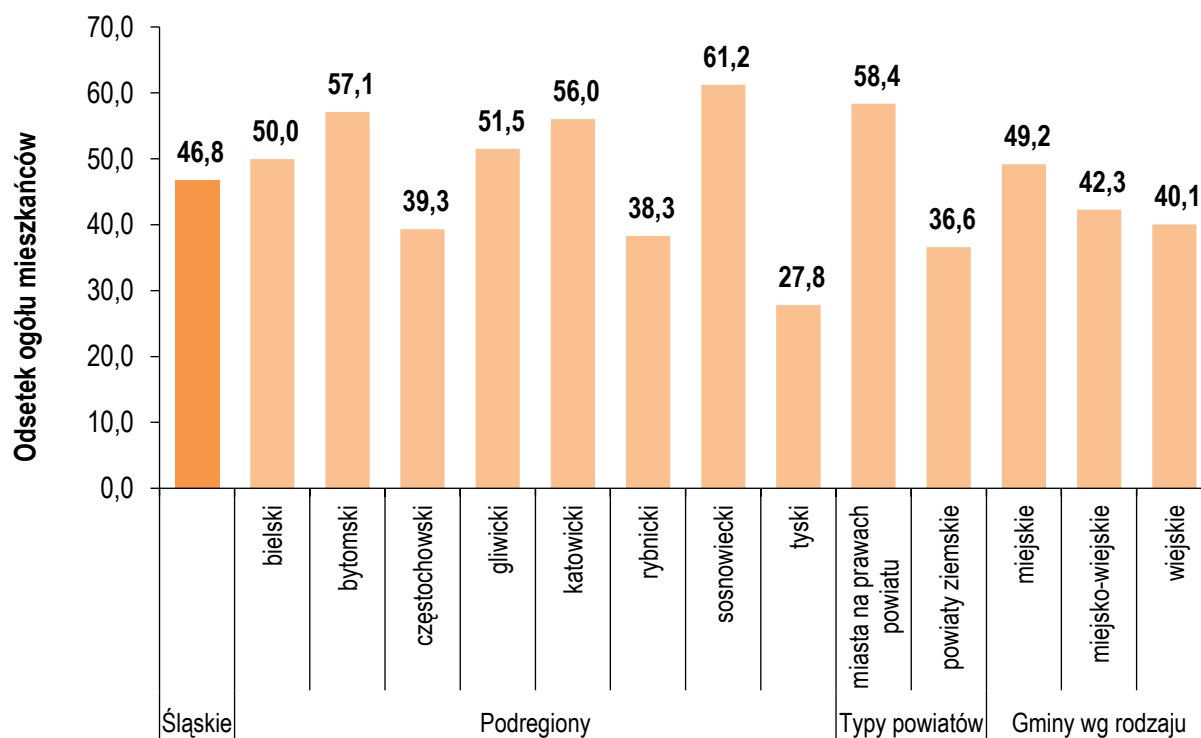
- Zarówno krótkoterminowa (2021-2023), jak i długoterminowa (2013-2023) tendencja wskazuje na wzrost odsetka osób w wieku 80+, co potwierdza rosnące zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze i wsparcie seniorów.
- W 2023 r. województwo śląskie charakteryzowało się wyższym odsetkiem mieszkańców w wieku 80+ niż średnia krajowa.
- Wewnątrz województwa występowało duże zróżnicowanie przestrzenne w zakresie odsetka osób najstarszych – w 2023 najwyższe wartości odnotowano w centralnej części regionu, a najniższe na północy.
- Prognozy wskazują na dalszy wzrost liczby osób najstarszych w kolejnych dekadach, co oznacza rosnące wyzwania dla systemu opieki zdrowotnej i społecznej.
- W 2023 roku województwo śląskie w zakresie usług opiekuńczych realizowanych w ramach zadań własnych gmin cechowało się niższymi od ogólnopolskich wartościami wskaźników liczby świadczeniobiorców na 10 tys. mieszkańców oraz średniej liczby świadczeń na jednego świadczeniobiorcę.
- W 2023 czternaście gmin województwa śląskiego nie świadczyło usług opiekuńczych w ramach zadań własnych gminy.
- W województwie śląskim w latach 2021-2023 liczba osób korzystających z usług opiekuńczych wzrosła, choć w niewielkim stopniu. Jednocześnie liczba świadczonych usług opiekuńczych zmniejszyła się.
- W miastach na prawach powiatu odsetek świadczeniobiorców usług opiekuńczych był wyższy niż w powiatach ziemskich, a w gminach miejskich – wyższy niż w wiejskich i miejsko-wiejskich.

Odsetek osób w wieku 80+ w ogólnej liczbie mieszkańców województwa śląskiego i Polski, lata 2013-2023.

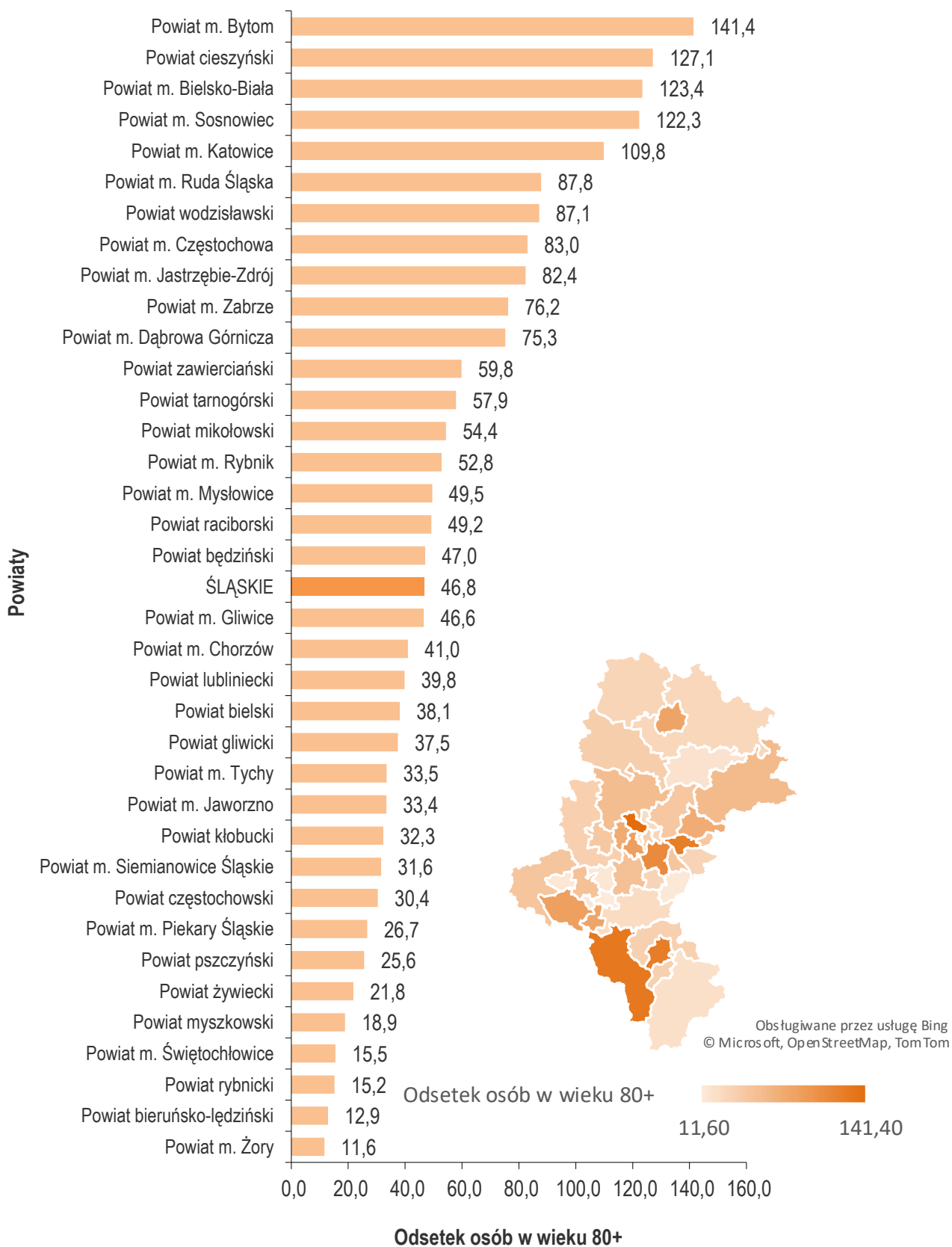
Źródło: GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <http://www.stat.gov.pl> [odczyt 28.03.2025 r.].

Odsetek osób w wieku 80+ w ogólnej liczbie mieszkańców terytoriów województwa śląskiego, 2023 r.

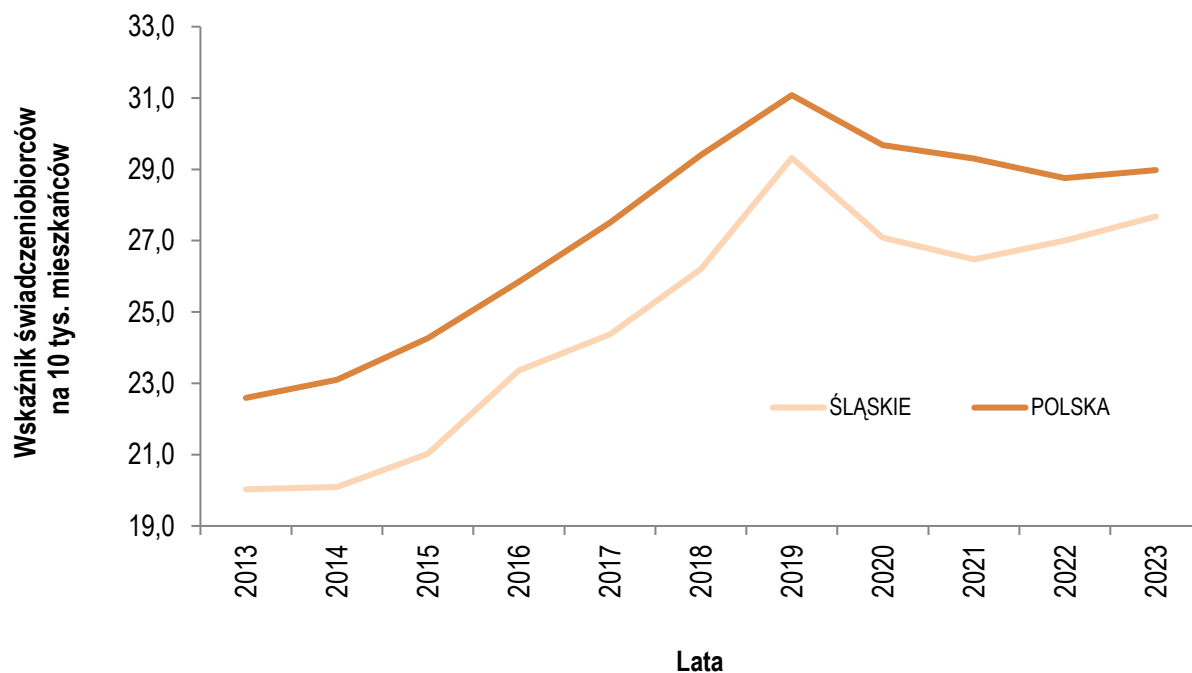
Źródło: GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <http://www.stat.gov.pl> [odczyt 28.03.2025 r.].

Odsetek osób w wieku 80+ w ogólnej liczbie mieszkańców powiatów województwa śląskiego, 2023 r.

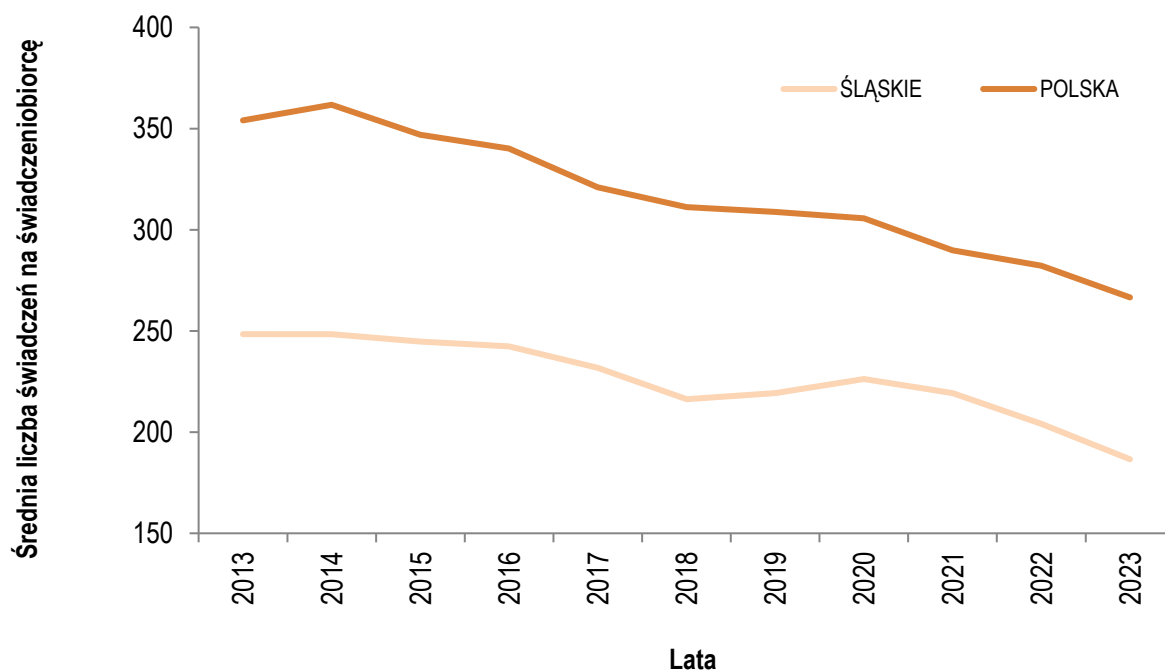
Źródło: GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <http://www.stat.gov.pl> [odczyt 28.03.2025 r.].

Liczba osób, którym decyzją przyznano świadczenia w postaci usług opiekuńczych na 10 tys. mieszkańców, województwo śląskie i Polska, lata 2013-2023.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MPiPS / MRPiPS / MRiPS-03* za lata 2013-2023.

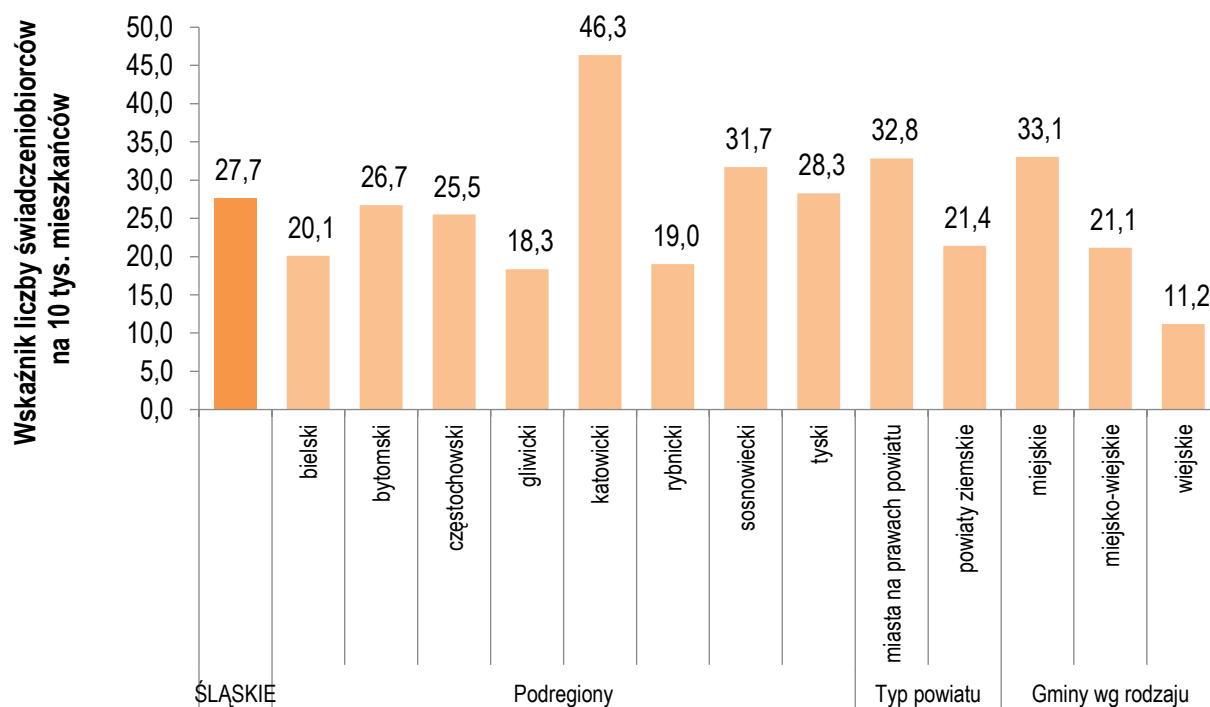
Średnia liczba świadczeń⁴⁴ w postaci usług opiekuńczych na 1 świadczeniobiorcę, województwo śląskie i Polska, lata 2013-2023.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MPiPS / MRPiPS / MRiPS-03* za lata 2013-2023.

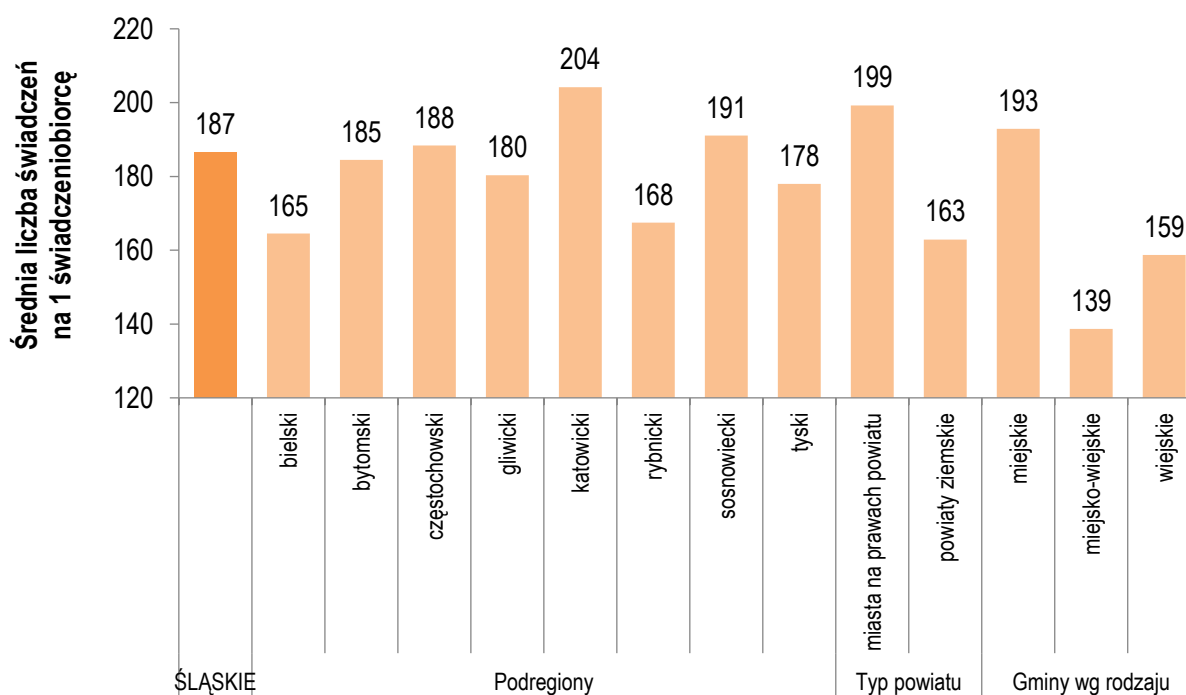
⁴⁴ Z uwagi na rażąco odstające wartości w liczbie świadczeń w Polsce została pominięta jedna gmina.

Liczba osób, którym decyzją przyznano świadczenia w postaci usług opiekuńczych na 10 tys. mieszkańców wg terytoriów województwa śląskiego, 2023 r.

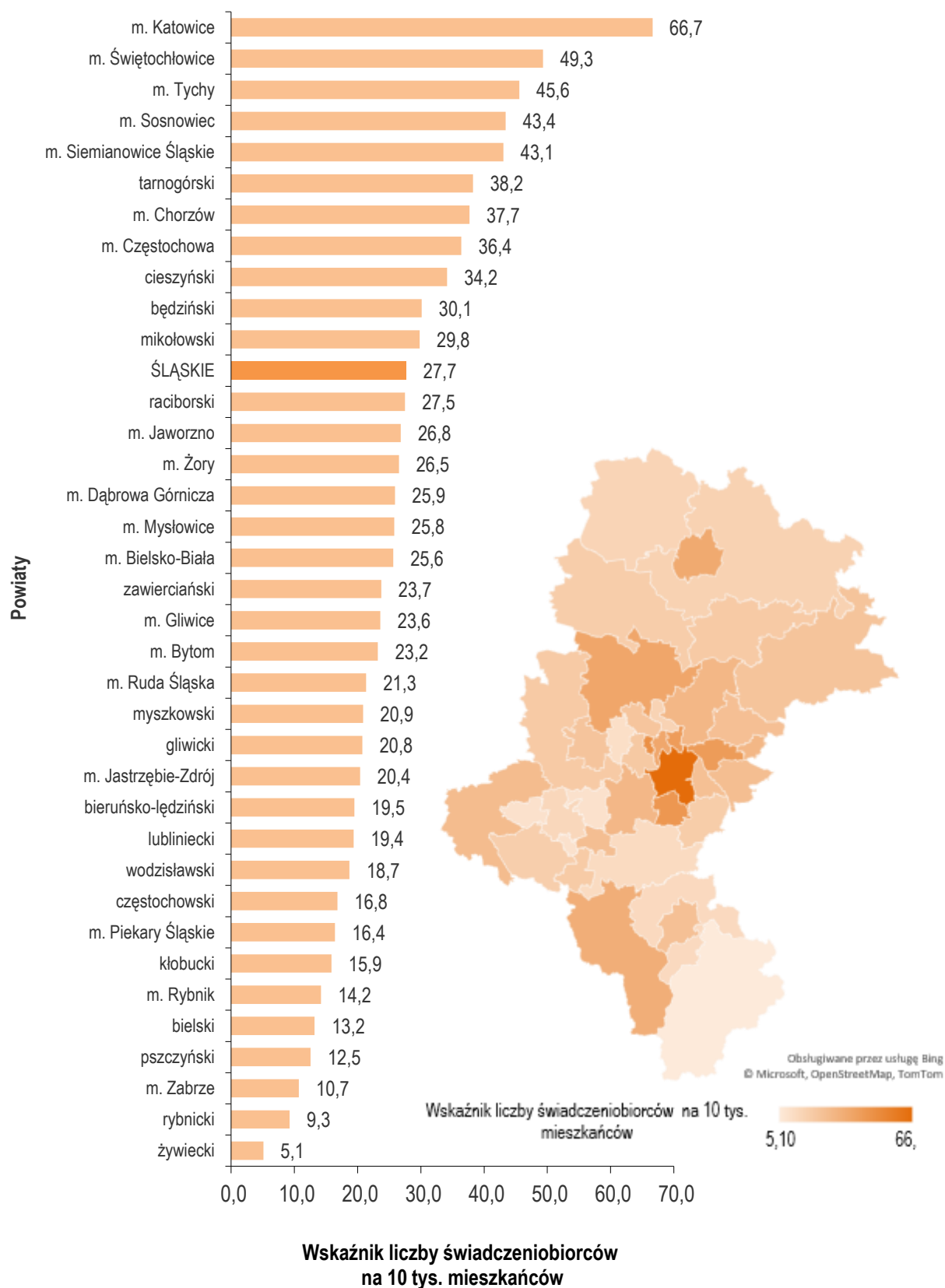
Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie MRiPS-03 za 2023 r.

Średnia liczba świadczeń w postaci usług opiekuńczych na 1 świadczeniobiorcę wg terytoriów województwa śląskiego, 2023 r.

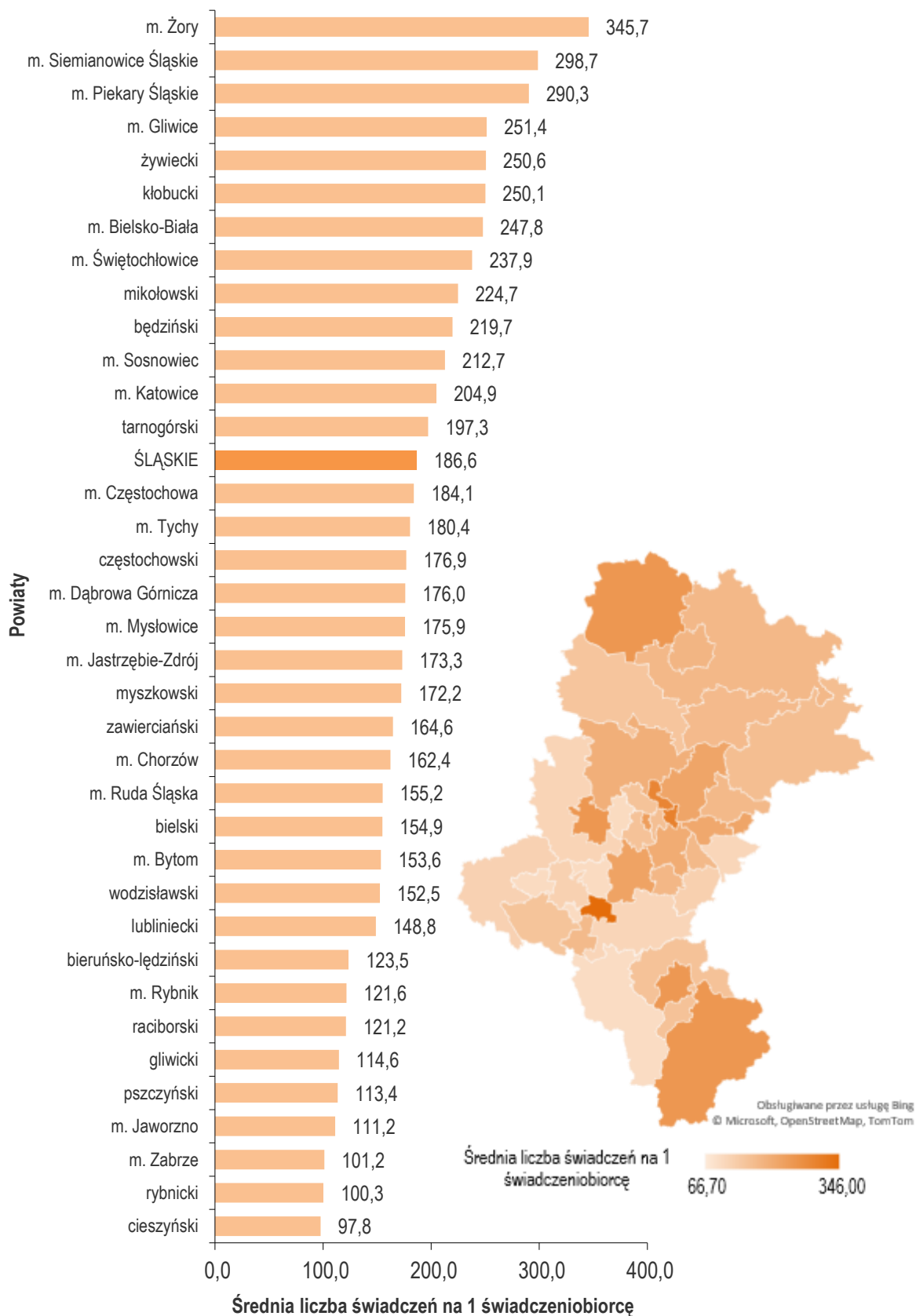
Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie MRiPS-03 za 2023 r.

Liczba osób, którym decyzją przyznano świadczenia w postaci usług opiekuńczych na 10 tys. mieszkańców powiatów województwa śląskiego, 2023 r.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie MRiPS-03 za 2023 r.

Średnia liczba świadczeń w postaci usług opiekuńczych na 1 świadczeniobiorcę wg powiatów województwa śląskiego, 2023 r.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie MRiPS-03 za 2023 r.

4.4. Bezdomność

Bezdomność stanowi jedno z najpoważniejszych wyzwań społecznych współczesnego świata, a skala i dynamika tego zjawiska są ściśle związane z warunkami gospodarczymi, polityką społeczną oraz lokalnymi uwarunkowaniami ekonomiczno-społecznymi. Województwo śląskie, jako jeden z najgęściej zaludnionych i zurbanizowanych obszarów kraju, wciąż jeszcze zmagający się z transformacją przemysłową, stanowi specyficzny przykład regionu o wysokiej koncentracji problemów związanych z bezdomnością.

Zgodnie z art. 6 pkt 8 ustawy o pomocy społecznej osobą bezdomną jest *osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowaną na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności, a także osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym i zameldowana na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania*⁴⁵.

Bezdomność jest złożonym problemem społecznym, który dotyka różnych kategorii osób. Czynniki takie jak wiek, płeć, źródła dochodu, obywatelstwo, wykształcenie, relacje rodzinne oraz dostęp do pomocy kształtują charakter bezdomności w Polsce, w tym w województwie śląskim.

Zjawisko bezdomności dotyka osób w różnym wieku, jednak najczęściej dominują wśród nich osoby w średnim i starszym wieku. Dane wskazują, że większość bezdomnych w Polsce to osoby powyżej 40. roku życia. Problem ten może wynikać z długotrwałego bezrobocia, braku stabilnych dochodów czy pogarszającej się sytuacji zdrowotnej. W województwie śląskim, gdzie wiele osób było zatrudnionych w sektorze przemysłowym, transformacja gospodarcza, utrata pracy i brak przekwalifikowania zawodowego dotykały głównie pracowników w średnim wieku.

Bezdomność częściej dotyczy mężczyzn niż kobiet. Kobiety, choć rzadziej spotykane w przestrzeni publicznej jako osoby bezdomne, często doświadczają bezdomności w sposób ukryty, korzystając z pomocy rodzin lub różnego rodzaju instytucji. Wśród kobiet bezdomnych istotnym problemem jest przemoc domowa, która stanowi jedną z głównych przyczyn ich trudnej sytuacji życiowej.

Niski poziom wykształcenia jest istotnym czynnikiem ryzyka bezdomności. W Polsce znaczna część osób bezdomnych ma wykształcenie podstawowe lub zawodowe, co utrudnia im znalezienie stabilnej pracy. W województwie śląskim, gdzie przemiany gospodarcze spowodowały zamykanie zakładów przemysłowych, osoby o niskich kwalifikacjach są szczególnie narażone na marginalizację zawodową i społeczną.

Większość osób bezdomnych nie posiada stałego źródła dochodu. W Polsce osoby bezdomne utrzymują się głównie z zasiłków, dorywczych prac, a także pomocy instytucji publicznych oraz organizacji pozarządowych. Niektórzy bezdomni podejmują pracę w szarej strefie, jednak nie zapewnia ona stabilności ani dochodów wystarczających do samodzielnego utrzymania własnego mieszkania.

W Polsce bezdomność dotyka głównie obywateli polskich, choć w ostatnich latach odnotowuje się wzrost liczby bezdomnych obcokrajowców, w tym migrantów z krajów Europy Wschodniej, takich jak Ukraina.

⁴⁵ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej..., op. cit., art. 6.

Zarówno w Polsce, jak i w województwie śląskim działa wiele organizacji, które oferują wsparcie osobom bezdomnym. W ramach pomocy oferowane są m.in. pobyt w schronisku, noclegowni, ogrzewalni, zapewnienie posiłku, niezbędnego ubrania oraz pomoc medyczna i psychologiczna. Organizacje takie jak Caritas, PCK czy lokalne fundacje i stowarzyszenia działają na rzecz poprawy sytuacji osób bezdomnych, jednak często wsparcie to nie jest wystarczające, zwłaszcza w kontekście braku długoterminowych rozwiązań pozwalających na wyjście z bezdomności. Problemem jest także ograniczony dostęp do mieszkań socjalnych.

Osoby bezdomne mają zróżnicowane oczekiwania wobec form pomocy. Wiele z nich oczekuje przede wszystkim doraźnej pomocy w postaci schronienia, wyżywienia oraz wsparcia medycznego. Jednak coraz częściej pojawiają się głosy o potrzebie długofalowego wsparcia, które obejmowałoby dostęp do mieszkań socjalnych, pomoc w znalezieniu pracy oraz wsparcie w rozwoju umiejętności zawodowych.

Statystyczny obraz osoby bezdomnej przebywającej na terenie województwa śląskiego w 2024 roku

- Płeć: mężczyzna
- Wiek: 41-60 lat
- Wykształcenie: zawodowe lub podstawowe
- Stan cywilny: kawaler lub rozwiedziony
- Obywatelstwo: polskie
- Długość okresu bezdomności: poniżej 10 lat
- Miejsce przebywania: schronisko dla osób bezdomnych
- Teren przebywania: gmina ostatniego zameldowania
- Główna przyczyna bezdomności: uzależnienie od alkoholu
- Źródło utrzymania: zasiłek z pomocy społecznej
- Formy otrzymywanej pomocy: schronienie i posiłek
- Oczekiwane formy pomocy: pomoc mieszkaniowa i schronienie

Liczba osób bezdomnych jest trudna do precyzyjnego oszacowania, ponieważ bezdomność to zjawisko dynamiczne, a wiele osób bezdomnych nie jest ujętych w oficjalnych statystykach. W Polsce i na świecie prowadzi się różne badania i spisy, aby oszacować liczbę osób bezdomnych, jednak ich wyniki mogą się różnić w zależności od metodologii i definicji bezdomności.

Poniższy podrozdział zawiera analizę danych dotyczących liczby osób bezdomnych na terenie województwa śląskiego jak i całego kraju. Dane za lata 2017, 2019, 2024 pochodzą z *Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych* przeprowadzanych we wskazanych latach. W 2024 roku po raz pierwszy udostępniono szczegółowe dane dotyczące poszczególnych województw, co pozwoliło lepiej przyjrzeć się zbiorowości osób bezdomnych przebywających w województwie śląskim. Dane nt. liczby mieszkańców zaczerpnięto z *Banku Danych Lokalnych* prowadzonego przez Główny Urząd Statystyczny.

Sytuacja w latach 2017, 2019, 2024, województwo śląskie, stan w momencie dokonywania spisów⁴⁶.

- Liczba osób bezdomnych:
 - w 2017 roku: 4 782;
 - w 2019 roku: 4 255;
 - w 2024 roku: 4 050;
- Zmiana liczby osób bezdomnych w latach 2017-2024: -732 osoby;
- Wskaźnik zmiany liczby osób bezdomnych w latach 2017-2024: -15,3%.

Tendencja w latach 2017-2024, województwo śląskie, stan w momencie dokonywania spisów.

- Liczba osób bezdomnych:
 - rodzaj tendencji: spadkowa;
 - siła tendencji: umiarkowana;
 - poziom wahań wartości: umiarkowany
 - wartość minimalna: 4 050 – 2024 rok;
 - wartość maksymalna: 4 782 – 2017 rok.

Śląskie na tle kraju w 2024 roku, stan w momencie dokonywania spisu.

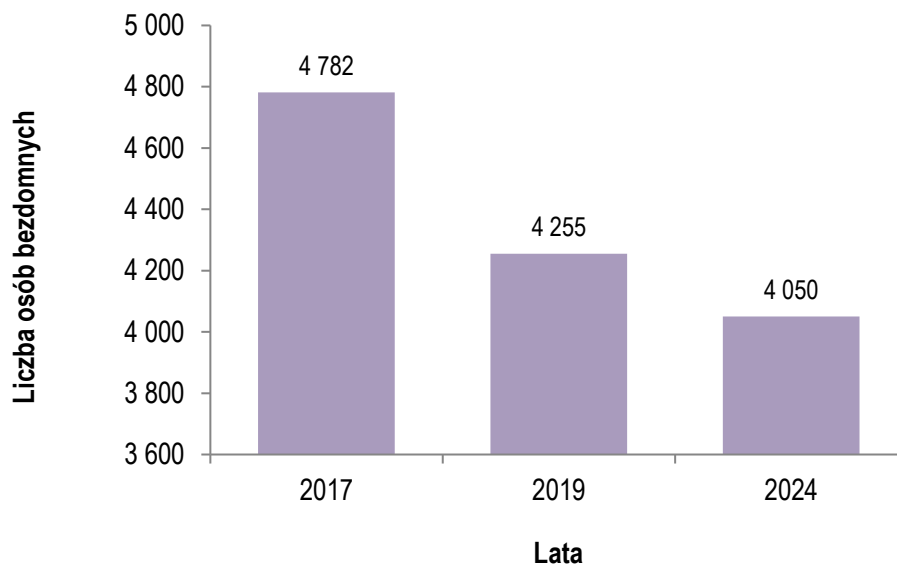
- Liczba osób bezdomnych na 10 tys. mieszkańców:
 - w województwie śląskim: 9,4;
 - w Polsce: 8,2;
 - najniższa wartość wśród województw – podlaskie – 4,1;
 - najwyższa wartość wśród województw – pomorskie – 19,4;
 - pozycja województwa śląskiego: 4.

WNIOSKI

- Na przestrzeni ostatnich 7 lat liczba osób bezdomnych zarówno w Polsce, jak i w województwie śląskim znacznie się zmniejszyła.
- Śląskie należy do grupy województw o najwyższym poziomie wskaźnika liczby osób bezdomnych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców (4. miejsce w kraju).

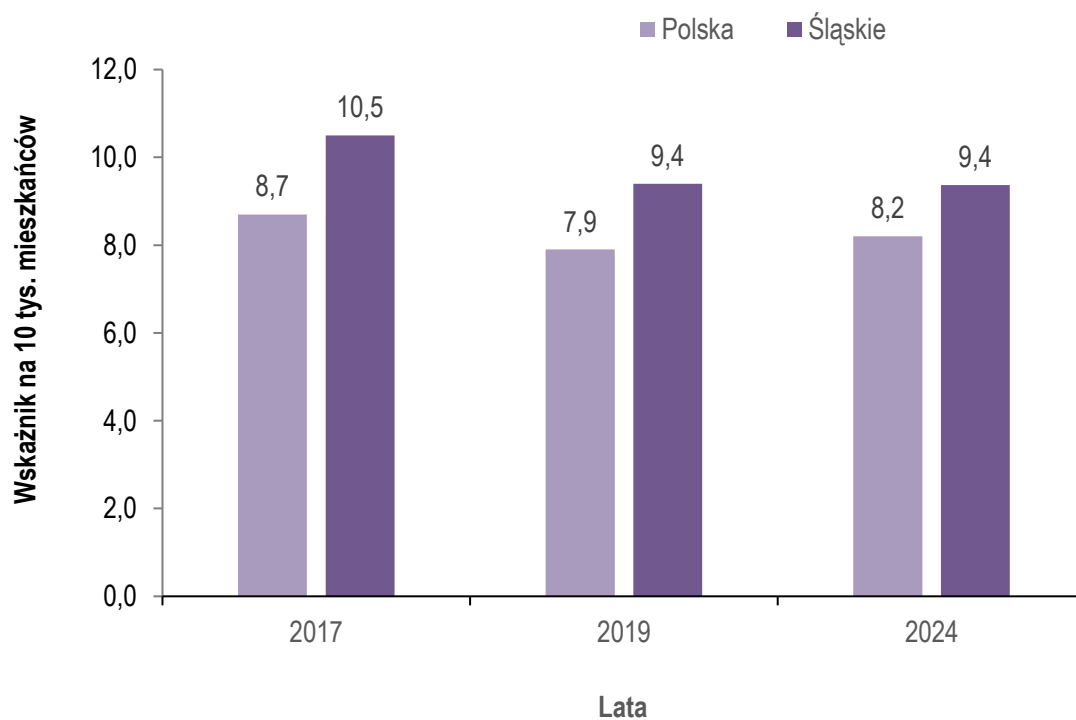
⁴⁶ W 2017 roku badanie przeprowadzono w nocy z 8 na 9 lutego;
W 2019 roku badanie przeprowadzono w nocy z 13 na 14 lutego;
W 2024 roku badanie przeprowadzono w nocy z 28 na 29 lutego.

Liczba osób bezdomnych w województwie śląskim w latach 2017, 2019 i 2024, stan w momencie dokonywania spisów.

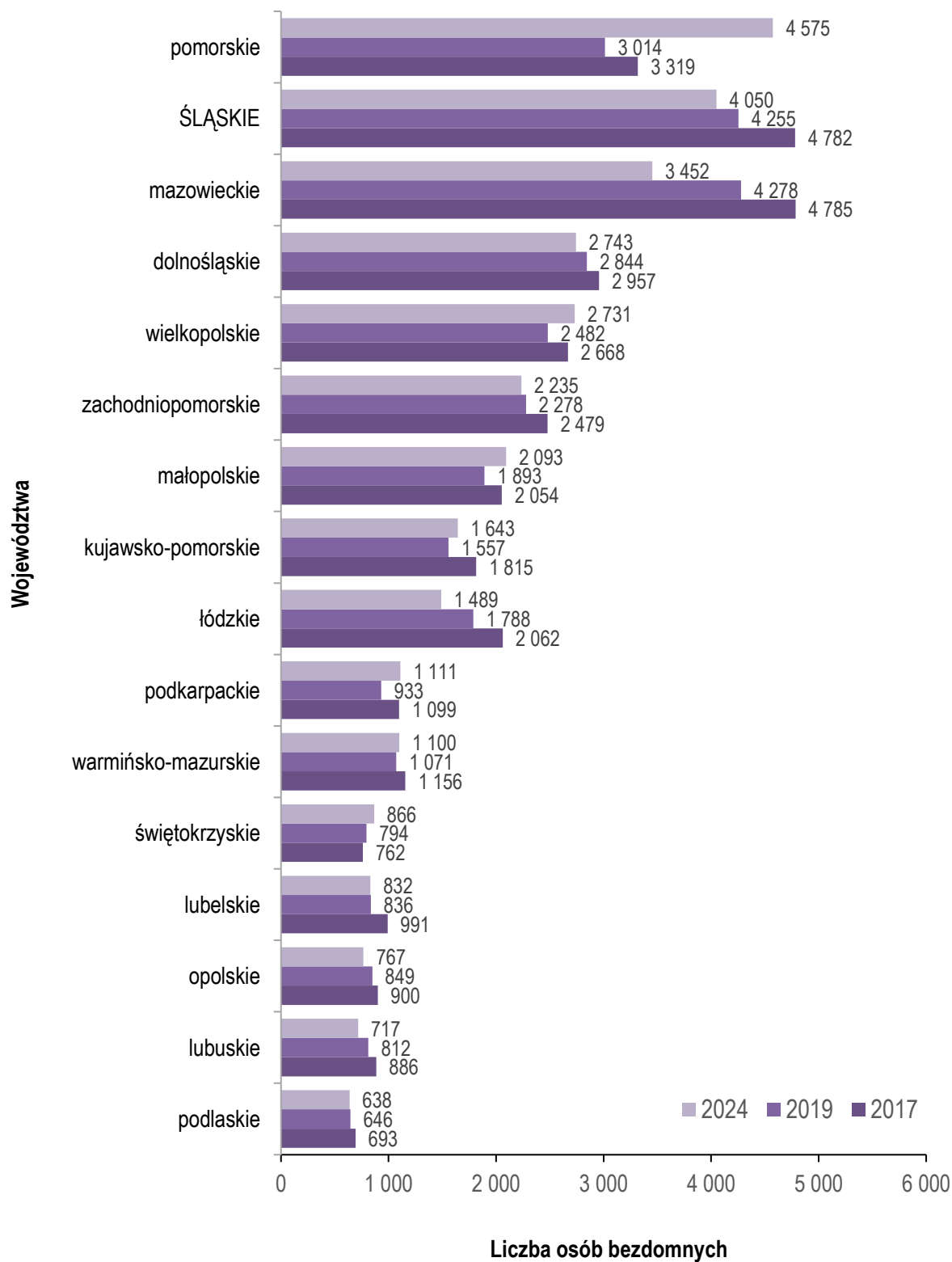
Źródło: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej *Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych – edycja 2024* [odczyt 31.03.2025 r.].

Liczba osób bezdomnych na 10 tys. mieszkańców w latach 2017, 2019 i 2024, stan w momencie dokonywania spisów.

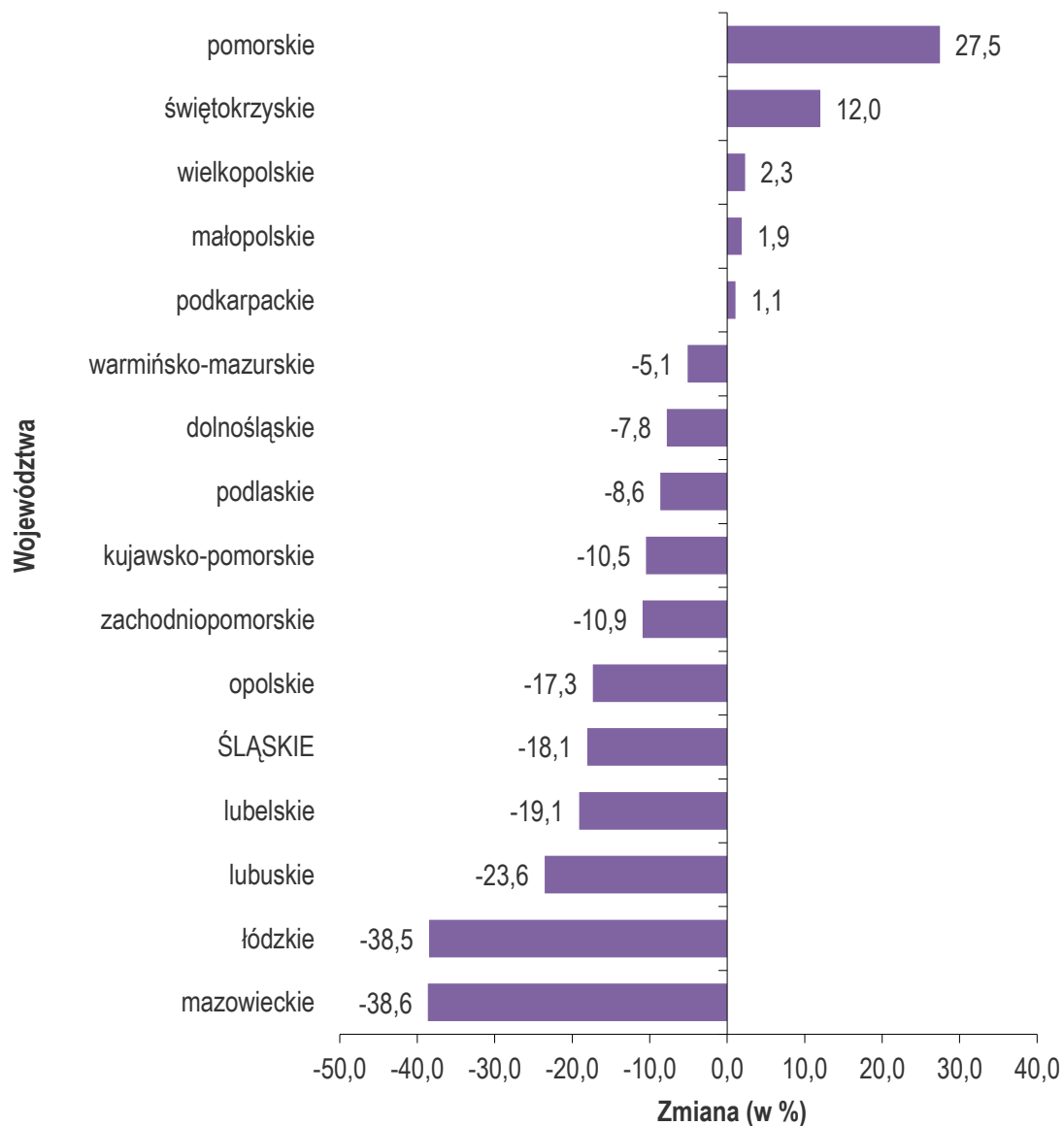
Źródło: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej *Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych – edycja 2024* [odczyt 31.03.2025 r.].

Liczba osób bezdomnych w latach 2017, 2019 i 2024 wg województw, stan w momencie dokonywania spisów.

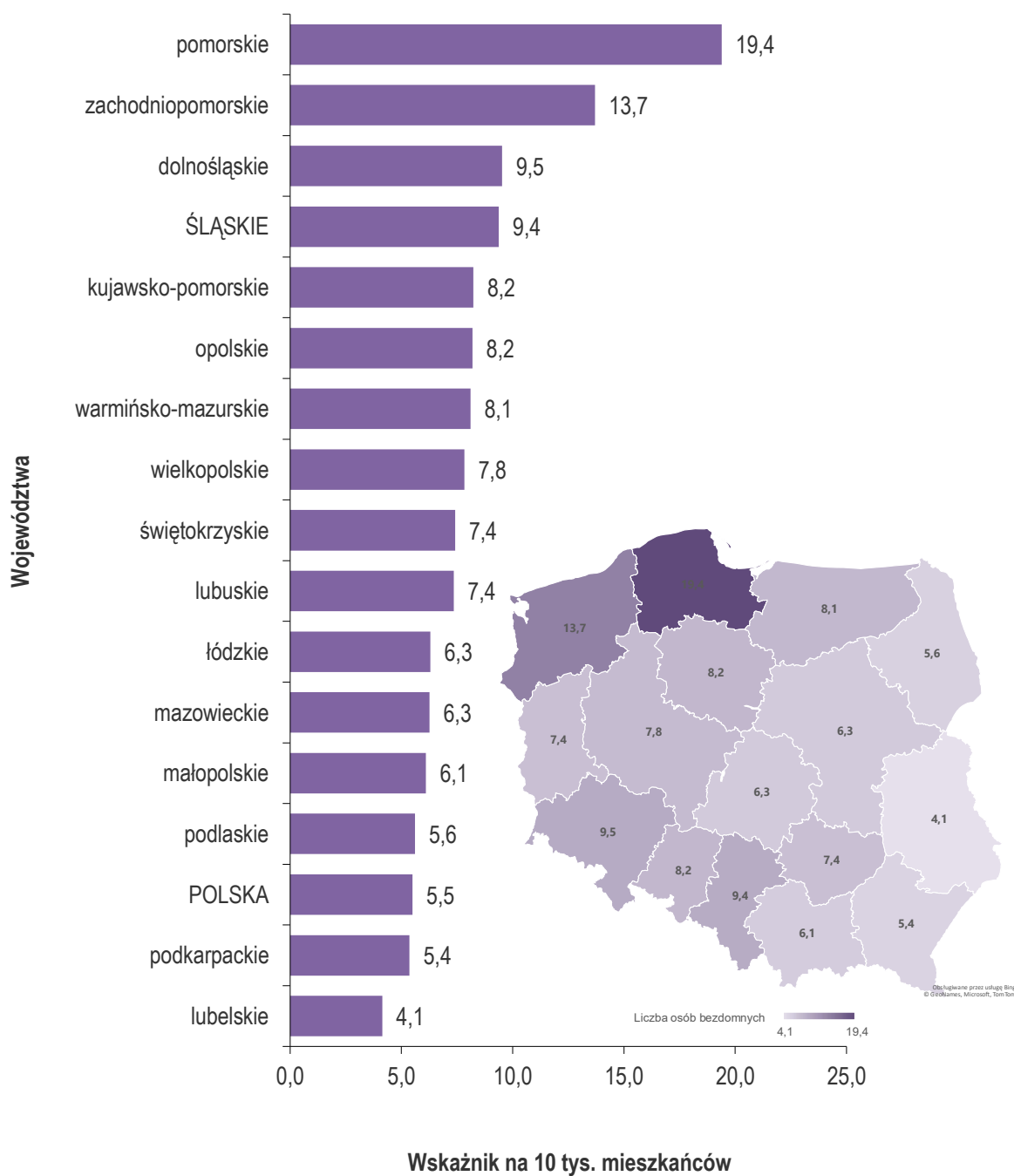
Źródło: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej *Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych – edycja 2024* [odczyt 31.03.2025 r.].

Wskaźnik zmiany liczby osób bezdomnych w latach 2017-2024 wg województw, stan w momencie dokonywania spisów.

Źródło: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej *Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych – edycja 2024* [odczyt 31.03.2025 r.].

Liczba osób bezdomnych na 10 tys. mieszkańców wg województw w 2024 roku, stan w momencie dokonywania spisu.

Źródło: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej *Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych – edycja 2024* [odczyt 31.03.2025 r.].

Wskaźnik liczby osób bezdomnych na 10 tys. mieszkańców, wg województw w 2024 roku, stan w momencie dokonywania spisu.

Lp	Województwo	Liczba mieszkańców	Liczba osób bezdomnych	Wskaźnik na 10 tys. mieszkańców
1	dolnośląskie	2 879 271	2 743	9,5
2	kujawsko-pomorskie	1 996 003	1 643	8,2
3	lubelskie	2 011 047	832	4,1
4	lubuskie	975 023	717	7,4
5	łódzkie	2 362 519	1 489	6,3
6	małopolskie	3 429 632	2 093	6,1
7	mazowieckie	5 510 527	3 452	6,3
8	opolskie	936 725	767	8,2
9	podkarpackie	2 071 676	1 111	5,4
10	podlaskie	1 138 216	638	5,6
11	pomorskie	2 359 573	4 575	19,4
12	śląskie	4 320 130	4 050	9,4
13	świętokrzyskie	1 168 499	866	7,4
14	warmińsko-mazurskie	1 357 910	1 100	8,1
15	wielkopolskie	3 487 973	2 731	7,8
16	zachodniopomorskie	1 631 784	2 235	13,7
17	Polska	37 636 508	31 042	8,2

Źródło: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej *Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych – edycja 2024* [odczyt 31.03.2025 r.].

4.5. Bezrobocie

Niniejszy podrozdział zawiera analizę rynku pracy w województwie śląskim w latach 2013-2023. Wybrane informacje zestawiono z analogicznymi dla całego kraju oraz innych województw. Analizie poddano również sytuację w powiatach województwa śląskiego. W rozdziale uwzględniono m.in. informacje dotyczące liczby osób bezrobotnych, stopy bezrobocia oraz osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy, w tym długotrwale bezrobotnych.

4.5.1. Liczba bezrobotnych ogółem

Dane o liczbie bezrobotnych obejmują osoby zarejestrowane w powiatowych urzędach pracy jako bezrobotne, zgodnie z definicją zawartą w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tj. Dz.U. z 2025 r. poz. 214 ze zm.).

Bezrobotni zarejestrowani to osoby, które ukończyły 18 lat i nie osiągnęły wieku emerytalnego, niezatrudnione i niewykonujące innej pracy zarobkowej, zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy i zarejestrowane we właściwym dla miejsca zameldowania (stałego lub czasowego) powiatowym urzędzie pracy oraz poszukujące zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej⁴⁷.

Sytuacja w latach 2021-2023, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne:
 - w 2021 roku: 76 324;
 - w 2022 roku: 64 903;
 - w 2023 roku: 62 445;
- Zmiana liczby osób zarejestrowanych jako bezrobotne w latach 2021-2023: -13 879 osób;
- Wskaźnik zmiany liczby osób zarejestrowanych jako bezrobotne w latach 2021-2023: -18,2%.

Tendencje w latach 2013-2023, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne:
 - rodzaj tendencji: spadkowa;
 - siła tendencji: silna;
 - poziom wahań wartości: umiarkowany;
 - wartość minimalna: 62 445 – 2023 rok;
 - wartość maksymalna: 208 296 – 2013 rok;
- Zmiana liczby osób zarejestrowanych jako bezrobotne: -145 851 osób;
- Wskaźnik zmiany liczby osób zarejestrowanych jako bezrobotne: -70,0%.

⁴⁷ Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/2958,pojecie.html> [odczyt 02.04.2025 r.].

Śląskie na tle kraju wg stanu na koniec 2023 roku

- Wskaźnik liczby osób zarejestrowanych jako bezrobotne na 1000 mieszkańców:
 - w województwie śląskim: 14,5;
 - w Polsce: 20,9;
 - najwyższa wartość wśród województw – podkarpackie – 32,7;
 - najniższa wartość wśród województw – wielkopolskie – 13,3;
 - pozycja województwa śląskiego: 15.

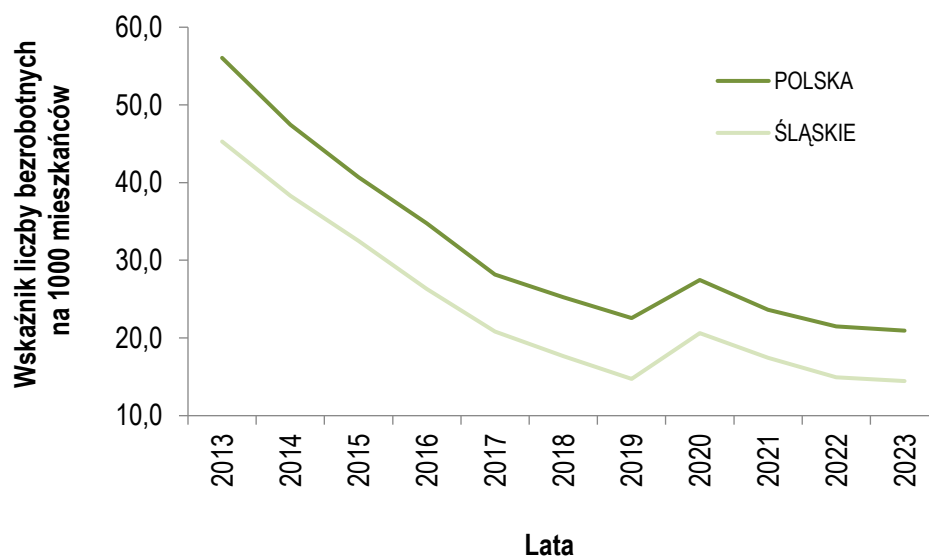
Sytuacja wewnątrz województwa śląskiego na koniec 2023 roku

- Wskaźnik liczby osób zarejestrowanych jako bezrobotne na 1000 mieszkańców:
 - zróżnicowanie w ramach województwa: duże;
 - części województwa o najwyższych wartościach: północna;
 - części województwa o najniższych wartościach: środkowa;
 - zróżnicowanie w podregionach: bardzo duże;
 - najwyższa wartość wśród podregionów: bytomski – 20,0;
 - najniższa wartość wśród podregionów: tyski – 9,4;
 - wartość w miastach na prawach powiatu: 13,8;
 - wartość w powiatach ziemskich: 15,2;
 - powiaty o najwyższych wartościach: kłobucki – 26,9, m. Bytom – 23,9 oraz m. Dąbrowa Górnicza – 21,5;
 - powiaty o najniższych wartościach: bieruńsko-lędziński – 5,5, m. Katowice – 7,7 oraz m. Tychy – 8,3.

WNIOSKI

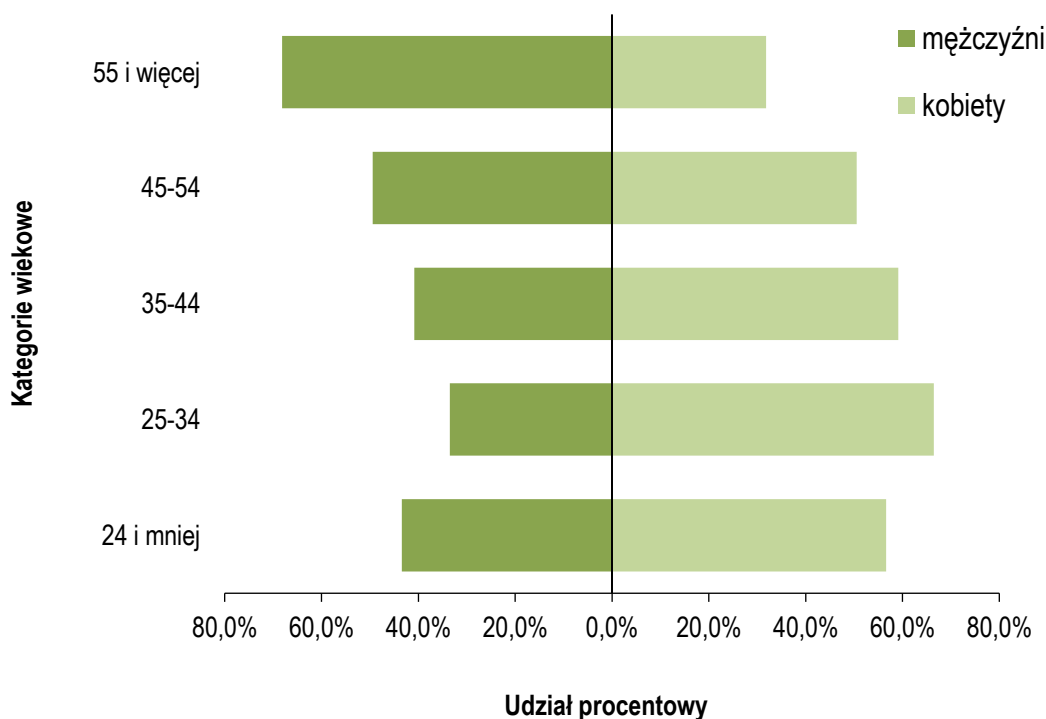
- W 2023 roku województwo śląskie plasowało się na 15. miejscu wśród województw pod względem liczby osób bezrobotnych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.
- W latach 2013-2023 w województwie śląskim zanotowano silną tendencję spadkową w zakresie liczby osób zarejestrowanych jako bezrobotne.
- W latach 2013-2023 w województwie śląskim wskaźnik liczby osób zarejestrowanych jako bezrobotne na 1000 mieszkańców pozostawał na poziomie niższym niż średnia krajowa, co świadczy o relatywnie lepszej sytuacji na regionalnym rynku pracy.
- Zróżnicowanie w ramach województwa wskaźnika liczby osób zarejestrowanych jako bezrobotne na 1000 mieszkańców było duże, a najwyższe wartości wystąpiły w podregionie bytomskim.

Wskaźnik liczby osób bezrobotnych na 1000 mieszkańców, województwo śląskie i Polska, lata 2013-2023, stan na koniec danego roku.

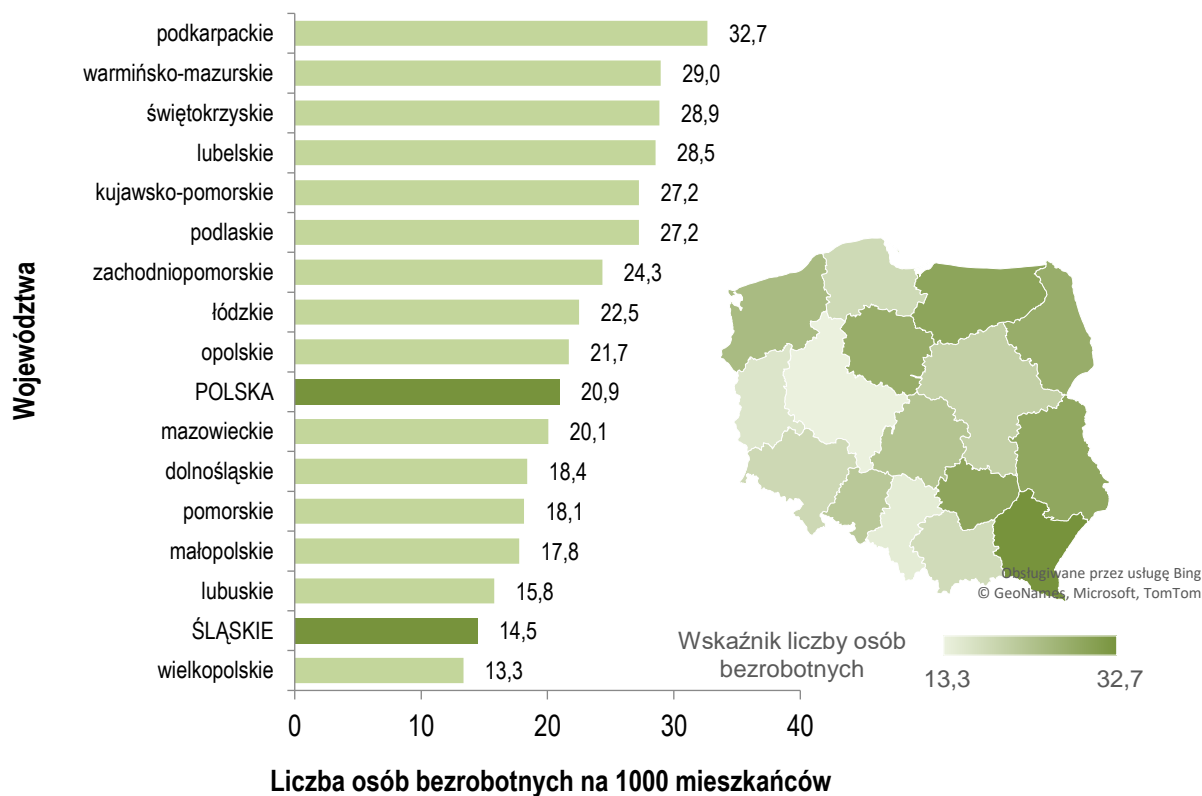
Źródło: GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 02.04.2025 r.].

Odsetek liczby osób bezrobotnych wg płci i kategorii wiekowych, województwo śląskie, stan na 31.12.2023 r.

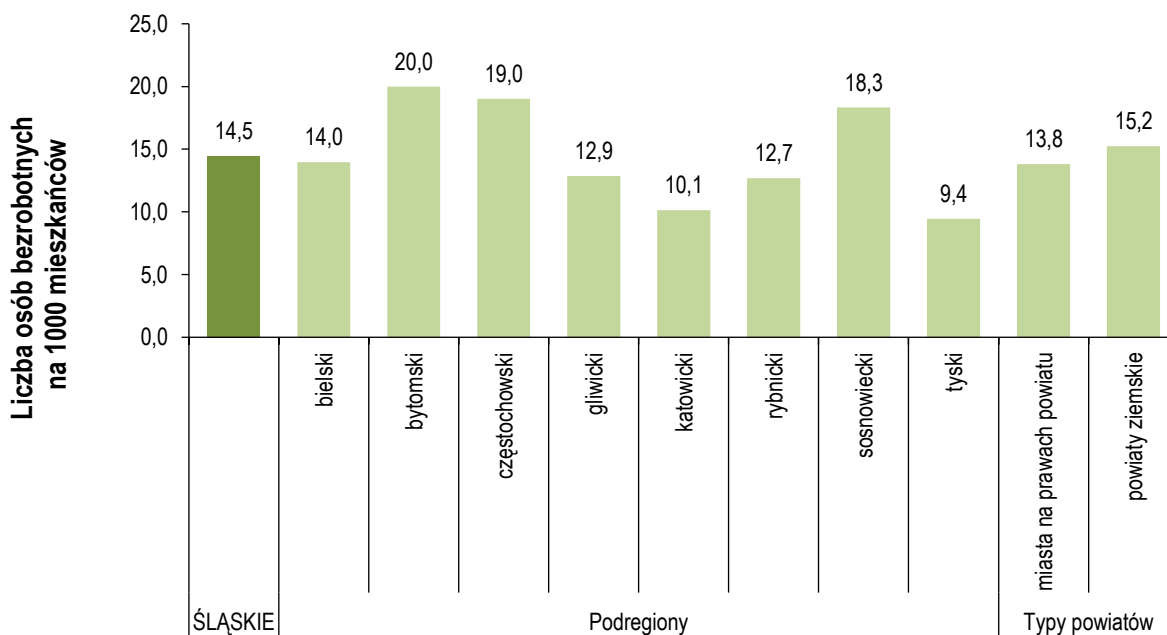
Źródła: GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 02.04.2025 r.].

Wskaźnik liczby osób zarejestrowanych jako bezrobotne na 1000 mieszkańców województw, stan na 31.12.2023 r.

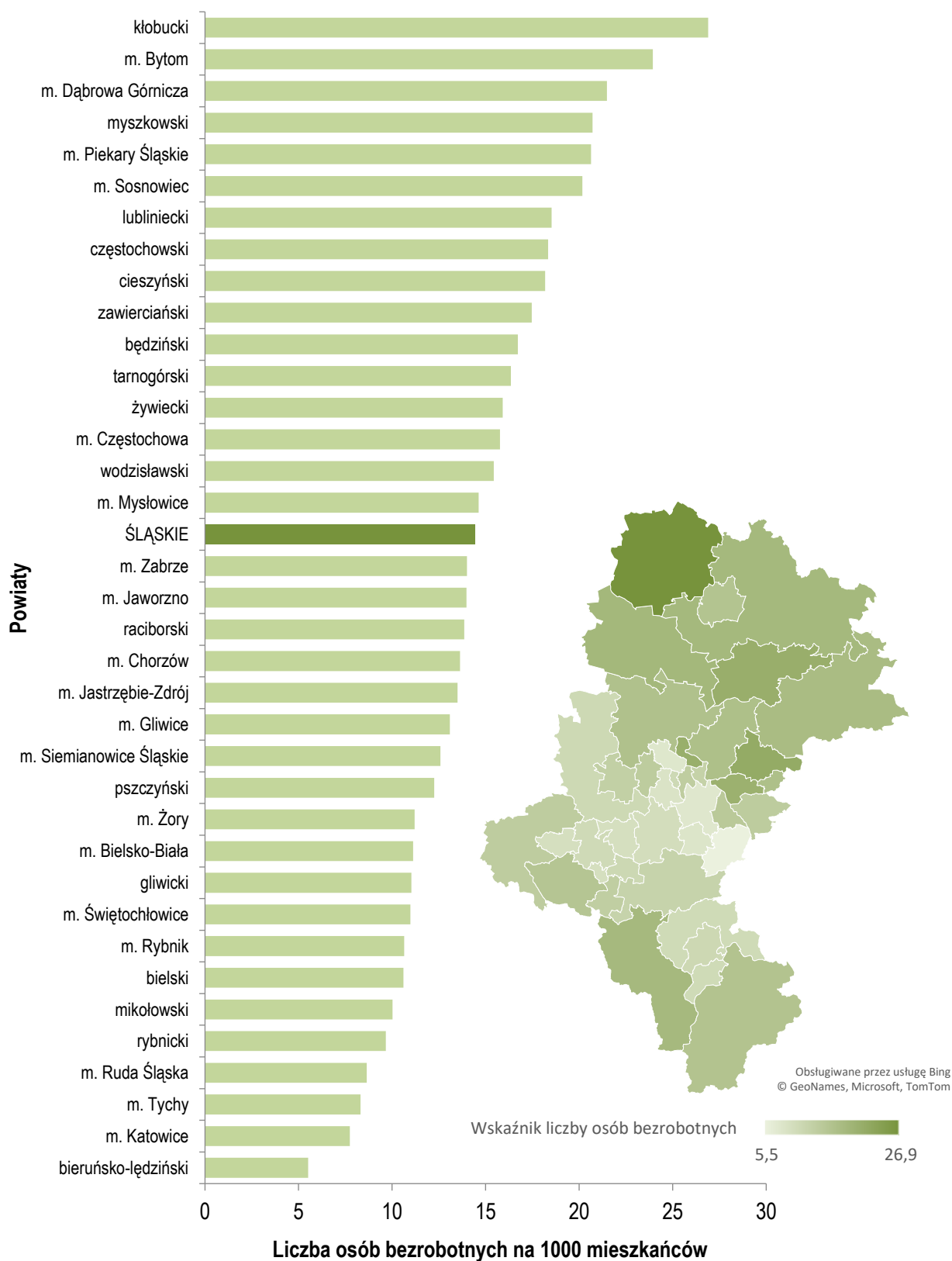
Źródła: GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 02.04.2025 r.]

Wskaźnik liczby osób zarejestrowanych jako bezrobotne na 1000 mieszkańców terytoriów województwa śląskiego, stan na 31.12.2023 r.

Źródła: GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 02.04.2025 r.]

Wskaźnik liczby osób zarejestrowanych jako bezrobotne na 1000 mieszkańców powiatów województwa śląskiego, stan na 31.12.2023 r.

Źródła: GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 02.04.2025 r.].

4.5.2. Stopa bezrobocia

Stopa bezrobocia definiowana jest jako procentowy udział liczby bezrobotnych w liczbie ludności aktywnej zawodowo⁴⁸. W niniejszym podrozdziale dokonano analizy poziomu tego wskaźnika w województwie śląskim na tle Polski w latach 2013-2023 wg stanu na koniec danego roku. Analiza obejmuje również poziom stopy bezrobocia na koniec 2023 roku w odniesieniu do innych województw oraz w powiatach województwa śląskiego.

Sytuacja w latach 2021-2023, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Stopa bezrobocia rejestrowanego:
 - w 2021 roku: 4,3;
 - w 2022 roku: 3,7;
 - w 2023 roku: 3,6;
- Zmiana wysokości stopy bezrobocia rejestrowanego: -0,7 p. proc.

Tendencje w latach 2013-2023, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Stopa bezrobocia rejestrowanego:
 - rodzaj tendencji: spadkowa;
 - siła tendencji: bardzo silna;
 - poziom wahań wartości: mały;
 - wartość minimalna: 3,6 – 2023 rok;
 - wartość maksymalna: 11,3 – 2013 rok;
- Zmiana wysokości stopy bezrobocia rejestrowanego: -7,7 p. proc.

Śląskie na tle kraju wg stanu na koniec 2023 roku

- Stopa bezrobocia rejestrowanego:
 - w województwie śląskim: 3,6;
 - w Polsce: 5,1;
 - najwyższa wartość wśród województw: podkarpackie – 8,6;
 - najniższa wartość wśród województw: wielkopolskie – 3,0;
 - pozycja województwa śląskiego: 15.

Sytuacja wewnątrz województwa śląskiego na koniec 2023 roku

- Stopa bezrobocia rejestrowanego:
 - zróżnicowanie w ramach województwa: umiarkowane;
 - części województwa o najwyższych wartościach: północna i południowa;
 - części województwa o najniższych wartościach: zachodnia i środkowa (z wyjątkiem m. Bytom i m. Piekary Śląskie);
 - powiaty o najwyższych wartościach: m. Bytom – 8,2, kłobucki – 7,4 oraz m. Piekary Śląskie – 7,3;

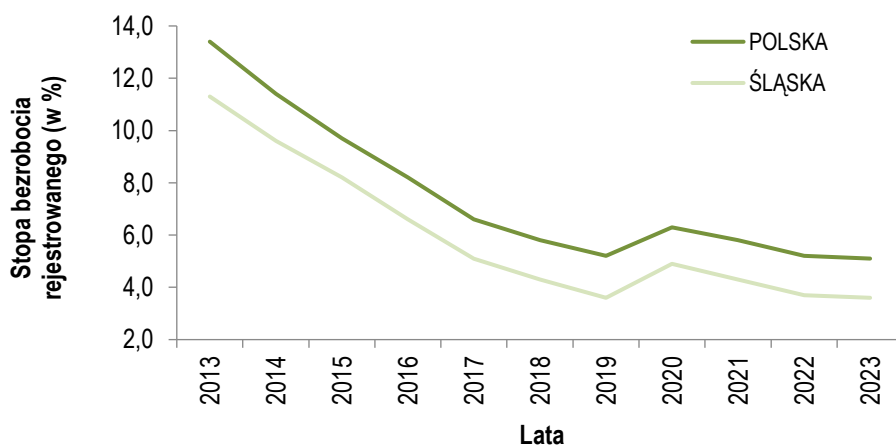
⁴⁸ Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, *Leksykon Budżetowy*, <https://www.sejm.gov.pl/sejm10.nsf/BASLeksykon.xsp?id=51301A1132FC3336C1257A56003D56C3&litera=B> [odczyt 02.04.2025 r.].

- powiaty o najniższych wartościach: m. Katowice –1,0, bieruńsko-lędziński – 1,4 oraz m. Tychy – 1,7.

WNIOSKI

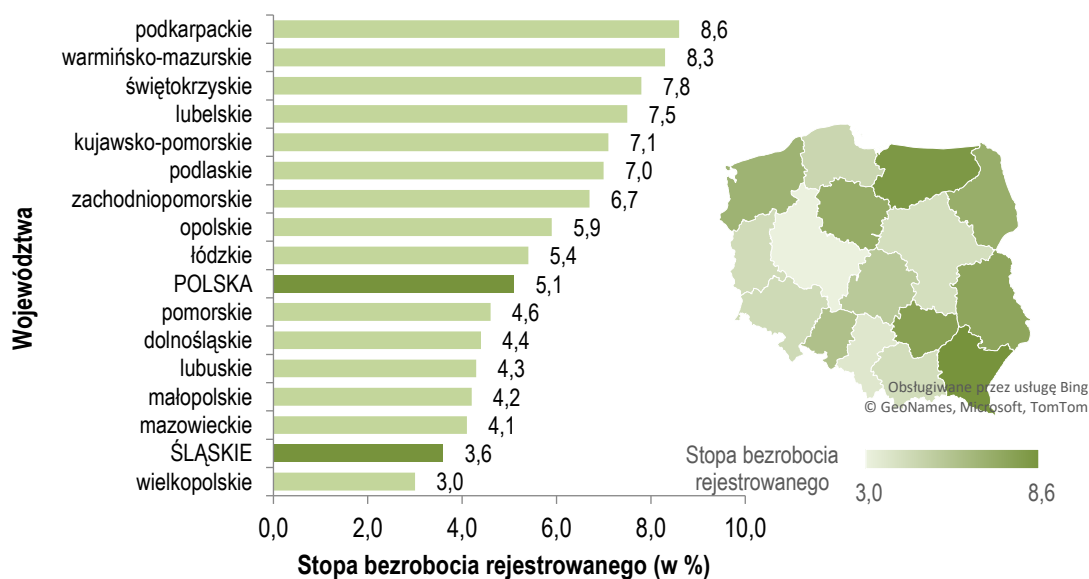
- Województwo śląskie zajmowało w 2023 roku 15 miejsce wśród województw pod względem wysokości stopy bezrobocia rejestrowanego.
- W okresie 2013-2023 stopa bezrobocia wykazywała w województwie śląskim tendencję silnie spadkową oraz była przez cały ten okres niższa od stopy bezrobocia dla całego kraju.
- Pomiędzy rokiem 2013 a 2023 stopa bezrobocia spadła o 7,7 p. proc.

Stopa bezrobocia rejestrowanego, województwo śląskie i Polska, lata 2013-2023, stan na koniec danego roku.

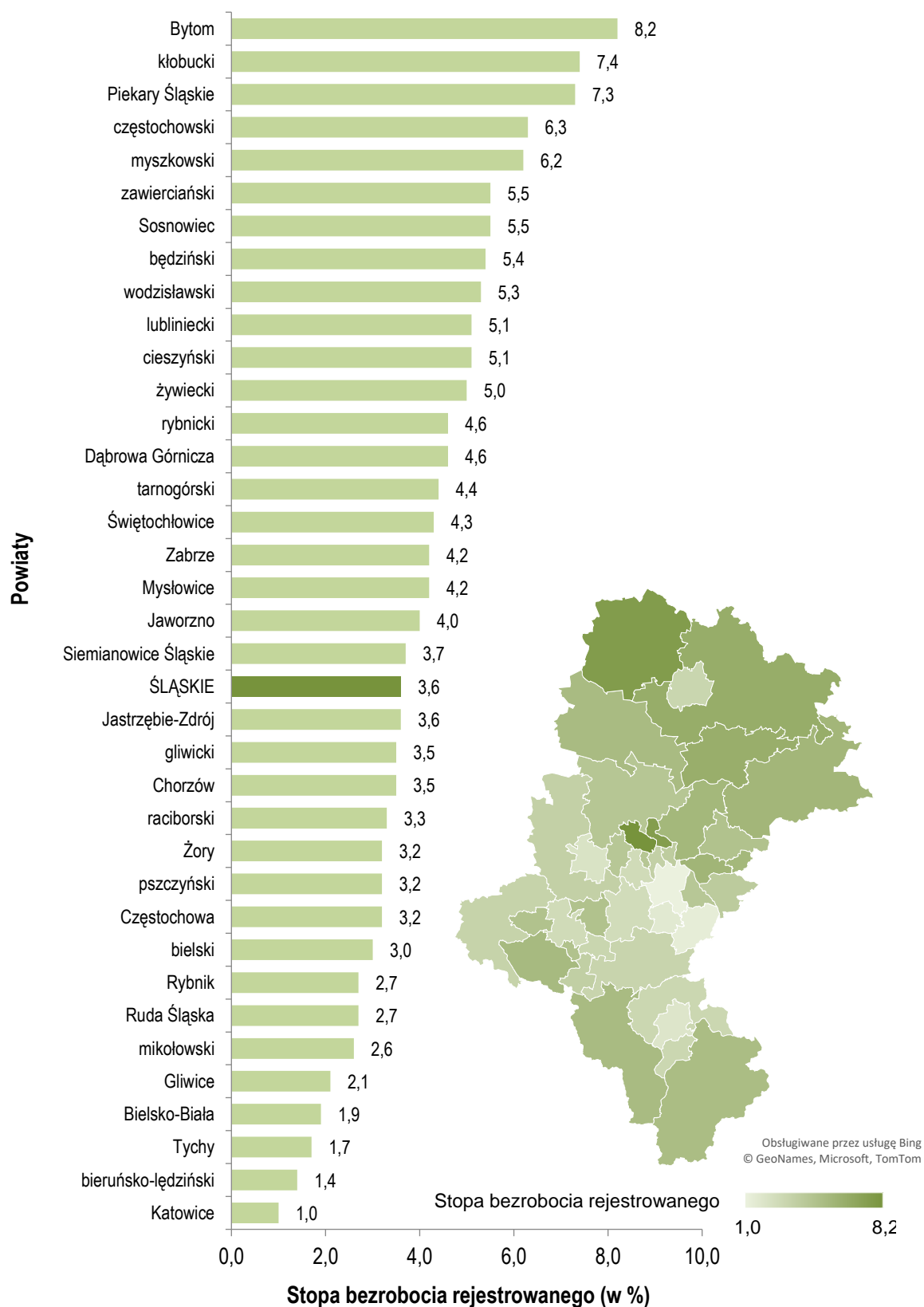
Źródła: GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 02.04.2025 r.].

Stopa bezrobocia rejestrowanego wg województw, stan na 31.12.2023 roku.

Źródło: GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 02.04.2025 r.].

Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiatach województwa śląskiego, stan na 31.12.2023 r.

Źródła: GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 02.04.2025 r.].

4.5.3. Osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy

Wśród osób zarejestrowanych jako bezrobotne znajdują się osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Zaliczamy do nich w szczególności: bezrobotnych do 30 roku życia, po 50 roku życia, posiadających co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia, posiadających co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18 roku życia, korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej, niepełnosprawnych oraz długotrwale bezrobotnych⁴⁹.

Sytuacja w latach 2021-2023, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Liczba osób bezrobotnych do 30 roku życia:
 - w 2021 roku: 15 768;
 - w 2022 roku: 13 774;
 - w 2023 roku: 13 465;
- Zmiana liczby osób bezrobotnych do 30 roku życia w latach 2021-2023: -2 303 osób;
- Wskaźnik zmiany liczby osób bezrobotnych do 30 roku życia w latach 2021-2023: - 14,6%.

- Liczba osób bezrobotnych korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej:
 - w 2021 roku: 1 160;
 - w 2022 roku: 1 198;
 - w 2023 roku: 1 175;
- Zmiana liczby osób bezrobotnych korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej latach 2021-2023: 15 osób;
- Wskaźnik zmiany liczby osób bezrobotnych korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej w latach 2021-2023: 1,3%.

- Liczba osób bezrobotnych posiadających co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia:
 - w 2021 roku: 12 045;
 - w 2022 roku: 9 633;
 - w 2023 roku: 8 527;
- Zmiana liczby osób bezrobotnych posiadających co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia w latach 2021-2023: -3 158 osób;
- Wskaźnik zmiany liczby osób bezrobotnych posiadających co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia w latach 2021-2023: -29,2%.

- Liczba osób bezrobotnych posiadających co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18 roku życia:
 - w 2021 roku: 125;
 - w 2022 roku: 130;
 - w 2023 roku: 141;
- Zmiana liczby osób bezrobotnych posiadających co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18 roku życia w latach 2021-2023: 16 osób;
- Wskaźnik zmiany liczby osób bezrobotnych posiadających co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18 roku życia w latach 2021-2023: 12,8%.

⁴⁹ Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach, *Bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy*, <https://wupkatowice.praca.gov.pl/-/887894-bezrobotni-w-szczegolnej-sytuacji-na-ryнку-pracy> [odczyt 02.04.2025 r.].

- Liczba osób bezrobotnych niepełnosprawnych:
 - w 2021 roku: 5 979;
 - w 2022 roku: 5 705;
 - w 2023 roku: 5 826;
- Zmiana liczby osób bezrobotnych niepełnosprawnych w latach 2021-2023: -153 osoby;
- Wskaźnik zmiany liczby osób bezrobotnych niepełnosprawnych w latach 2021-2023: - 2,6%.

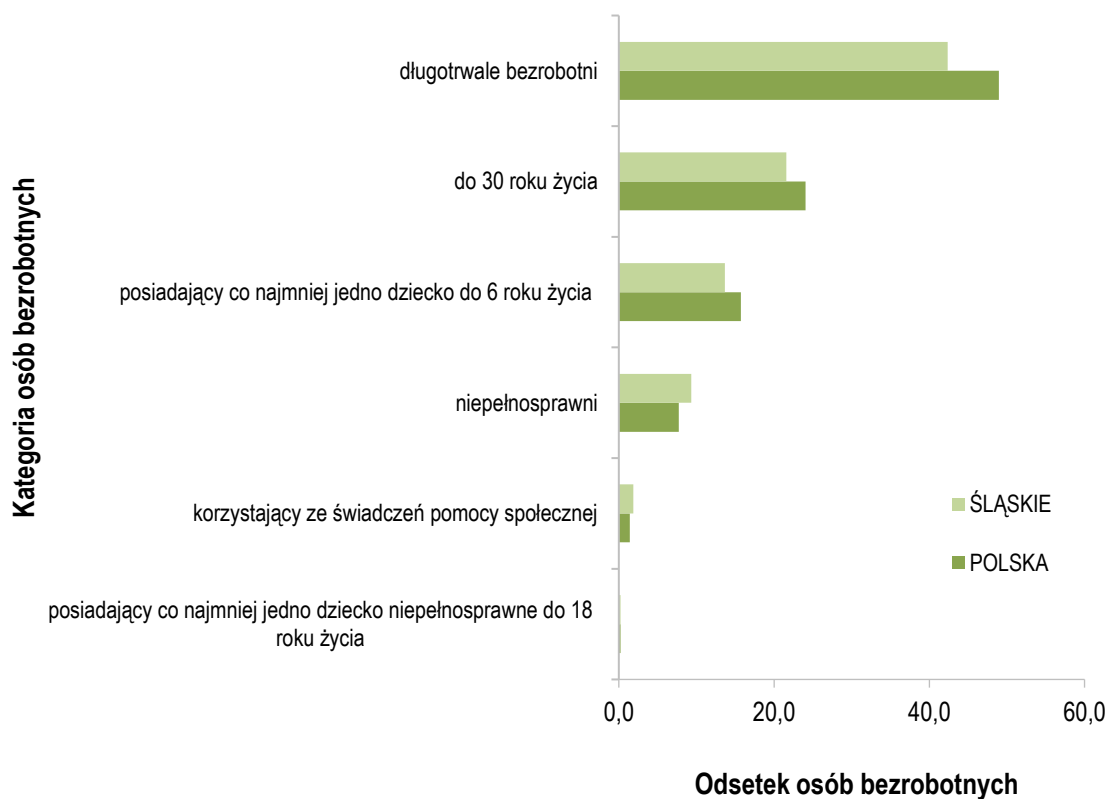
Śląskie na tle kraju wg stanu na koniec 2023 roku

- Odsetek osób bezrobotnych do 30 roku życia:
 - w województwie śląskim: 21,6;
 - w Polsce: 24,1;
 - najwyższa wartość wśród województw – lubelskie – 27,7;
 - najniższa wartość wśród województw – dolnośląskie – 20,1;
 - pozycja województwa śląskiego: 14.
- Odsetek osób bezrobotnych korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej:
 - w województwie śląskim: 1,9;
 - w Polsce: 1,4;
 - najwyższa wartość wśród województw – kujawsko-pomorskie – 3,1;
 - najniższa wartość wśród województw – lubelskie – 0,2;
 - pozycja województwa śląskiego: 5.
- Odsetek osób bezrobotnych posiadających co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia:
 - w województwie śląskim: 13,7;
 - w Polsce: 15,7;
 - najwyższa wartość wśród województw – kujawsko-pomorskie – 18,6;
 - najniższa wartość wśród województw – śląskie – 13,7;
 - pozycja województwa śląskiego: 16.
- Odsetek osób bezrobotnych posiadających co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18 roku życia:
 - w województwie śląskim: 0,23;
 - w Polsce: 0,22;
 - najwyższa wartość wśród województw – opolskie – 0,40;
 - najniższa wartość wśród województw – świętokrzyskie – 0,12;
 - pozycja województwa śląskiego: 9.
- Odsetek liczby bezrobotnych niepełnosprawnych:
 - w województwie śląskim: 9,3;
 - w Polsce: 7,7;
 - najwyższa wartość wśród województw – lubuskie – 10,2;
 - najniższa wartość wśród województw – kujawsko-pomorskie – 5,5;
 - pozycja województwa śląskiego: 6.

WNIOSKI

- Na tle kraju województwo śląskie plasowało się na:
 - 5. miejscu pod względem odsetka osób zarejestrowanych jako bezrobotne korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej w ogólnej liczbie bezrobotnych;
 - 6. miejscu pod względem odsetka liczby osób zarejestrowanych jako bezrobotne niepełnosprawne w ogólnej liczbie bezrobotnych;
 - 9. miejscu pod względem odsetka liczby osób zarejestrowanych jako bezrobotne posiadających co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18. roku życia w ogólnej liczbie bezrobotnych;
 - 14. miejscu pod względem odsetka osób zarejestrowanych jako bezrobotne do 30. roku życia w ogólnej liczbie bezrobotnych;
 - 16. miejscu pod względem odsetka osób zarejestrowanych jako bezrobotne posiadających co najmniej jedno dziecko do 6. roku życia w ogólnej liczbie bezrobotnych.
- Najsilniejszą tendencją spadkową w latach 2021-2023 w województwie śląskim charakteryzowała się liczba osób bezrobotnych posiadających co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia.
- Najsilniejszą tendencją wzrostową w latach 2021-2023 w województwie śląskim charakteryzowała się liczba osób bezrobotnych posiadających co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18 roku życia.

Odsetek osób bezrobotnych w szczególnej sytuacji na rynku pracy w ogólnej liczbie bezrobotnych, województwo śląskie, stan na 31.12.2023 r.

Źródła: GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 02.04.2025 r.].

4.5.4. Osoby długotrwale bezrobotne

Według ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy osoby długotrwale bezrobotne to osoby pozostające w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych⁵⁰.

Sytuacja w latach 2021-2023, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Liczba osób długotrwale bezrobotnych:
 - w 2021 roku: 39 054;
 - w 2022 roku: 29 873;
 - w 2023 roku: 26 456;
- Zmiana liczby osób długotrwale bezrobotnych w latach 2021-2023: -12 598 osób;
- Wskaźnik zmiany liczby osób długotrwale bezrobotnych w latach 2021-2023: -32,3%.

Tendencje w latach 2013-2023, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Liczba osób długotrwale bezrobotnych:
 - rodzaj tendencji: spadkowa;
 - siła tendencji: bardzo silna;
 - poziom wahań wartości: umiarkowany;
 - wartość minimalna: 26 456 – 2023 rok;
 - wartość maksymalna: 104 500 – 2013 rok;
- zmiana liczby osób długotrwale bezrobotnych: 78 044;
- wskaźnik zmiany liczby osób długotrwale bezrobotnych: -74,7%.

- Wskaźnik liczby osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych (w %):
 - rodzaj tendencji: spadkowa;
 - siła tendencji: umiarkowana;
 - poziom wahań wartości: umiarkowany;
 - wartość minimalna: 41,5 – 2020 rok;
 - wartość maksymalna: 54,8 – 2014 rok;
- zmiana wartości wskaźnika: -7,8 p. proc.

Śląskie na tle kraju wg stanu na koniec 2023 roku

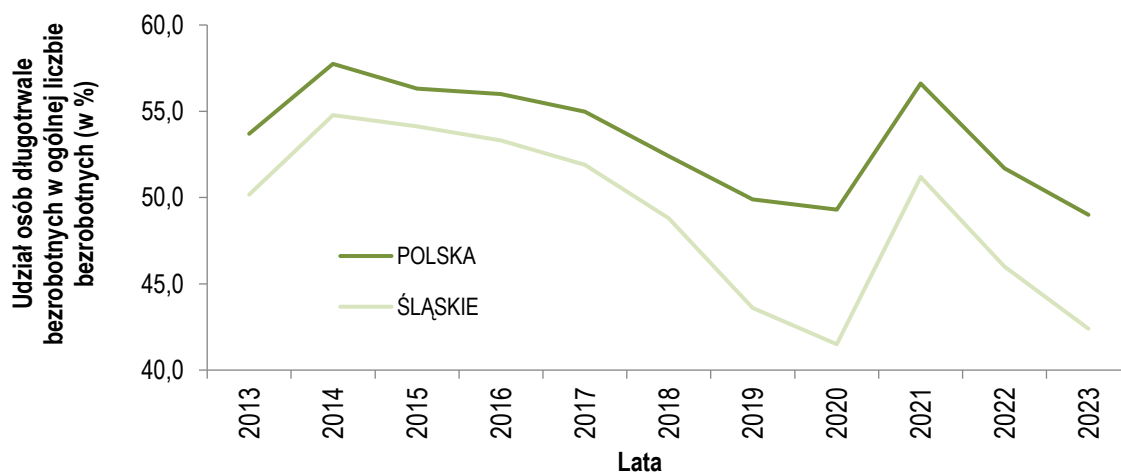
- Wskaźnik liczby osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych:
 - w województwie śląskim: 42,4;
 - w Polsce: 49,0;
 - najwyższa wartość wśród województw – lubelskie – 55,3;
 - najniższa wartość wśród województw – lubuskie – 37,7;
 - pozycja województwa śląskiego: 14.

⁵⁰ Ustawa zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z dnia 20 kwietnia 2004 r. (tj.: Dz.U. z 2025 r., poz. 214 ze zm.), art. 2, ust. 1, pkt 5.

WNIOSKI

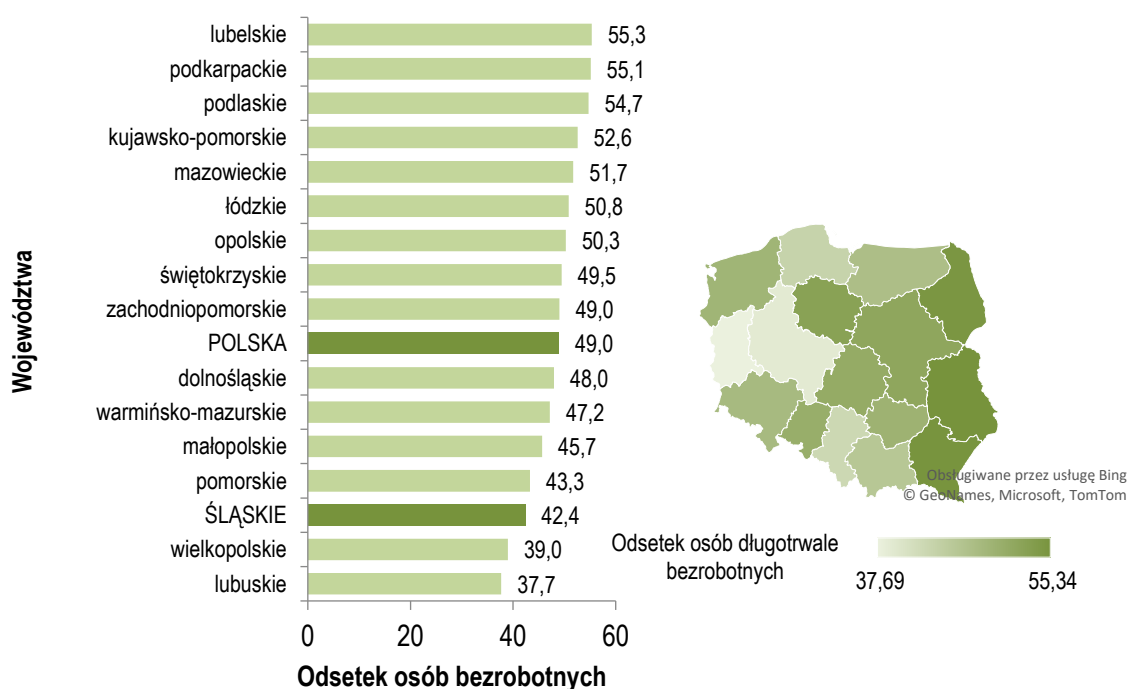
- Wskaźnik liczby osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych przez cały okres 2013-2023 był w województwie śląskim niższy niż w kraju.
- W latach 2013-2023 liczba osób długotrwale bezrobotnych wykazała tendencję spadkową.
- W latach 2021-2023 liczba osób długotrwale bezrobotnych w województwie śląskim zmniejszyła się blisko o 1/3.

Osoby długotrwale bezrobotne jako odsetek ogółu bezrobotnych, województwo śląskie, lata 2013-2023, stan na koniec roku.

Źródła: GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 02.04.2025 r.].

Osoby długotrwale bezrobotne jako odsetek ogółu bezrobotnych wg województw, stan na 31.12.2023 r.

Źródła: GUS, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 02.04.2025 r.].

4.6. Samobójstwa

Samobójstwa są ważną kwestią społeczną, ponieważ mają głęboki wpływ na jednostki, rodziny, społeczności i całe społeczeństwa. Samobójstwa są jedną z głównych przyczyn zgonów na świecie, szczególnie wśród młodych ludzi i osób w średnim wieku. Każda taka śmierć to tragedia nie tylko dla danej osoby, ale również dla jej bliskich.

Samobójstwa generują znaczne koszty społeczne i ekonomiczne. Obejmują one m.in. utratę produktywności, wydatki na ochronę zdrowia, interwencje kryzysowe i wsparcie dla rodzin osób zmarłych. Samobójstwo z reguły wywołuje głęboką traumę wśród bliskich zmarłego. Osoby z otoczenia mogą doświadczać żaloby, poczucia winy i własnych problemów psychicznych, w tym zwiększonego ryzyka podejmowania prób samobójczych.

Szczególnie niepokojące są samobójstwa wśród dzieci i młodzieży. Problemy takie jak cyberprzemoc, presja społeczna czy izolacja społeczna mogą prowadzić do kryzysów psychicznych, które wymagają uwagi zarówno na poziomie jednostki, jak i systemu edukacji.

W poniższym podrozdziale zajęto się analizą liczby i struktury prób samobójstw oraz zamachów samobójczych zakończonych zgonem wg danych statystycznych z lat 2013-2023. Przeanalizowano również odsetek samobójstw zakończonych zgonem na tle ogółu podjętych i udokumentowanych prób. Dane zostały zaczerpnięte ze statystyk Policji.

4.6.1. Zamachy samobójcze

Poniższy podrozdział zawiera analizę zamachów samobójczych w województwie śląskim w latach 2013–2023. Analiza ta obejmuje dane dotyczące liczby zamachów samobójczych, dynamiki zmian w czasie, wskaźników liczbowych na tle kraju i innych województw, szczegółową strukturę zamachów samobójczych według płci i wieku, a także porównanie ze średnią krajową.

Sytuacja w latach 2021-2023, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Liczba zamachów samobójczych:
 - w 2021 roku: 1 806;
 - w 2022 roku: 1 915;
 - w 2023 roku: 2 120;
- Zmiana liczby zamachów samobójczych w latach 2021-2023: 314;
- Wskaźnik zmiany liczby zamachów samobójczych w latach 2021-2023: 17,4%.

Tendencje w latach 2013-2023, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Liczba podjętych zamachów samobójczych:
 - rodzaj tendencji: wzrostowa;
 - siła tendencji: bardzo silna;
 - poziom wahań wartości: umiarkowany;
 - wartość minimalna: 1 149 – 2013 rok;
 - wartość maksymalna: 2 120 – 2023 rok;
- Zmiana liczby podjętych zamachów samobójczych zakończonych zgonem w latach 2021-2023: 971;
- Wskaźnik zmiany liczby zamachów samobójczych w latach 2013-2023: 84,5%.

Śląskie na tle kraju wg stanu na koniec 2023 roku

- Wskaźnik liczby zamachów samobójczych na 10 tys. mieszkańców:
 - w województwie śląskim: 4,91;
 - w Polsce: 4,02;
 - najwyższa wartość wśród województw – pomorskie – 7,68;
 - najniższa wartość wśród województw – mazowieckie – 2,61;
 - pozycja województwa śląskiego: 4.

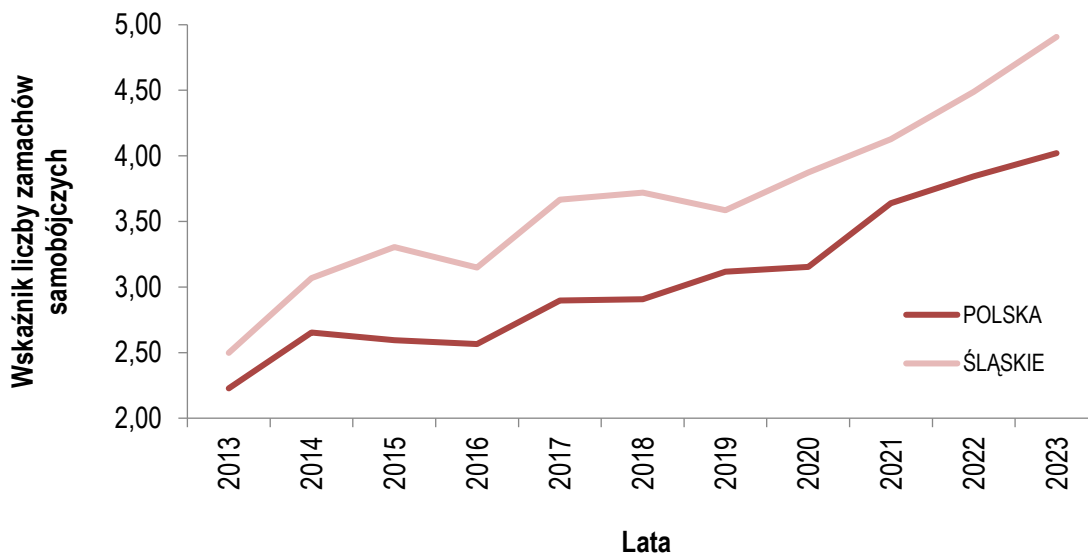
Struktura zamachów samobójczych, województwo śląskie wg danych na koniec 2023

- Struktura ze względu na płeć ofiar:
 - kobiety: 825, tj. 38,9%;
 - mężczyźni: 1 295, tj. 61,1%.
- Struktura ze względu na wiek ofiar:
 - 7-12: 7, tj. 0,3%;
 - 13-18: 288, tj. 13,6%;
 - 19-24: 248, tj. 11,7%;
 - 25-29: 193, tj. 9,1%;
 - 30-34: 214, tj. 10,1%;
 - 35-39: 246, tj. 11,6%;
 - 40-44: 214, tj. 10,1%;
 - 45-49: 171, tj. 8,1%;
 - 50-54: 139, tj. 6,6%;
 - 55-59: 110, tj. 5,2%;
 - 60-64: 94, tj. 4,4%;
 - 65-69: 74, tj. 3,5%;
 - 70-74: 46, tj. 2,2%;
 - 75-79: 28, tj. 1,3%;
 - 80-84: 22, tj. 1,0%;
 - 85+: 26, tj. 1,2%;
 - nieustalony: 0, tj. 0,0%.
- Struktura ze względu na płeć – porównanie wskaźnika ze średnią krajową:
 - kobiety:
 - w województwie śląskim – 38,9%;
 - w Polsce – 36,5%;
 - mężczyźni:
 - w województwie śląskim – 61,1%;
 - w Polsce – 63,5%.

WNIOSKI

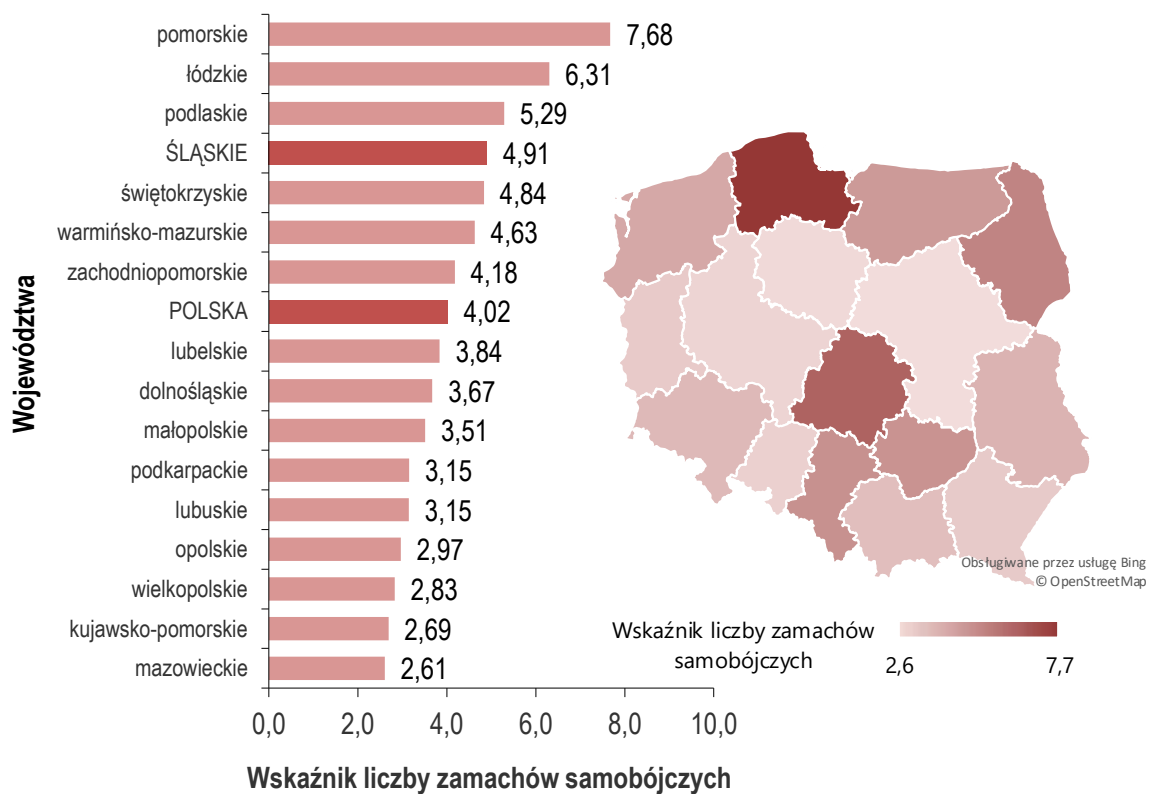
- Liczba zamachów samobójczych w województwie śląskim w latach 2013-2023 wykazała bardzo silną tendencję wzrostową.
- Województwo śląskie w 2023 roku należało do grupy województw o najwyższych wskaźnikach liczby zamachów samobójczych.
- Wśród osób podejmujących się zamachów samobójczych dominowali mężczyźni.
- Najwięcej zamachów samobójczych popełniły osoby w przedziale wiekowym 13-18 lat.

Wskaźnik liczby zamachów samobójczych, województwo śląskie i Polska, lata 2013-2023.

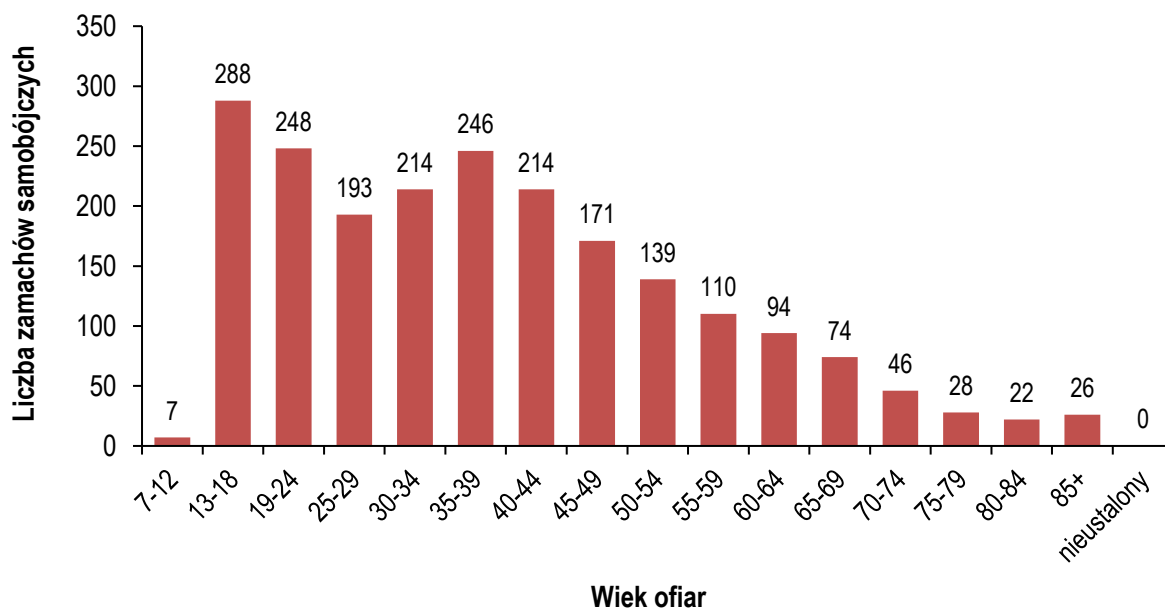
Źródła: Policja, *Zamachy samobójcze zakończone zgonem*, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zamachy-samobojcze> [odczyt 02.04.2025 r.].

Wskaźnik liczby zamachów samobójczych na 10 tys. mieszkańców wg województw, 2023 r.

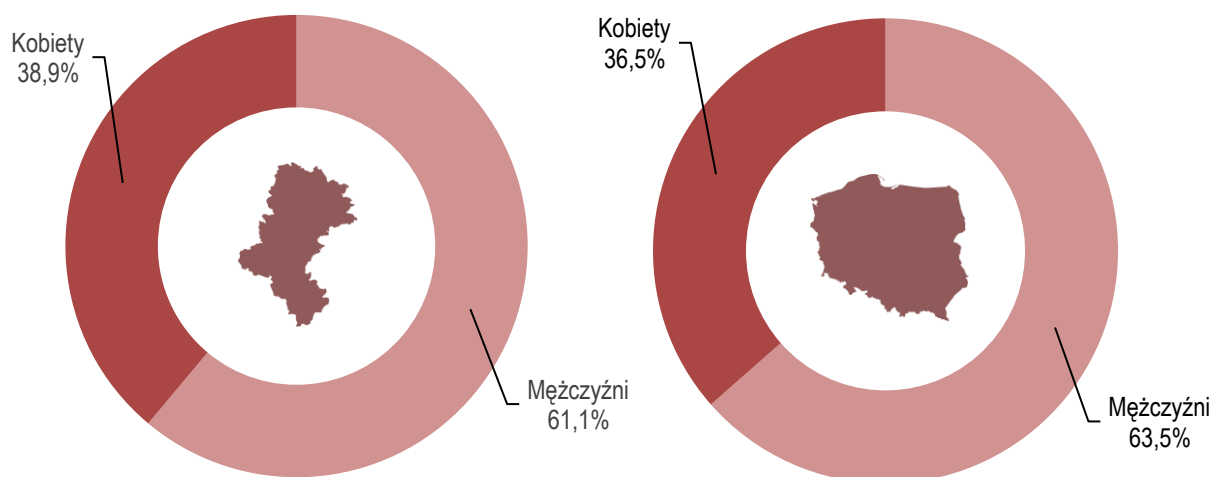
Źródła: Policja, *Zamachy samobójcze zakończone zgonem*, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zamachy-samobojcze> [odczyt 02.04.2025 r.].

Struktura zamachów samobójczych wg wieku ofiar, województwo śląskie, 2023 r.

Źródła: Policja, *Zamachy samobójcze zakończone zgonem*, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zamachy-samobojcze> [odczyt 02.04.2025 r.].

Struktura zamachów samobójczych wg płci, województwo śląskie i Polska, 2023 r.

Źródła: Policja, *Zamachy samobójcze zakończone zgonem*, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zamachy-samobojcze> [odczyt 02.04.2025 r.].

4.6.2. Zamachy samobójcze zakończone zgonem

Sytuacja w latach 2021-2023, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Liczba zamachów samobójczych zakończonych zgonem:
 - w 2021 roku: 582;
 - w 2022 roku: 552;
 - w 2023 roku: 577;
- Zmiana liczby zamachów samobójczych zakończonych zgonem w latach 2021-2023: -5;
- Wskaźnik zmiany liczby zamachów samobójczych zakończonych zgonem w latach 2021-2023: -0,86%.

Tendencje w latach 2013-2023, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Liczba zamachów samobójczych zakończonych zgonem:
 - rodzaj tendencji: spadkowa;
 - siła tendencji: umiarkowana;
 - poziom wahań wartości: mały;
 - wartość minimalna: 548 – 2019 rok;
 - wartość maksymalna: 783 – 2013 rok;
- Zmiana liczby zamachów samobójczych zakończonych zgonem w latach 2013-2023: -206;
- Wskaźnik zmiany liczby zamachów samobójczych zakończonych zgonem w latach 2013-2023: -26,3%.

Śląskie na tle kraju wg stanu na koniec 2023 roku

- Wskaźnik liczby zamachów samobójczych zakończonych zgonem na 10 tys. mieszkańców:
 - w województwie śląskim: 1,34;
 - w Polsce: 1,39;
 - najwyższa wartość wśród województw – podlaskie – 1,65;
 - najniższa wartość wśród województw – małopolskie – 1,18;
 - pozycja województwa śląskiego: 13.

Struktura zamachów samobójczych zakończonych zgonem, województwo śląskie w 2023 roku

- Struktura ze względu na płeć ofiar:
 - kobiety: 93, tj. 16,1%;
 - mężczyźni: 484, tj. 83,9%.
- Struktura ze względu na wiek ofiar:
 - 7-12: 0, tj. 0,0%;
 - 13-18: 15, tj. 2,6%;
 - 19-24: 30, tj. 5,2%;
 - 25-29: 40, tj. 6,9%;

- 30-34: 60, tj. 10,4%;
 - 35-39: 68, tj. 11,8%;
 - 40-44: 53, tj. 9,2%;
 - 45-49: 53, tj. 9,2%;
 - 50-54: 54, tj. 9,4%;
 - 55-59: 37, tj. 6,4%;
 - 60-64: 52, tj. 9,0%;
 - 65-69: 40, tj. 6,9%;
 - 70-74: 27, tj. 4,7%;
 - 75-79: 16, tj. 2,8%;
 - 80-84: 15, tj. 2,6%;
 - 85+: 17, tj. 2,9%;
 - nieustalony: 0, tj. 0,0%.
- Struktura ze względu na płeć – porównanie wskaźnika ze średnią krajową:
 - kobiety:
 - w województwie śląskim – 16,1%;
 - w Polsce – 15,8%;
 - mężczyźni:
 - w województwie śląskim – 83,9%;
 - w Polsce – 84,2%.

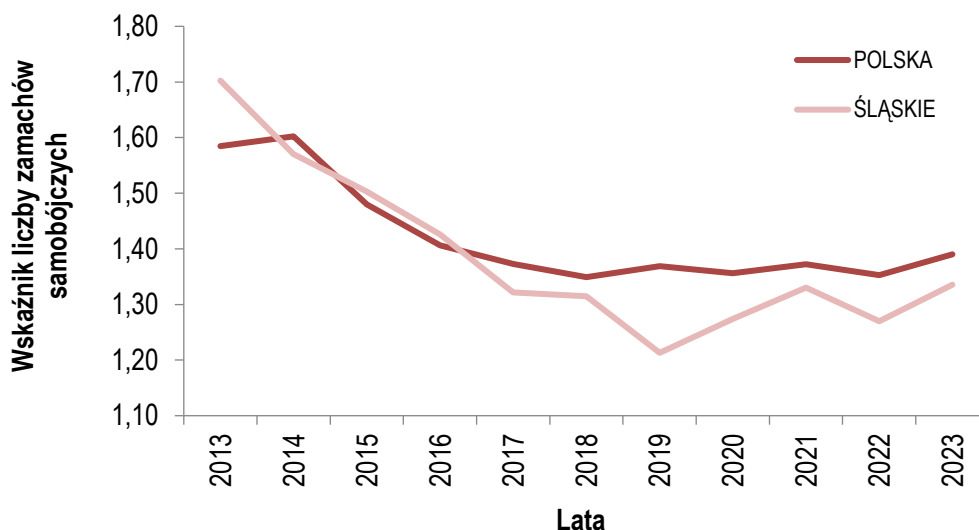
Odsetek zamachów samobójczych zakończonych zgonem na tle sumy zamachów samobójczych w 2023 r.

- Struktura ze względu płeć ofiar:
 - w województwie śląskim:
 - Kobiety: 11,3%;
 - Mężczyźni: 37,4%;
 - w Polsce:
 - Kobiety: 15,0%;
 - Mężczyźni: 45,8%.

WNIOSKI

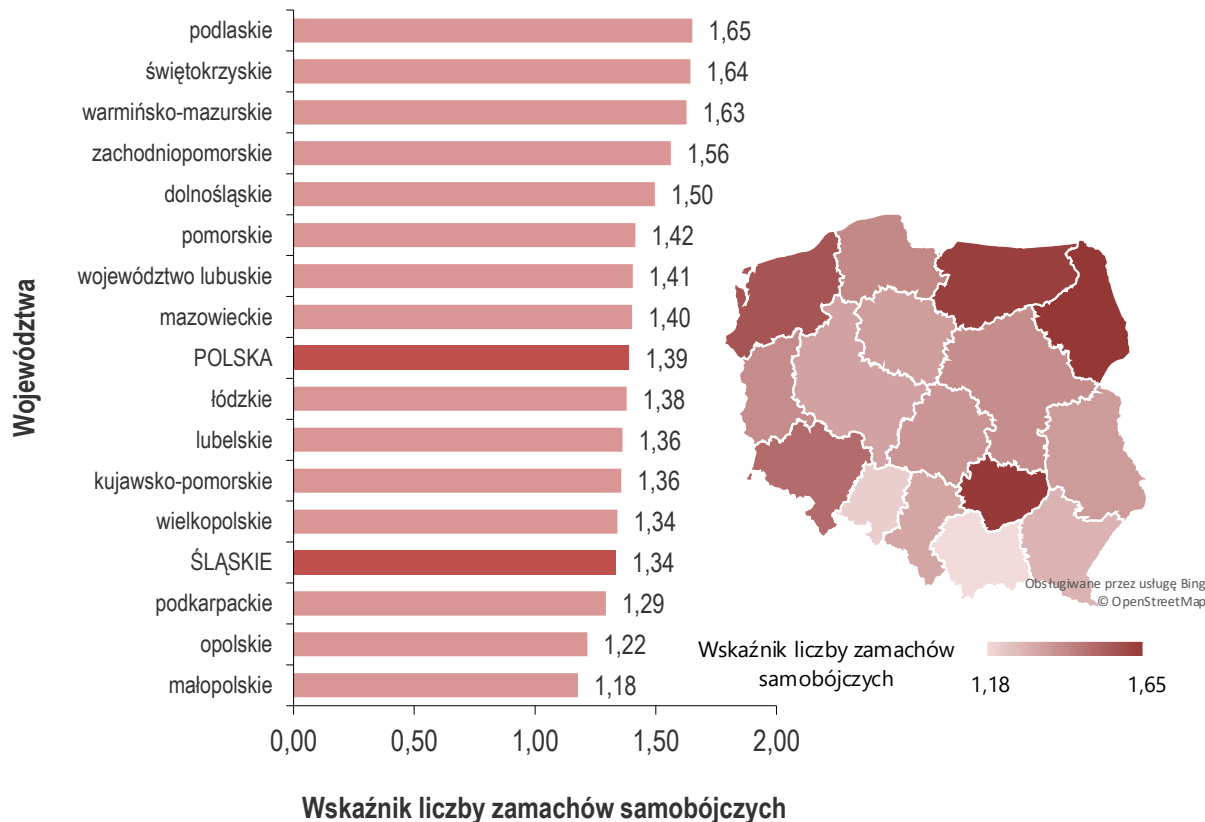
- Liczba zamachów samobójczych zakończonych zgonem w województwie śląskim w latach 2013-2023 wykazała tendencję spadkową.
- Województwo śląskie w 2023 roku uplasowało się na 13. miejscu w kraju pod względem liczby zamachów samobójczych zakończonych zgonem w przeliczeniu na liczbę mieszkańców.
- Wśród ofiar zdecydowanie dominowali mężczyźni (84%);
- Najwięcej zamachów samobójczych zakończonych zgonem popełniły osoby w przedziałach wiekowych 35-39 lat oraz 30-34 lata;
- Najmniej zamachów samobójczych zakończonych zgonem popełniły osoby w przedziałach wiekowych 13-18 lat oraz 80-84 lata, natomiast w przedziale wiekowym 7-12 nie odnotowano ww. zdarzeń.

Wskaźnik liczby zamachów samobójczych zakończonych zgonem, województwo śląskie i Polska, lata 2013-2023.

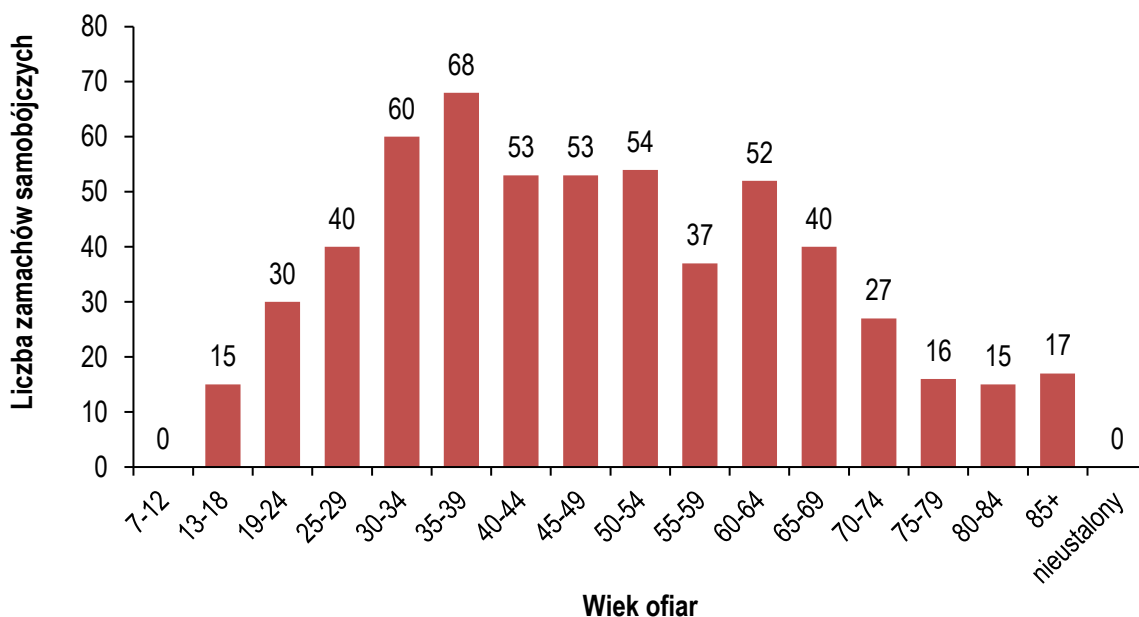
Źródła: Policja, *Zamachy samobójcze zakończone zgonem*, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zamachy-samobojcze> [odczyt 02.04.2025 r.].

Wskaźnik liczby zamachów samobójczych zakończonych zgonem na 10 tys. mieszkańców wg województw, 2023 r.

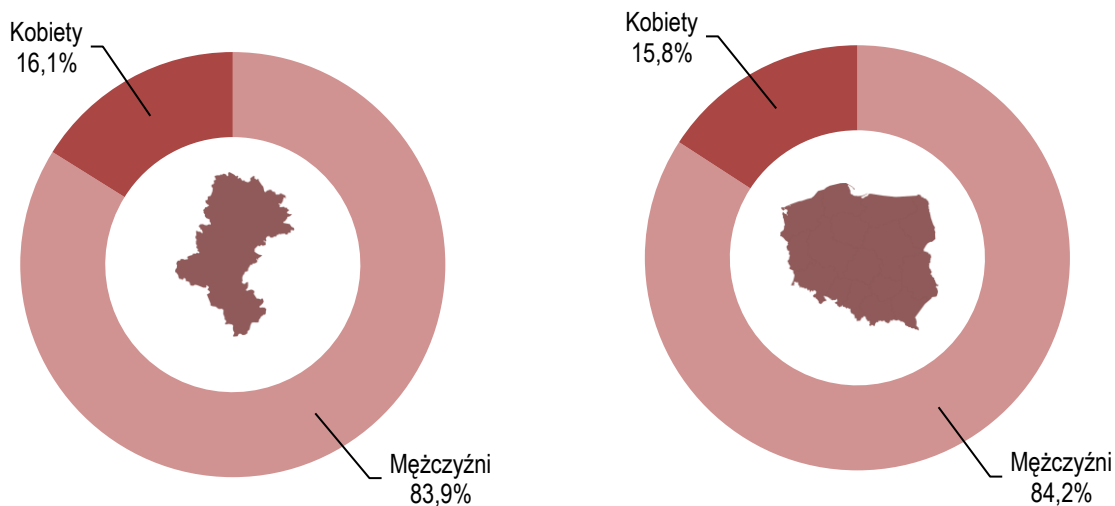
Źródła: Policja, *Zamachy samobójcze zakończone zgonem*, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zamachy-samobojcze> [odczyt 02.04.2025 r.].

Struktura zamachów samobójczych zakończonych zgonem wg wieku ofiar, województwo śląskie, 2023 r.

Źródła: Policja, *Zamachy samobójcze zakończone zgonem*, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zamachy-samobojcze> [odczyt 02.04.2025 r.].

Struktura zamachów samobójczych zakończonych zgonem wg płci, województwo śląskie i Polska, 2023 r.

Źródła: Policja, *Zamachy samobójcze zakończone zgonem*, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zamachy-samobojcze> [odczyt 02.04.2025 r.].

Liczba zamachów samobójczych oraz wskaźnik na 10 tys. mieszkańców, województwo śląskie i Polska, lata 2013-2023.

Rok	Zamachy samobójcze - suma				Zamachy samobójcze zakończone zgonem			
	Polska		Śląskie		Polska		Śląskie	
	n	wsk. na 10 tys. mieszk.	n	wsk. na 10 tys. mieszk.	n	wsk. na 10 tys. mieszk.	n	wsk. na 10 tys. mieszk.
2013	8 575	2,23	1 149	2,50	6 101	1,58	783	1,70
2014	10 207	2,65	1 407	3,07	6 165	1,60	720	1,57
2015	9 973	2,59	1 511	3,31	5 688	1,48	687	1,50
2016	9 861	2,57	1 436	3,15	5 405	1,41	650	1,43
2017	11 139	2,90	1 667	3,67	5 276	1,37	601	1,32
2018	11 167	2,91	1 686	3,72	5 182	1,35	596	1,31
2019	11 961	3,12	1 620	3,59	5 255	1,37	548	1,21
2020	12 013	3,15	1 709	3,87	5 165	1,36	562	1,27
2021	13 798	3,64	1 806	4,13	5 201	1,37	582	1,33
2022	14 520	3,84	1 951	4,49	5 108	1,35	552	1,27
2023	15 133	4,02	2 120	4,91	5 233	1,39	577	1,34

Źródła: Policja, *Zamachy samobójcze zakończone zgonem*, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zamachy-samobojcze> [odczyt 02.04.2025 r.].

4.7. Trudności w przystosowaniu po opuszczeniu jednostki penitencjarnej

Osoby, które opuszczają zakłady karne i inne jednostki penitencjarne muszą wrócić do środowiska, które w dużym stopniu jest im znane, ale na pewno inne niż wtedy, gdy zostały pozbawione wolności. Zazwyczaj taki powrót bywa trudny i wiąże się z koniecznością zmierzenia się z wieloma problemami związanymi z właściwym funkcjonowaniem na wolności, tym bardziej jeśli ww. osoby już nie mogą liczyć na pomoc ze strony rodziny, która ich odrzuciła⁵¹. Jedną z podstawowych barier jaka przyczynia się do braku sukcesu readaptacyjnego jest stygmatyzacja. Wiązanie byłego więźnia z każdym popełnionym w okolicy wykroczeniem bądź przestępstwem pogłębia stygmatyzację takiej osoby w oczach społeczności lokalnej.

Według Centralnego Zarządu Służby Więziennej w Polsce w 2023 r. 47 365 osób zostało skreślonych z ewidencji jednostek penitencjarnych ze względu na zakończenie kary lub warunkowe zwolnienie⁵². To właśnie członkowie tej kategorii, ze względu na szereg problemów, z którymi się stykają, niejednokrotnie potrzebują wsparcia instytucjonalnego, dzięki któremu mają szansę na readaptację społeczno-zawodową i nie są w tak dużym stopniu narażone na

⁵¹ K. Kucyper, *Instytucjonalne formy wsparcia w pomocy postpenitencjarnej*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas, *Pedagogika* 8, 55-64, 2013 r., s. 55.

⁵² Centralny Zarząd Służby Więziennej, *Roczna informacja statystyczna za rok 2023*, <https://www.sw.gov.pl/strona/statystyka-roczna> [odczyt 04.04.2025 r.], s. 16.

bezrobocie, ubóstwo, bezdomność czy na podjęcie decyzji o powrocie do jednostki penitencjarnej, celem „poprawy” własnej sytuacji bytowej.

W 2023 roku 39 181 osób ponownie trafiło do zakładów karnych, z czego większość bo 21 943 (56%) w warunkach art. 64 Kodeksu karnego, czyli w warunkach recydywy⁵³. Wskaźnik liczby osób powracających do popełniania przestępstw wydaje się być bardzo niepokojący. Różnica pomiędzy liczbą osób opuszczających jednostki penitencjarne, a powracającymi do odbywania kary pokazuje niską efektywność działań postpenitencjarnych.

Zwiększenie społecznego bezpieczeństwa jest jednym z priorytetowych zadań polityki państwa. Wśród wielu oddziaływań prewencyjnych szczególną uwagę zwrócić należy na działania skierowane do osób przygotowujących się do wyjścia na wolność. Większość osób karanych, zanim weszła w konflikt z prawem, znajdowała się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej, bądź to z powodu nieumiejętności funkcjonowania w życiu społecznym, bądź też z braku odpowiedniego wykształcenia, uzależnień itd. Istnieje więc duże prawdopodobieństwo, że udzielenie pomocy tym osobom może zapobiec ponownemu ich wejściu w konflikt z prawem, co w sposób bezpośredni wpłynie na zwiększenie poziomu bezpieczeństwa społecznego.

Aktualnie pomoc postpenitencjarna składa się z wielu elementów, takich jak: aktywizacja społeczna i zawodowa, pomoc informacyjna, pomoc prawna, pomoc terapeutyczna, psychologiczna czy wreszcie celowa pomoc materialna. Bezpośrednimi jej realizatorami są zakłady karne i areszty śledcze, kuratorska służba sądowa, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, instytucje rynku pracy oraz szereg organizacji pozarządowych, które statutowo zajmują się wspieraniem osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Byli więźniowie mogą otrzymać wsparcie m.in. w ośrodkach pomocy społecznej z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego. Jednak z obserwacji pracowników socjalnych i asystentów rodziny wynika, że osoby opuszczające zakłady karne i areszty śledcze tylko w niewielkim stopniu korzystają z pomocy społecznej.

Poniższa analiza przedstawia liczbę osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego w województwie śląskim. W rzeczywistości takich osób mogło być jednak znacznie więcej. Wynika to m.in. z tendencji do ujmowania w wywiadach środowiskowych bardziej „oczywistych” powodów, jak ubóstwo czy bezrobocie, a pomijania mniej popularnych przyczyn, w tym trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego.

Sytuacja w latach 2021-2023, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego:
 - w 2021 roku: 1 822;
 - w 2022 roku: 1 629;
 - w 2023 roku: 1 657;
- Zmiana liczby osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego w latach 2021-2023: -165;

⁵³ Ministerstwo Sprawiedliwości, Centralny Zarząd Służby Więziennej, *Roczna informacja statystyczna za rok 2023*, <https://www.sw.gov.pl/strona/statystyka-roczna> [odczyt 04.04.2025 r.], s. 23.

- Wskaźnik zmiany liczby osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego w latach 2021-2023: -9,1%.

Tendencje w latach 2013-2023, województwo śląskie, stan na koniec danego roku

- Liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego:
 - rodzaj tendencji: spadkowa;
 - siła tendencji: umiarkowana;
 - poziom wahań wartości: umiarkowany;
 - wartość minimalna: 1 629 – 2022 rok;
 - wartość maksymalna: 4 229 – 2013 rok;
- Zmiana liczby osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego w latach 2013-2023: -2 572;
- Wskaźnik zmiany liczby osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego w latach 2013-2023: -60,8%.

Śląskie na tle kraju wg stanu na koniec 2023 roku

- Wskaźnik liczby osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego na 10 tys. mieszkańców:
 - w województwie śląskim: 3,8;
 - w Polsce: 4,3;
 - najwyższa wartość wśród województw – warmińsko-mazurskie – 7,5;
 - najniższa wartość wśród województw – mazowieckie – 2,9;
 - pozycja województwa śląskiego: 11.

Sytuacja wewnątrz województwa śląskiego na koniec 2023 roku

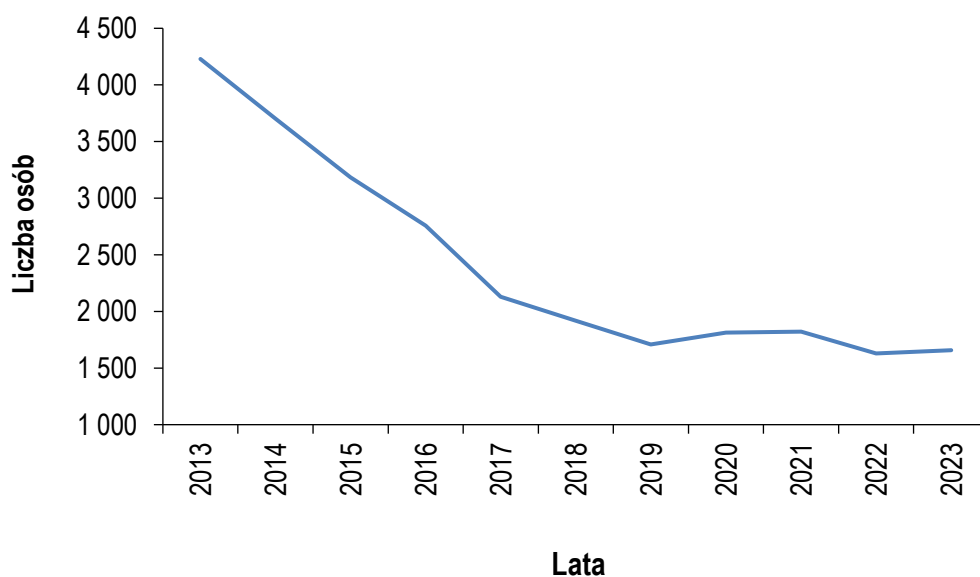
- Wskaźnik liczby osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego na 10 tys. mieszkańców:
 - zróżnicowanie w ramach województwa: duże;
 - części województwa o najwyższych wartościach: centralna;
 - części województwa o najniższych wartościach: południowa;
 - zróżnicowanie w podregionach: umiarkowane;
 - najwyższa wartość wśród podregionów: sosnowiecki i bytomski – 5,5;
 - najniższa wartość wśród podregionów: tyski – 2,1;
 - wartość w miastach na prawach powiatu: 4,3;
 - wartość w powiatach ziemskich: 3,2;
 - powiaty o najwyższych wartościach: m. Bytom – 10,6, m. Sosnowiec – 9,7 oraz m. Świętochłowice – 8,7;
 - powiaty o najniższych wartościach: m. Katowice – 0,9, bieruńsko-lędziński – 1,0 oraz mikołowski – 1,4;
 - wartość w gminach miejskich: 4,2;
 - wartość w gminach miejsko-wiejskich: 3,6;
 - wartość w gminach wiejskich: 2,4;

- gminy o najwyższych wartościach: Łękawica – 17,7, Rydułtowy – 14,7 oraz Starcza 14,0;
- gminy o najniższych wartościach: Mierzęcice, Psary, Bojszowy, Chełm Śląski, Chybie, Dębowiec, Hażlach, Wiśla, Lelów, Lipie, Panki, Boronów, Ciasna, Kochanowice, Pawonków, Ornontowice, Wiry, Niegowa, Żarki, Goczałkowice-Zdrój, Pietrowice Wielkie, Rudnik, Lyski, Ożarówce, Lubomia, Mszana, Włodowice, Żarnowiec, Czernichów, Koszarawa, Ślemień oraz Węgierska Górka – wartości zerowe.

WNIOSKI

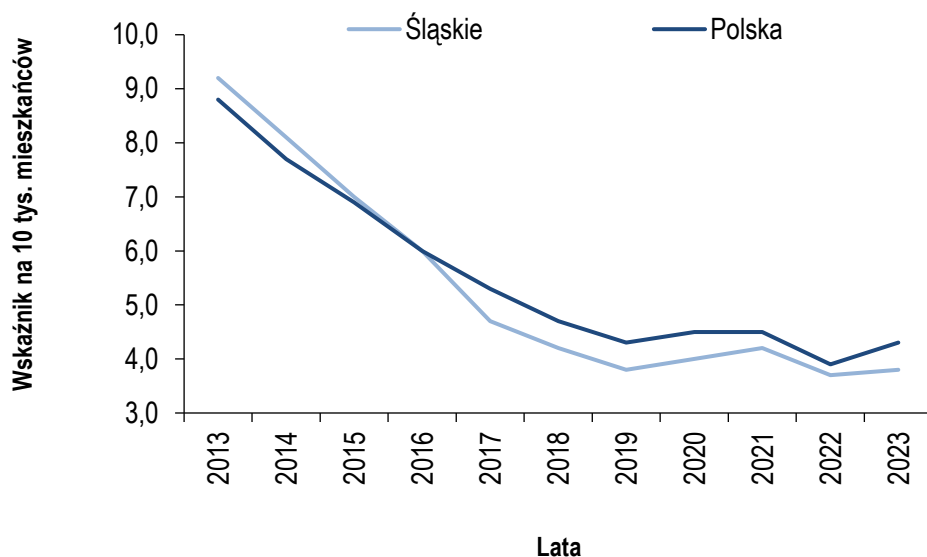
- W latach 2013-2023 liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego w województwie śląskim wykazała tendencję spadkową.
- Na koniec 2023 roku wskaźnik liczby osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego w województwie śląskim był niższy niż średnia krajowa.
- W 2023 roku województwo śląskie znajdowało się na 11. miejscu pod względem wskaźnika liczby osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego.
- W latach 2021-2023 w województwie śląskim wskaźnik liczby osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego był wyższy w miastach na prawach powiatu niż w powiatach ziemskich oraz wyższy w gminach miejskich niż w miejsko-wiejskich i wiejskich.

Liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, województwo śląskie, lata 2013-2023.

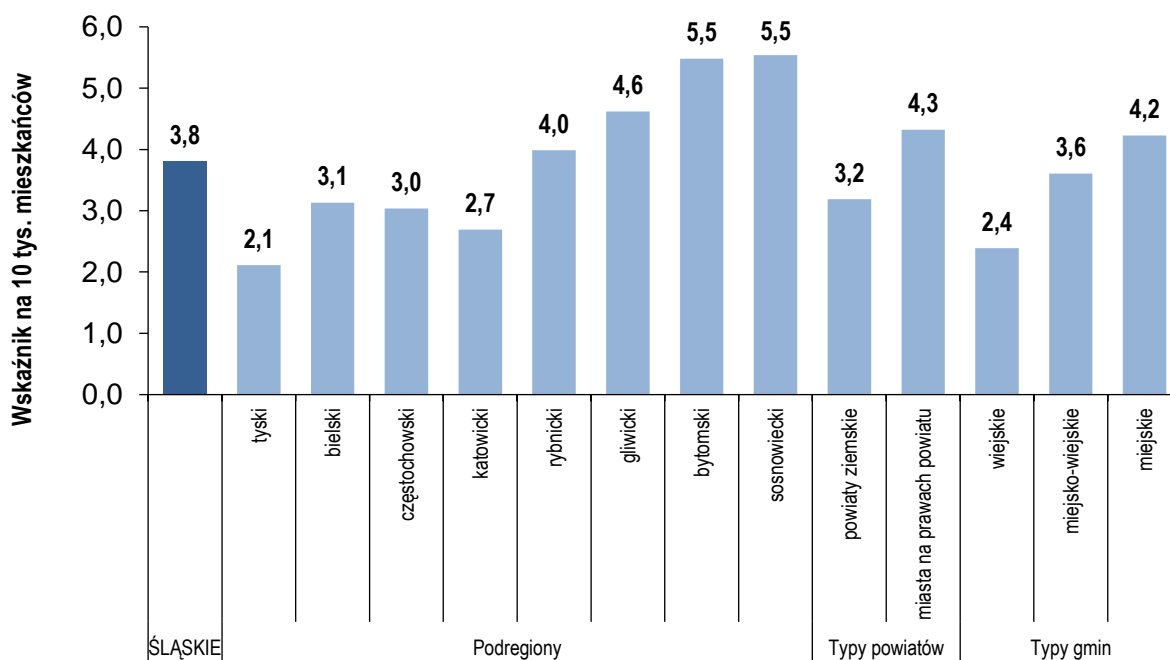
Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania MPiPS-03 / MRPiPS-03 / MRiPS-03 za lata 2013-2023.

Osoby w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego na 10 tys. mieszkańców, województwo śląskie i Polska, lata 2013-2023.

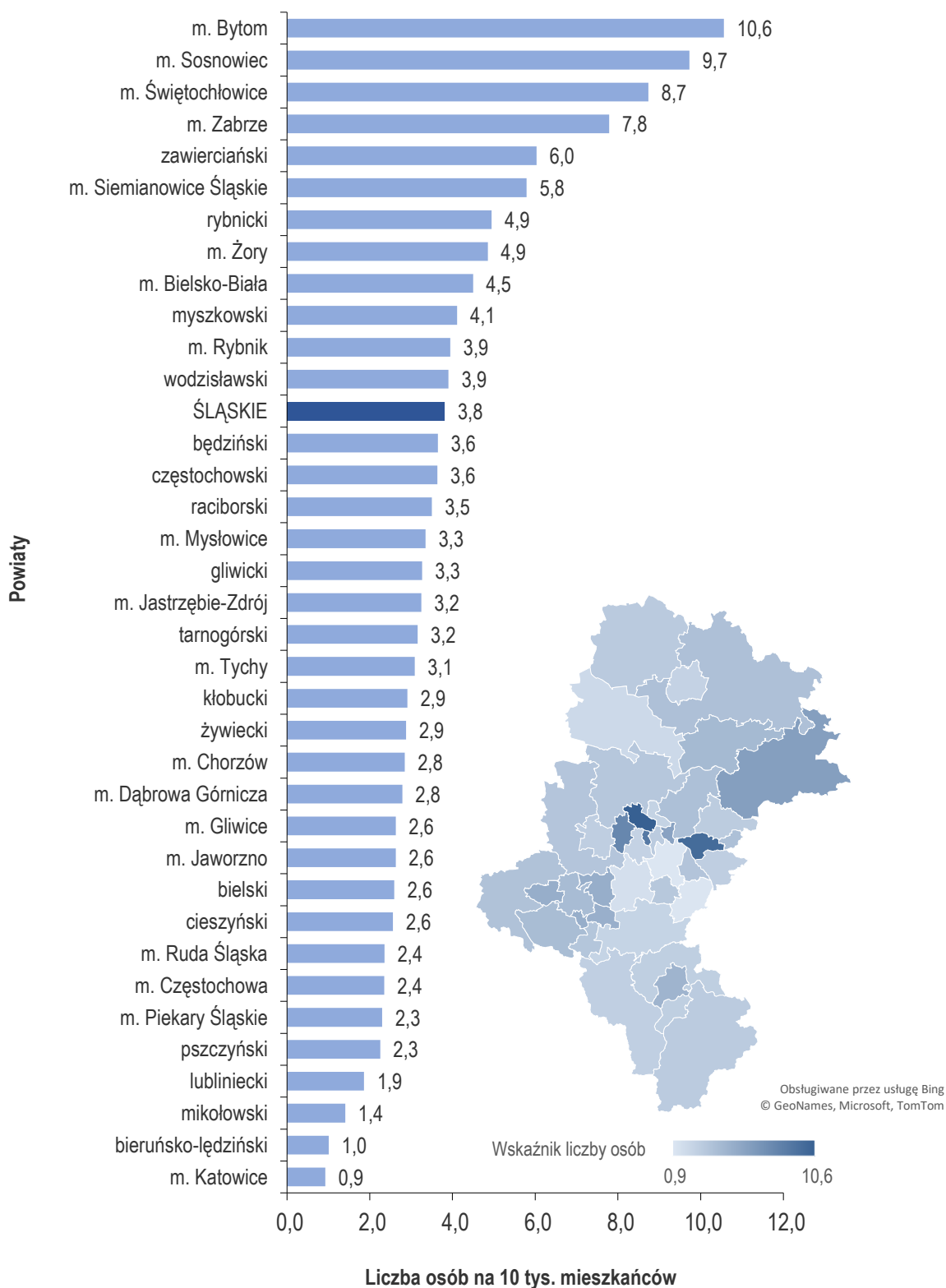
Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MPiPS-03 / MRPiPS-03 / MRiPS-03* za lata 2013-2023, 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 04.04.2025 r.].

Osoby w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego na 10 tys. mieszkańców wg terytoriów województwa śląskiego, 2023 r.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-03* za okres I-XII 2023, 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 04.04.2025 r.].

Osoby w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego na 10 tys. mieszkańców powiatów województwa śląskiego, 2023 r.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania MRiPS-03 za okres I-XII 2023, 2) Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 04.04.2025 r.]